

העין השביעית

גיליון מס' 16. ספטמבר 1998

אזהרת השופט

בעמוד 38 אנחנו מביאים את דבריו של שופט בית-המשפט העליון, יצחק זמיר, שנכתבו במסגרת פסק-דין על תביעת לשון הרע. החידוש שבפסק-הדין מואר ומנותח על-ידי פרופ' מרדכי קרמניצר והוא משקף הקלה משמעותית במצבם של עיתונאים מול תביעות דיבה, אך שימת הלב מתבקשת לדברי האזהרה של השופט. זמיר, שהיה בעבר נשיא מועצת העיתונות, מוצא לנכון לפנות באופן ישיר אלינו העיתונאים ולומר לנו שאם לא נחיל על עצמנו באופן מחייב את כללי האתיקה של המקצוע, יבואו במקומם המחוקק ובתי-המשפט. השופט נוקט למונחים חריפים בהטפתו: הוא מזכיר את "הסכנה הנובעת מחולשתם הנוכחית של כללי האתיקה", מדבר על "אור אדום" וממליץ לא להתעלם מ"הכתובת שעל הקיר". דבריו של השופט זמיר מאירים מצב פתולוגי שבו נמצאים מוסדות העיתונות ומעמד העיתונאים. מצד אחד, רשויות המדינה - הממשלה והכנסת - תוקפות את העיתונות ונוקטות פעולות שתכליתן לכרסם במעמדה. ראש הממשלה אינו מחמיץ הזדמנות להביע בוז וזלזול בעיתונאים ובעבודתם. חלק מהשרים מחרים-מחזיקים אחריו. בכנסת, יוצאות אל הפועל יוזמות חקיקה שנועדו להכביד על עבודת העיתונאים. לאחרונה אישרה בוועדת חוקה חוק ומשפט הצעת חוק המסמיכה את בתי-המשפט לחייב אדם שהורשע בעבירה על חוק איסור לשון הרע בתשלום פיצויים עד לסך של 30 אלף שקל, ללא צורך בהוכחת נזק. עדיין מונחות הצעות להגביל את הדיון במשפטי לשון הרע ל-90 יום. שרירה גם הצעת חוק לאסור על עיתונאים לאפיין בדיוור-חיהם קבוצות באוכלוסייה.

מצד שני, מוסדות העיתונות מתמוטטים: בהנהלת אגודת העיתונאים בתל-אביב מתנהלת מלחמת עולם, מועצת העיתונות מושבתת, יש מחלוקת בין האיגוד הארצי של העיתונאים למועצת העיתונות, ועדת העורכים - שהיתה אחד משלושת הרכיבים של מועצת העיתונות - חדלה למעשה לפעול וכך גם איגוד המו"לים. בכל מקרה, חלק לא מבוטל מציבור העיתונאים אינו כפוף למועצת העיתונות ולתקנון האתיקה שלה. החלל הזה מזמין יוזמות חקיקה לא נוחות, פסיקות לא נעימות של בתי-המשפט, והתקפות בוטות מצד אישי מדינה.

יש להודות שהלחץ ששלוש הרשויות מטילות על הרשות הרביעית בא על רקע של כרסום בכללי המשחק שהנחו את פעילותה ושמרו, פחות או יותר, על רמתה עד השנים האחרונות. זו תופעה כלל עולמית: התחרות המסחרית העזה בין כלי התקשורת מחוללת תהליכים שבין השאר פוגעים ברמתם המקצועית של עיתונאים ומגדילים את ההסתברות שייכשלו בדיווחיהם. הדינמיקה הזו גורמת לפגיעה באמינות העיתונאים, מסבירה את ריבויין של תביעות דיבה שמוגשות נגדם, ונגזר ממנה ערעור על מעמד העיתונאי ועל תפקידו החברתי.

מתבקש שינוי מפליג ביחסם של העיתונאים למוסדותיהם הוולונטריים ובכוננותם להתחיל על עצמם את דיני האתיקה הפנימיים, אחרת יאמרו המחוקק ובתי-המשפט את דברם. ■

6	בסגנון עדות השמאל - נחום ברנע
7	הכרתי עיתונאים הגונים: מלות פרידה - שי בזק
8	לחץ רגשי מחוץ: ערוץ-7 מול אליקים רובינשטיין - אבנר הופשטיין
15	איפה טעינו: לא הקשבתי לקולי הפנימי - יהודה ליטני
16	בשביל מה יש חברות: דורית גבאי בפרשת סטרשנוב - ברוך קרא
20	כך נמכר ה"ג'ורטלס פוסט": בעל המאה הוא בעל הדעה - ארי רט
22	מי המשיח ומי החמור: המהומה סביב ספרו של ספי וכלבסקי - ענת באלוינט
26	נביא בעיר זרה: עוזי מחניימי חושף סודות בלונדון - רוני דגן
30	שופרות מקומיים: המקומונים בשירות מערכת הבחירות - שרה זלצר
34	דרכים להריסת השידור הציבורי - ירון אזרחי
35	קורא מן השורה: עיתונות במדינה הווידטואלית - עמוס נוי
36	שעת אמת: שינוי בגישת בית-המשפט העליון בענייני דיבה - מרדכי קרמניצר
40	פצצת סירחון: התוצלות הסי.אן.אן
45	עין בינלאומית: כשלונו בעיתונות האמריקאית - רפי מן
48	תקשורת בתוך אזרחות: חינוך להבנת תפקיד העיתונות - תמר ליבס
49	מסיבת עיתונאים: מדור תגובות
51	אירועי תקשורת

איור השער: צחי פרבר

"העין השביעית"

בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה
 ת.ד. 4702 ירושלים 91040
 טלפון: 02-5618244 שלוחה 206 פקס: 02-5635319

עורך: עוזי בזימן
 מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן
 ייעוץ: פרופ' ירון אזרחי, פרופ' אפרים צדקה, פרופ' מרדכי קרמניצר
 עריכה גרפית: שמי-בוטורי עיצוב גרפי
 עריכה לשונית: מיכל רוזנטל
 מזכיר המערכת: ארנון לוי
 דפוס: דפוס העיר העתיקה
 כחובתנו באינטרנט: <http://www.idi.org.il>
 דואר אלקטרוני: arnon@idi.org.il

המכון הישראלי לדמוקרטיה
 THE ISRAEL DEMOCRACY INSTITUTE
 An Israel-Diaspora Enterprise

חודשים האחרונים מתייגעים מיטב המוחות במשרד המשפטים בסוגיה כפוית טובה: איך להלבין את ערוץ-7, תחנת הרדיו הפיראטית שמושבה בהתנחלות בית-אל. משפטני הממשלה לחוצים בין הפטיש לסדן, הפטיש הוא בג"ץ, שבקבות עתירה שהונחה על שולחנו דרש לעשות סדר: או לסגור את התחנה או להסדיר את שידוריה בדרך חוקית. הסדן הוא ראשי יש"ע, הם ושרי הממשלה, שרואים בתחנה ובשידוריה נכס שאין לסגת ממנו, חיוני כמו קבר יוסף ושושני יוסף כמו תל-רומיידה.

הערוץ התנחל בתוך תחום דמדומים שקשה מאוד להסביר אותו, או להסדיר אותו, במונחים משפטיים, אבל קל להבין אותו במונחים ישראלים: האנטנה היתה פיראטית, אבל המיקרופון עם סמל התחנה ניצב בכטחה על שולחנם של ראשי-ממשלה - גם על שולחנו של שמעון פרס, בעיצומו של הוויכוח על חלקו של הערוץ בהסתה שקדמה לרצח רבין. השאלה לא היתה אם להלבין, אלא איך. התברר שערוץ-7 לא שש לקבל על עצמו את עול החוק, יש לו רגישויות. יש לו תנאים.

הפתרון המתבקש היה גיאוגרפי. כיוון שהתחנה פועלת מאיו"ש ומייצגת נאמנה את דעותיהם ואת טעמם של חלק מהתושבים, יוציא המושל הצבאי מכרוז להקמת תחנת רדיו אזורית, על-פי המתכונת הקבועה בחוק. הערוץ מבית-אל יתמודד ויזכה, ובא ליועץ המשפטי גואל. לא כל-כך פשוט. קודם כל, ערוץ-7 לא מסתפק במאזיניו מיהודה ושומרון, אלא רואה את עצמו כשליח אל כל עם-ישראל. הוא עומד על רצונו להגיע אל כולם, בגליל ובנגב, בים ובמדבר. שנית, הדרישות הקבועות בחוק לא נראות לו. הוא עלול להיכשל במכרוז, או להיכשל בבג"ץ שיוגש בעקבות בחירתו במכרוז. הוא איננו רוצה שהברי מועצת הרשות השנייה ופקידיה יפקחו על השידורים שלו. בהשוואה לחופש שהוא נהנה ממנו היום, יש כאן הרעת תנאים. שלישי, ערוץ-7 איננו הפיראט היחיד שמועמד להלבנה. גם ש"ס חוסה על שידורים פיראטיים, שעיקרם זמירות, דרשות מענייני דיומא והטפות דת. הפתרון הגיאוגרפי יכול אולי להל-בין את ערוץ-7, אבל מה יהיה על ש"ס?

וכך צץ רעיון חלופי: במקום הגדרה גיאוגרפית, הגדרה פוליטית. המדינה תקצה תדר אחד לתחנה בסגנון עדות ש"ס, תדר שני לתחנה בסגנון עדות יש"ע, ותדר שלישי, מאזן, לתחנה בסגנון עדות השמאל. במקום הלבנה אחת פרובלמטית, מכבסה כללית. במרצ קפצו אחדים על המציאה, וחבר-הכנסת דדי צוקר רץ להתראיין.

הרעיון הוא כנראה חלק מתהליך ההתפרקות שעובר על החברה הישראלית. כל קבוצת לחץ דורשת עכשיו מהמדינה להקצות לה גטו משלה, שבו תתבשר מריחות עצמה ולא תסבול מריחותיו של הזולת. כך בחינוך, כך גם בתרבות: גטו לש"ס וגטו לחב"ד, גטו לאגודת-ישראל וגטו למפד"ל, ובתוך כל הגטאות האלה תת-גטאות לעניים ולעשירים, לבני אברכים ולבני פועלים, לאשכנזים ולמזרחיים.

בעידן הפוסט-ממלכתי ימלאו החרדים את סדר-יומם הציבורי ללא קושי: גם עכשיו הם עסוקים בעצמם ובאלוהים; מתנחלי ערוץ-7 לא ישתעממו לרגע: לא רק אלוהים יש להם, גם ארץ-ישראל. לגבי השמאל, אני פחות בטוח. המישים שנה היתה המדינה בראש מעייניהם. לא היו להם אלוהים אחרים. במה ימלא דדי צוקר את הגטו הרדיפוני שהוא מבקש לעצמו? מה יאמר שם, בין מסיבת טראנס אחת לשנייה?

יש שני סוגי פתרון. האחד, להמתין בסבלנות עד תום תקופת הוויכוח של תחנות הרדיו האזוריות, ואז לקבור אותן בקבר-אחים. רוב התחנות לא רשמו הצלחה גדולה. מעטים יצטערו על מותן.

את התדרים הפנויים אפשר להוציא לכל המרבה במחיר. הפרטה מלאה. השיטה הזאת לא מבטיחה גיוון ואיזון וייצוג הולם לקבוצות מיעוט, אבל היא מונעת, לפחות, פרוטקציה פוליטית גסה מהסוג שמוצע עכשיו. כל הבא ברוך הבא: מוסקוביץ' מהמתנחלים, גוטניק מחב"ד, צוקר ממרצ, יהורם גאון או זהבה בן. המדינה תצמצם את התערבותה למינימום. מדובר בסך-הכול ברדיו - בשוליים של הרדיו.

או שהיועץ המשפטי לממשלה יתייצב בבג"ץ ויאמר לשופטים את האמת: תחנות הרדיו הפיראטיות מוגנות בשכפ"ץ פוליטי כל-כך עבה, שידי קצרות. כל ניסיון של המדינה לחסל אותן יסתכם בכישלון. כל ניסיון להלבין יסתכם בפלונטר. מוטב להניח לתחנות הפיראטיות לחסל זו את זו. כבר היום טובע ערוץ-7 בין כל ערוצי הזמירות. תכל לתת לו תכל. ■

נחום ברנע

בסגנון עדות השמאל

במה ימלא דדי צוקר את הגטו הרדיפוני שהוא מבקש לעצמו? מה יאמר שם, בין מסיבת טראנס אחת לשנייה?

אחד מביקורי בבית הלבן בושינגטון, יחד עם ראש ממשלת ישראל בנימין נתני" הו, שמעתי את הנשיא קלינטון מעיר לאחד העיתונאים האמריקאים כי היה מתאים לו להצטרף לשורות העיתונות הישראלית.

זה היה בתחילת פגישת קלינטון-נתניהו, כשאותו עיתונאי התעקש בבוטות לשאול שוב ושוב שאלה שעליה קיבל מענה דיפלומטי שגור.

גל העיתונאים הישראלים שנכנס מיד אחר-כך לחדר הסגלגל, הצדיק מיד את אמירתו של הנשיא בבלייל של צעקות, דחיפות ושאלות שרק בקושי רב השתלטו עליו אנשי הבית הלבן. הנשיא פנה בחיך לאותו עיתונאי אמריקאי ושאל: "עכשיו הבנת למה התכוונתי?".

בסיוריי ברחבי העולם בשנים האחרונות, נתקלתי לא פעם במנוד ראש מצד עמיתיי למק" צוע, שהביעו השתתפות בצער על הצורך שלי להתמודד יום-יום עם התקשורת הישראלית.

כשנשאל פעם אחד הדוברים הרשמיים בושינגטון על כותרת שהתפרסמה בשם הממשל בעיי- תון ישראלי, הגיב הדובר בתנועת יד מבטלת: "נו, זו העיתונות הישראלית..." ולא יסף.

בעל טור אמריקאי מפורסם שאל אותי פעם, איך אני עומד בחזית האינסופית מול העיתונות הישראלית בעלת ה"מוניטין", ואיך מסתדרים עם אותם עיתונאים ישראלים, ששמים יצא

למרחוק, ולא תמיד לטובה. לאחר מחשבה עניתי לו שאכן גם לי יש לא פעם טענות כלפי העיי- תונות הישראלית, ובעיקר כלפי אותם עיתונאים שמכופפים מפעם לפעם את האמת לצורכי-

הם, ואת הטענות הללו השמעתי לא אחת. אולם, אמרתי לו, יש לחלק מהעיתונות הישראלית גם צד אחר, שאותו לא כל-כך מכירים.

לשם שינוי, דווקא על הצד הזה רציתי לכתוב הפעם.

ש' בזק

•••

במהלך עבודתי בשנים האחרונות, הכרתי עיתונאים ישראלים, שתחושת השליחות העיתונות- אית ליוותה אותם בכל דרכם, יחד עם תחושת האחריות, ההגינות והיושר. עיתונאים שהקפיי- דו על האמת בכתבותיהם ועל כבוד האנשים שראיינו. עיתונאים שלא הניחו לעמדתם הפוליטי- טית להשפיע על כתיבתם ושלא חששו לצאת נגד הזרם אם סברו שהאמת לצדם.

הכרתי עיתונאים טובים, שתחושת השליחות הציונית עמדה גם היא לאנגד עיניהם והיו מוכ- נים לעתים לוותר על סקופ שהתגלגל לידיהם, כשידעו שפרסומו עלול לסכן את בטחון המדי- נה את את שליחיה עולמי השם. עיתונאים שידעו להכיר את האמת במדרג החשיבות של מצי- אות חיינו.

הכרתי עיתונאים ישראלים קשוחי מבט והדי קולמוס, שדמעות עמדו בעיניהם בעומדם מול דגל ישראל המתנופף מעל שרידי מחנות ההשמדה בפולין ובגרמניה. עיתונאים שהתרגשות חנקה את גרונם בדוחם על המנון המדינה היהודית המתנגן בפי זאטוטים בהירי מבט בבית- הכנסת היהודי במוסקבה.

ראיתי עיתונאי ישראלי הממלא דפים בדיווח על תהליך השלום, לאור שקיעת השמש במדי- נה ערבית, בעודו ממלמל את שמות חבריו שנפלו - ממש לא הרחק משם - בקרב שבו השתתף גם הוא. והוא תוהה בקול, האם רק מי שאיבד את רעיו יודע להכיר את השיבותה של מולדת ואת ערכו של שלום.

לא פעם קרה לי שנאבקתי בחריפות על מלה או כותרת עם עיתונאי, וללא כל קשר, מיד כשסיים לכתוב את כתבתו מיהר אותו עיתונאי להתקשר שוב והפעם רק כדי לשאול על נימה של עצב שנדמה היה לו ששמע בקולי קודם לכן, ורק ביקש לבדוק שהכול בסדר, האם אני בריא, ואם אפשר לעזור.

היום אני זוכר בעיקר את אותם עיתונאים ישראלים, שהלוואי והיו עוד רבים כמותם בעיי- תונות הישראלית. הם, שיכולים ביושר להסתכל לעצמם בעיניים כשהם מביטים במראה בבוקר. עיתונאים שהם לא רק עיתונאים טובים, אלא גם בני-אדם וחברים.

אני זוכר אותם יותר מאשר אני זוכר את צדדיה האחרים של התקשורת הישראלית. ולכן, מלת הפרידה שלי היום היא רק מלה של תודה ומלת תקווה שרבים יותר ילכו בדרכם.

להתראות. ■

היכרתי עיתונאים הגונים

היום אני זוכר בעיקר את אותם עיתונאים ישראלים שיכולים ביושר להסתכל לעצמם בעיניים כשהם מביטים במראה בבוקר. מלת הפרידה שלי היום היא רק מלה של תודה ותקווה שרבים יותר ילכו בדרכם

ש' בזק היה עד לאחרונה יועץ ראש הממשלה לתקשורת

לחץ רב עניין מהתוויה

אנשי ערוץ 7 אינם מהססים לפנות להשקפותיו הלאומיות של אליקים רובינשטיין ולאורח חייו הדתי כדי להניע אותו להכשיר את שידוריהם

אבנר הופשטיין

נציגי המתנחלים הגיעו ללשכת היועץ המשפטי לממשלה בשמונה בבוקר, יום ראשון, 28.6. היועץ נאלץ לאחר כמעט בשעה לישיבת הממשלה שהחלה בתשע. התארכות המפגש עם אנשי יש"ע אינה תואמת כלל את תוצאותיו הדלות. משתתפי השיחה הגדירו אותה בדיעבד "מאכזבת", "מתסכלת", "כואבת", "אפילו "מכוערת". בלשכת היועץ אומרים עליה: "פגישה המעידה על חוסר האמון השורר בחברה הישראלית על סעיה". לא פחות. מבחינות רבות היתה זו נקודת שיא במשבר היחסים האופף את הטיפול שאינו מסתיים בהסדרת מעמדו של ערוץ-7.

אפילו על נושא השיחה לא הצליחו הצדדים להסכים: אנשי היועץ המשפטי ביקשו להציג פתרון שיאפשר פרסום מכרז לרדיו אזורי ביהודה ושומרון במסגרת חוק הרשות השנייה עם התאמות אחדות. נציגי המתנחלים ביקשו לדון בפתרון לערוץ-7. "רדיו אזורי ביש"ע" הוא מושג ערטילאי שאינו קיים לדידם, אופ"ציה הפותחת פתח לחיסול ערוץ-7 במתכונתו היום: גורם חזק, יחיד בשטח, ארצי, מזוהה מאוד פוליטית, פרוץ לחלוטין ומשותתר מכל מגבלות של פיקוח או תשלומים.

עמדת ערוץ-7 הוצגה בדיון על-ידי ארבעה: אהרון (דומפה) דומב, מוכ"ל יש"ע, אורי אריאל ראש מועצת בית-אל, עו"ד דוד רותם יועצם המשפטי, ויצחק רט, יועץ התקשורת של שר החינוך והתרבות יצחק לוי, השר המורכב ביל את הדיונים על הסדרת מעמדו של הערוץ. בשלב כלשהו התלהטו הרוחות. המתנחלים העלו מתהום הנשייה את מיכאל בן-יאיר, היועץ המשפטי הקודם, שכינה את מועצת

למרבית הפניות עונה היועץ, בסיוע עוזריו, בנוסח אחיד שגיבש. הוא מנסה לשכנע את המתעניינים ביכולתו לעשות הפרדה מוחלטת בין יד ימינו - המסייעת מזה כשנה במציאת פתרון לסוגיית הרדיו האזורי ביהודה ושומרון, ליד שמאלו - המנחה ומגבה את המשטר רה בחקירת ראשי ערוץ-7 בחשדות לעבירה על פקודות הטלגרף והאלחוט, חוק הבזק וחוק הרשות השנייה. "שלטון החוק מחייב אכיפה שוויונית", כותב בין היתר היועץ. "חופש הביטוי אינו מקנה את הזכות לפעולה שלא כדין... תושבי איו"ש זכאים לרדיו לפי רוחם וטעמם, באותה מידה שזכאים לכך אורחי הארץ ותושביה המתגוררים בתחומי מדינת ישראל הריבונית באזורים השונים". אם לשפוט מתגובת נציגי המתנחלים - היועץ נכשל במשימת השכנוע.

לפחות פעמיים ענה היועץ באופן אישי ורגשי לשני מכתבים קשים. הראשון נשלח בידי בנותיו של יואל צור. הבנות מספרות בו על אבלן הכבד, ובהמשך קובלות על התנכלות היועץ לערוץ-7. גורם בלשכת היועץ: "מאוד לא היה נעים לקבל מכתב כזה". במכתב התשובה הביע היועץ המשפטי את צערו וכאבו על אובדן אמן והזכיר להן כי אביהן ביקר בלשכתו לאחר הרצח המועזע. הוא אף סיפר להן על התכתובת שניהל עם ראש הממשלה והממשל האמריקאי על המצב המשפטי הנוגע להסגרת המחבלים. באשר לערוץ-7, כתב: "אני מצטער שהדברים נתפסים אצלכן כהתנכלות... לא ניתן לעשות איפה ואיפה באכיפת החוק. אין שום קשר בין חופש הביטוי לאכיפת החוק על הרדיו הפיראטי".

המכתב השני הגיע ממושב ניר-גלים. אשה מבוגרת חתומה עליו: "מאז שיצאתי מאושוויץ לא קרה לי דבר כל-כך נורא כמו הרדיפה של

יש"ע "גוף ממריד". דומב הזכיר כי בעבר, כל אימת שנכנס בשערי משרד המשפטים חש "חשוד". המסר היה: גם אתה, אליקים, נותן לבו להרגיש כחשודים. דומב אף ציין כי יש נתק בין לשכת היועץ המשפטי לציבור המת"יישבים, והוא הגורם העיקרי להתנכלויות ולמכשולים הצצים כל הזמן בדרך לפתרון הבעיה. לוחמני מכולם היה אורי אריאל, הנחשב בדרך-כלל אדם רגוע. "מה אתם גיבורים כאלה גדולים", הטיח ברובינשטיין, "לא מספיקות הצרות של יואל צור והמנהל האדמיניסטרטיבי של הערוץ שאשתו ובנו נרצחו אשתקד בפעולת טרור; א"ה, אבי היתומים,

אורי אריאל שאל את היועץ המשפטי לממשלה: "לא מספיקות הצרות של יואל צור, אבי היתומים, שהוא צריך גם אתכם?"

שהוא צריך גם אתכם?". היועץ נפגע: "יואל צור לא קשור לעניין התקירה של ערוץ-7 וזה לא הוגן שאתם משרבבים את המקרה הטראגי שלו בהקשרים פוליטיים", אמר, והוסיף, "אני לא פחות רגיש מכם לשכול".

זו לא היתה הפעם הראשונה שבה נפגפו מול רובינשטיין במקרה הטראגי של משפחת צור מבית-אל. בחודשים האחרונים הוא נאלץ להתמודד עם סחטנות רגשית לא פשוטה. לא רק נציגים פוליטיים לוקחים בה חלק. אל משרד היועץ זרמו עשרות מכתבי תמיכה בערוץ-7 ובמנהיגיו, מתוך הקו הירוק ומחוץ צה לו, מאז החלה חקירת המשטרה.

איריים: רותם

אשה מניר-גלים כתבה: "מאז שיצאתי מאושוויץ לא קרה לי דבר כל-כך נורא כמו הרדיפה של היועץ המשפטי אחרי ערוץ-7"

השנייה, וכי הקבוצה שתזכה תחויב באותם התנאים: פיקוח, איסור שידורי אקטואליה בעלי זיהוי פוליטי ברור, ותשלום תמלוגים. כפשרה ניסה היועץ המשפטי למתן את חששות אנשי ערוץ-7 על-ידי הסכמה לצירוף שלושה מנציגיהם למועצת הרשות השנייה שתפקח על השידורים ביהודה ושומרון, ונציג נוסף של רשויות הביטחון. גם הצעה זו נדחתה על הסף. על אף שמעל לראשיהם ריחפה חקירה עם פוטנציאל גבוה להגשת כתבי-אישום נגד רבים מבכירי התחנה, סירבו להרי-אות סימני הגמשה בעמדתם. בדיונים הפנימיים גם גברה הטינה לרובינשטיין והגיעה לכדי הצהרות מתלהמות מסוג זו של יעקב כץ, מנכ"ל התחנה: "אם היועץ לא שומע בקולנו - אז שראש הממשלה יקרא לו ויפטר אותו".

נציגי המתנחלים הגיעו לפגישה מגובים בתמיכת ראש הממשלה ובצוות השרים שמונה לעסוק בערוץ-7 וחמושים בהצעה שנוסחה בידי צביה גרוס, היועצת המשפטית של מערכת הביטחון. מסמך זה הוא למעשה טיוטה של צו למכרו לתחנת רדיו נפרדת ביהודה ושומרון. הגוף המנהל והמפקח יורכב ברובו מאנשים פוליטיים - ראשי המועצות האזוריות והמקומיות היהודיות ונציגי משרדי הממשלה בסך-הכול 15 במספר. היועץ המשפטי הסביר לנוכחים שהצעה מנוגדת לרוח חוק הרשות השנייה לרדיו וטלוויזיה, והבהיר שלא יסכים לתת ידו לצו התפור למידותיו של ערוץ-7. הוא עמד על כך שהזיכיון לרדיו אזורי ביהודה ושומרון יפורסם, כמו שאר התחנות האזוריות, על-ידי מועצת הרשות

היועץ המשפטי אחרי ערוץ-7", היא כותבת. היועץ השיב לה שהמידע שיש בידה רחוק מהמציאות. שוב הביע צער על קשירת ערוץ-7 עם רקעה האישי.

האם ציפו נציגי המתנחלים שרובינשטיין, בהיותו חובש כיפה, ילך לקראתם גם נגד החוק? האם אכזבתם מהפגישה איתו והדברים הקשים שהטיחו בו הם תוצאה מהתנפצות הציפיות המופרזות הללו? אחד מנציגי המתנחלים מסביר: "לרובינשטיין יש מה שאני קורא בעיית הרברט סמואל, או אם תרצה, בעיית קיסינג'ר. מה עדיף - נציב יהודי או לא יהודי, מוכיר מדינה יהודי או לא יהודי? לפעמים עדיף הלא יהודי. על רובינשטיין כבר שמו תווית שהוא ימני ולא נוח לו עם זה. לכן מבחינתנו האכזבה גדולה מאוד".

למתנחלים, חוזר וכותב ככל לרובינשטיין ומאיים בפנייה לבג"ץ. ככל נענה כי המאמ"צים הנעשים בלשכת היועץ המשפטי אינם נוגעים להסדרת מעמדו של ערוץ-7 דווקא, אלא הם ניסיון לפתור את סוגיית הרדיו האזורי ביהודה ושומרון.

ככל אינו מסתיר את מורת רוחו מתפקוד היועץ המשפטי: "הלחצים הפוליטיים הקשים המופעלים על היועץ משפיעים עליו. אין זה מתפקידו לפשר בין המפעילים של ערוץ-7 לבין החוק והוא לא זה שצריך למצוא את הדרך להכשיר אותם. זה נראה לי לא תקין. במידה שהם פועלים בניגוד לחוק צריך לסגור אותם. חד וחלק".

בלשכת היועץ המשפטי דוחים את הטענות האלה בתוקף. גורם בלשכה קובל: "יש עשרות תחנות פיראטיות, אבל ח"כ ככל התלבש רק על ערוץ-7, כי הוא יודע שאם יפעל נגד התחנות של ש"ס או יספיק טלפון אחד של הרב עובדיה יוסף לאהוד ברק כדי להוריד את העתירה. הפוליטיקאים התלבשו על ערוץ-7 ואנחנו יצאנו נבגעים מזה".

על הטענה כי רובינשטיין תופס את תפקידו כמפשר אומרים בלשכ"ת: "במסגרת מכלול תפקידיו של היועץ זה לא בלתי לגיטימי לתת ייעוץ לממשלה בעניין הזה. המלה מפשר אינה המלה המתאימה, אבל היועץ בהחלט מייצג ומתגייס עם אנשיו בניסיון לפתור את סוגיית הרדיו האזורי באי"ש".

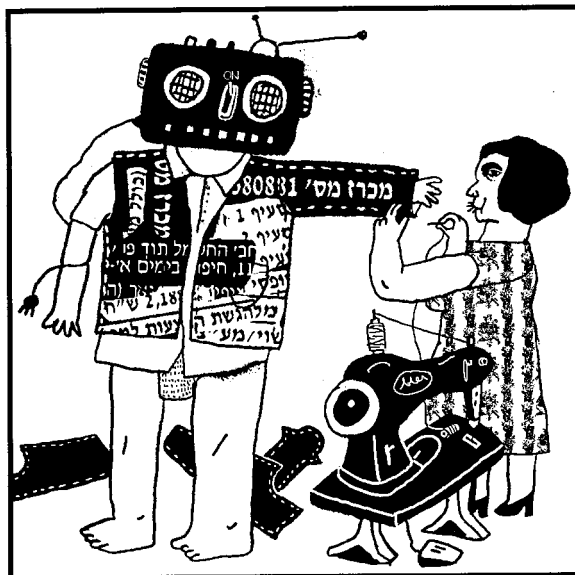
בשולי התמונה נמצאת גם מועצת הרשות השנייה. בשוליים - כיון שטרם הובאה בפניה הצעה שלמה ומוסכמת לאישור. הפגישה הראשו-

נה בין אנשי יש"ע לאנשי הרשות השנייה התקיימה בשעת לילה מאוחרת במלון "דן" בתל-אביב, כשבוע לפני שנועדו לשיחה הקשה עם היועץ. יו"ר המועצה פרופ' גדעון דורון, מנכ"ל הרשות נחמן שי, וכרמית פנטון היועצת המשפטית נפגשו עם יצחק לוי, עוזרו איציק רט, עו"ד דוד רותם ואהרון דומב. הישיבה הזו עברה על מי מנוחות, נציגי הרשות השנייה בעיקר הקשיבו.

פרופ' דורון התרשם מכנות טיעוני המתנחלים. "הם אמרו שהם מעדיפים לנהל בעצמם את שירותי הרדיו שלהם וביקשו פתרון ולא תחמוץ. אני מעריך את זה. הצגתי את העמדה הזאת בפני המועצה". בינתיים העלה היועץ המשפטי לממשלה את הצעת הפשרה שלו - רדיו אזורי עם נציגי מתנחלים במועצה - וזו היתה אמורה לעלות להצבעה במועצת הרשות. כאמור, ההצעה נדחתה בתוקף על-ידי המתנחלים וכינוס המועצה בוטל. פגישה נוספת התקיימה בין דורון, שי,

הגנבים' הדתיים יותר מהחילונים. הוא מקפיד על מילוי דייקני ומלא על הוראות החוק לגבי היהודים הדתיים יותר משפרקליטות המדינה ואנשי החילוניים הקפידו כשהיועץ המשפטי לממשלה היה חסר כיפה. כך נוהג שר האוצר, יעקב נאמן, עם הדתיים והחרדים".

הצורך להתמודד עם נציגי הימין לא בהכרח הקל על היועץ המשפטי בהשיבו למתקפות השמאל. ח"כ איתן כבל מהעבודה ליווה את ההתפתחויות בתכתובת ביקורתית וזועמת שהופנתה ללשכת היועץ המשפטי. במידה רבה שימשה העתירה לבג"ץ שהגיש כבל, ושדרשה לסגור את ערוץ-7, וזו לניהול החקירה נגד ראשי הערוץ, שנסחבה כמעט שנתיים בתוא"נות הרגילות של שיתוף פעולה צולע בין משרד התקשורת (האמור לדווח למשטרה על

העיתון "המודיע" קבע: "היום כשמגיע יהודי עם כיפה סרוגה לשררה במוסדות חילוניים הוא מוכרח להוכיח כי הוא חילוני-יותר-מחילוני"

שידורים פיראטיים) לבין המשטרה, האמורה לפעול נגד מי שעובר על החוק.

כבל שלח ליועץ המשפטי מכתב ב-24.6 ובו הוא מאיים לפנות לבג"ץ בשנית בכל מקרה של ניסיון לעקם את החוק לצורך מציאת פתרון. בהמשך, ב-1 ביולי, בעקבות התכב"סות ועדת השרים שקיבלה החלטה, בניגוד לעמדת היועץ, על הקמת רשות רדיו נפרדת

אולי היה זה דווקא איום ההרשעה בדין שהיוק את ההתנגדות למטרייה של מועצת הרשות השנייה. אחרי הכול, עד שיוצא מכרו יחלוף זמן, ובינתיים כתם של כתבי-אישום עלול למנוע מנציגי ערוץ-7 להתמודד עליו. נציגי המתנחלים טוענים שזו סיבה משנית, אם כי לא זניחה להלוטין, ביחסם לרעיון החסות של הרשות השנייה. גם מחובת הפיקוח שתוחל עליהם אין הם נרתעים. לגרסתם, עיקר התנגדותם נובע מחשש לקונספירציה שמאלנית הנרקמת נגדם. מסביר עו"ד רותם: "אני קורא בעיתון שארון אורי אבנרי רוצה להקים ערוץ. מי יתקע לידי שהוא לא רוצה להשתלט על הרדיו האזורי ביהודה ושומרון? אחרי הכול קולטים את זה גם בתל-אביב. יש מספיק אנשים בשמאל שמוכנים לשלם הרבה כסף רק בשביל לסגור את ערוץ-7".

זה לא קצת פרנואידי?

נכון, אני פרנואידי. תראה לי עוד מקרה שהשב"כ עצר ילדים בגיל 12 והחזיק אותם שבועיים בחקירה? או אני פרנואידי.

בסביבת היועץ המשפטי לא מסתירים את האכזבה מהתנהגות המתנחלים. גורם בלשכה: "מבחינתנו, אפשר היה להגיע להסדרה מוזמן. התחושה היתה שאיכשהו נות היה לאנשי ערוץ-7 עם המצב הקיים, כי עובדה שאף אחד לא נלחץ עד החקירה".

התנגדותו של רובינשטיין פתחה בפניו חזית מאבק נוספת: הממש"לה וראש הממשלה. בישיבת הממשלה שהתקיימה ב-1.7 קיבל צוות השרים המיוחד לעניין ערוץ-7 (הכולל את היו"ר יצחק לוי ואת השרים יצחק מרדכי,

לימור ליבנת וצחי הנגבי) החלטה מנוגדת להנחיית היועץ המשפטי, שאימצה למעשה את עמדת המתנחלים. אחד השרים אף צוטט, אנונימית, ב"ידיעות אחרונות" כאומר: "אם רובינשטיין לא יגן על ההחלטה נמצא יועץ אחר שיגן עליה". גם ראש הממשלה לא הסתיר את מורת רוחו מרובינשטיין. בין השניים התקיימה פגישה בארבע עיניים שהו"דרה על-ידי מקורבי ראש הממשלה "קשה". גם העיתונות החרדית מבכה את בגידתו של היועץ חובש הכיפה. כך נכתב במאמר המערכת של "המודיע" ב-18.6: "רובינשטיין אדם טוב וכלפי החילונים, וביותר כלפי מערכת המשפט והפרקליטות, הוא רוצה להיות אדם טוב מאוד. תמיד ביקשו כאלה להיות נחמדים יותר מנחמדים. פעם כינו הציונים את אנשי הג'לות' כמתפרסים לרגלי אדוניהם (השגיאה במקור; א"ה). היום כשמגיע יהודי עם כיפה סרוגה לשררה במוסדות חילוניים הוא מוכרח להוכיח כי הוא חילוני-יותר-מחילוני. הוא 'שומר' על

זה החל בתחקיר ב"מעריב"

הצהירו שערון-7 מקפיד לשרד מחוץ למים הטריטוריאליים. ח"כ כבל הגיש תלונה במשטרה על הגשת תצהיר שקרי לבג"ץ. בעקבות העתירה הוציא בג"ץ צו על תנאי הקורא לקיים את חקירת המשטרה תוך הימנעות מהשבתת שידורי הערוץ ומפעולות שעשויות למנוע שידורים אלה עד לקבלת החלטת בעתירה. הדיון בעתירה נקבע ל-24.8.

ב-17.6 פשטה המשטרה על משרדי ערוץ-7 ומתקניו בבית-אל, פסגות והר-ברכה, וכן על משרדי הפרסום של הערוץ ברחוב החשמונאים בתל-אביב. במהלך הפשיטה מצאו החוקרים אולפן שידור, אולפן הקל-טות ומשרד בבית-אל, שני משרדים בפסגות ומשרד נוסף בהר-ברכה. ציוד רב הוחזר, ומנהלי הערוץ החלו להגיע לחקירה ביחידה הארצית לחקירת פשעים; רובם שמרו על זכות השתיקה.

החקירה הסתיימה לאחרונה והמשטרה העבירה לפרקליטות המדינה המלצות להעמיד לדין כמעט את כל בכירי יש"ע. ממשרד המשפטים נמסר כי במחלקה הפלילית בפרקליטות, בראשות שמעון דולן, כבר החלו ללמוד את החומר ובמידת הנדרש תבוצענה השלמות חקירה.

חקירת המשטרה נגד ערוץ-7 נפתחה לפני כשנתיים בעקבות ממצאים שהועלו בכתבה במוסף סופשבוע של "מעריב", שהראו כי בניגוד להצהרת אנשי ערוץ-7, מועברים שידורי התחנה מתוך שטחי מדינת ישראל. בהוראת היועץ המשפטי לממשלה, הפכה החקירה לגלויה באוגוסט '97, בעקבות ריבוי תלונות על פגיעה כלכלית של הערוץ בזכייניות החוקיות של הרשות השנייה, וכן תלונות על הפרעות במערכת הקשר של מגדל הפיקוח בנמל התעופה בן-גוריון. תוכננה פשיטה על מתקני התחנה, אך בהתערבות ראש השב"כ עמי איילון, שהתריע בפני סכנה לתגובה אלימה של גורמים קיצוניים בחוגי המתנחלים, נעצרה פעולת המשטרה.

באפריל השנה הגיש ח"כ איתן כבל עתירה לבג"ץ בתביעה להורות לשרים לבטחון פנים ולתקשורת להפעיל את סמכותם ולא-כוף את החוק על התחנה הפיראטית. בעת-ההיא, באמצעות עו"ד פיליפ קוסקס, תובע כבל לתפוס את הציוד המשמש לשידור הפיראטי ולהפסיק את תקציבי הפרסום שמקצה המדינה לערוץ.

במענה לעתירה הגישו אנשי הערוץ תצהיר ותצהיר משלים לבג"ץ, שבהם הכחישו את הטענות שהערוץ משרד בניגוד לחוק. עוד

ולוי יצחק ירושלמי, יו"ר ועדת הרדיו של הרשות השנייה עם דומב ורותם.

ירושלמי הוא הנוקשה מבין השלושה ומתנגד לכל הצעות הפשרה, ובכלל זה הצעתו של היועץ המשפטי לממשלה. לדעתו, "הצעות אלה הינן בגדר מתן פרס למי שבמשך שנים מפר חוק, בין תחנות הרדיו האזורי יש כבר שתיים סקטוריאליות: רדיו-2000 הערבי ורדיו קול-חי הדתי. מדוע הם לא דרשו מעולם צירוף נציגים משלהם למועצה?"

גורם ברשות השנייה מעלה טענה דומה לזו שהעלה ח"כ כבל: "היועץ עבד יותר מדי שנים בבירוקרטיה וכנראה הפנים יתר על המידה את הפשרונות של הבירוקרטיה, כלומר הישרדות המערכת. פתאום הוא הופך למתווך בין אינטרסים שונים, ששאלעצמם הם לגיטימיים לגמרי, אך נדמה לי שזה לא תפקידו. נדמה לי שהיה צריך להגיד מלכתחילה מה החוק מאפשר ומה לא. עכשיו אני בהחלט מזדהה עם המצוקה שאליה נקלע".

לנוכח התסבוכת שאליה נקלעו הדיונים סביב ערוץ-7, והמרץ נגד השעון לקראת הדיון שהיה צפוי בבג"ץ ב-24.8, הגיעה ועדת השרים (הפעם בהרכב מורחב, "הרכב חירום" שכינס ראש הממשלה) להצעה שלפיה ישונה חוק הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה באופן שיאפשר הקמת תחנות רדיו ארציות פרטיות. אחרי קבלת החלטת זו הצהיר השר יצחק לוי: "נתחיל מיד בהליך החקיקה", ויצא למסע בדרום אמריקה. לפיכך נכון לכתובת שורות אלה לא חלה כל התקדמות בכיוון זה.

משמעות ההחלטה מרחיקת לכת והיא עשויה לשמש קץ לרדיו האזורי במתכונתו הקיימת. רבות מהתחנות האזוריות הקיימות, שחלקן נקלעו לדרך ללא מוצא מבחינת תוכניהן ולמצוקה כלכלית, עשויות לברך על הכיוון הזה שיאפשר להן להרחיב את טווחי

לא רק תחנות הרדיו של ש"ס תובעות הסדרים שווים לאלה שתקבל תחנת המת-נחלים בעידן השמים הפתוחים; החל מאמצע אוגוסט נכנס גם השמאל למשחק הפיראטי. קבוצה של אנשי רוח ועיתונות-אים, בהם ירון לונדון, נסים קלדרון ושמואל אל הספרי, מגובים בידי ח"כ דדי צוקר, החלה ליישם את תשובת-הנגד לערוץ-7 - "רדיו גל", שישדר בתדר 98.1 וגם משדר רדיו יוצבו ליד בית-אל. ספינת השידור היא של ברוך בן-דוד, שהיה בעבר בעל תחנת שידור פיראטית שנסגרה בהוראת משרד התקשורת. התחנה תשדר מוסיקה, דרמה, תוכניות מלל ותוכניות אישיות, ותכוון גם לעולים מרוסיה. ח"כ צוקר אמר: "מה שיהיה טוב לערוץ-7, יהיה טוב גם לנו. או שיאפשרו לשתי התחנות לפעול או שיסגרו את שתיהן".

אילו קריטריונים יוחלט לחלק תדרים לסקטור-רים? קיימת אפשרות לקריטריון פוליטי וקרי תחנה לימין, תחנה לשמאל, תחנה לש"ס, וכמובן קיימת אפשרות לפיצול גם בתוך המתנות), קריטריון חברתי (כלומר תחנה לנשים, תחנה להומוסקסואלים, תחנה לקשישים ועוד), קריטריון מקצועי (תחנה לבנאים, תחנה לימאים, תחנה לבעלי מקצועות חופשיים), ואפילו קריטריונים ספציפיים יותר (תחנה המשרתת את היוצאים והנכנסים לנתב"ג, תחנה לבורסה וכיו"ב).

שנית, מה יקרה אם כמות התדרים לא תספיק לכולם? אינו קבוצה תיאלץ להקריב את חופש הביטוי שלה? שלישית, כיצד ייראה הרכב הוועדה המפקחת? רביעית, כיצד יפוצו התחנות האזוריות הקיימות, שלא תצלחנה להשתלב בעידן החדש, על סכומי העתק שכבר הוציאו בהתאם לגרסה הקיימת של החוק? וישנן גם שאלות עקרוניות יותר: האם החוק המיועד אינו ביטוי נוסף להפרטה מופרות של החברה הישראלית והיסול שארי-ות הגורמים המאחדים שבה? כל השאלות הללו נותרות ללא מענה בשלב זה. ■

אבנר הופשטיין הוא כחב העיתון "ירושלים"

הופיעו:

■ רפורמה מבנית במזר הציבורי פרופ' דוד נחמיאס, מרל דנון, אלון יהאנוני

■ רפורמה בשידור הציבורי פרופ' ירון אזרחי, ד"ר עמרי בן-שחר, נב"ר חל לאל

■ ניהול ותקצוב על פי תפוקות במזר הציבורי פרופ' דוד נחמיאס ואלונה נורי

■ הצעת חוק השבי"כ: ניתוח משווה אריא צימרמן, בהדרכת פרופ' מרדכי קרמניצר

■ דתיים וחילוניים בישראל: מלחמת תרבות? פרופ' אביעזר רביצקי

■ היועץ המשפטי לממשלה: סמכות ואחריות ד"ר נד ברזילי ופרופ' דוד נחמיאס

■ הסתה, לא המרדה פרופ' מרדכי קרמניצר

■ נגיד בנק ישראל: סמכות ואחריות פרופ' דוד נחמיאס וד"ר נד כחילי

עומדים להופיע:

■ השתלבות קבוצות "פריפריה" בחברה ובפוליטיקה בעידן השלום: החרדים פרופ' מיכאל קרן וד"ר נד כחילי

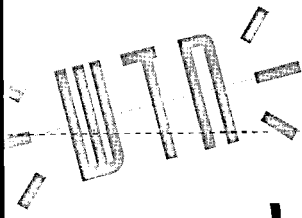
■ מבקרת המדינה: סמכות ואחריות ד"ר נד כחילי ופרופ' דוד נחמיאס

הספריה לדמוקרטיה

■ הבחירות הבאות: באיזה שיטה נבחר פרופ' אשר אריאן וד"ר רות אמיר

■ בין הסכמה למחלוקת: דמוקרטיה ושלום בתודעה הישראלית פרופ' יוחנן פרס ופרופ' אפרים יער-יוכטמן

בין הסכמה למחלוקת:

דמוקרטיה ושלום

בתודעה הישראלית

מאת: פרופ' יוחנן פרס ופרופ' אפרים יער-יוכטמן

ספר זה עוסק בהסכמה, במחלוקת וביחסים המורכבים שביניהן. זהו ניתוח מרתק של הדמוקרטיה הישראלית, המתמודדת מול לחצים חיצוניים ושסעים פנימיים, המקשים על קיומה אך הופכים אותה, בו זמנית, לחיונית ביותר.

האם הדמוקרטיה נתפסת כמטרה או כאמצעי? מהי הזיקה בין דמוקרטיה ודמוגרפיה? האם מעוניין הציבור הישראלי לשלול זכויות מקבוצות בלתי אהודות? מהי המשמעות העכשווית של מושגים כמו "שמאל", "ימין", "קפיטליזם", "סוציאליזם" בישראל? האם בין דתיות לדמוקרטיה שורר, בהכרח, ניגוד? האם בזמן מלחמת המפרץ "הושעתה", זמנית, הדמוקרטיה הישראלית?

אל: המכון הישראלי לדמוקרטיה, ת.ד. 4702 ירושלים 91040 (פקס 02-5635319) פרטים בטל' 02-5618244

מצ"ב המחאה ע"ס לפקודת המכון הישראלי לדמוקרטיה.

נא חייבו את כרטיס האשראי שלי ישראלכרט/ויזה בסכום של ש"ח

..... שם

..... כתובת

..... מיקוד

..... טלפון

..... מס' כרטיס אשראי

..... בתוקף

..... מס' ת.ז.

..... תאריך

..... חתימה

נא שילחו לי את הספר בין הסכמה למחלוקת, תמורת 60 ש"ח נא שילחו לי את הספר הבחירות הבאות תמורת 50 ש"ח **הצעה מיוחדת:** נא שילחו לי את שני הספרים תמורת 100 ש"ח. נא שילחו לי את ניירות העמדה המסומנים, תמורת 25 ש"ח לכל נייר עמדה.

נא צרפו אותי לרשימת מנויי ניירות העמדה תמורת 200 ש"ח בלבד (10 ניירות עמדה).

נא צרפו אותי למנויי העין השביעית, תמורת 120 ש"ח (6 גליונות לשנה) או 240 ש"ח (12 גליונות לשנתיים).

הצעה מיוחדת: מנויי על סדרת ניירות העמדה והעין השביעית תמורת 270 ש"ח במקום 320 ש"ח. נא שילחו לי מידע פרסומי על המכון הישראלי לדמוקרטיה.

הצעה מיוחדת: מנויי על סדרת ניירות העמדה והעין השביעית, ושני הספרים – בין הסכמה למחלוקת והבחירות הבאות – תמורת 350 ש"ח במקום 430 ש"ח.

הגייץ שלך הפנטהאוזים

עכשיו ההזדמנות שלך לקנות פנטהאוז (או דירת גן)
בקרית גנים החדשה במערב ראשל"צ

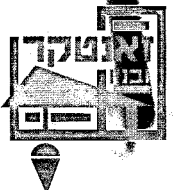
ת.א.ר.

אנשי לשווקך לפנטים נוספים

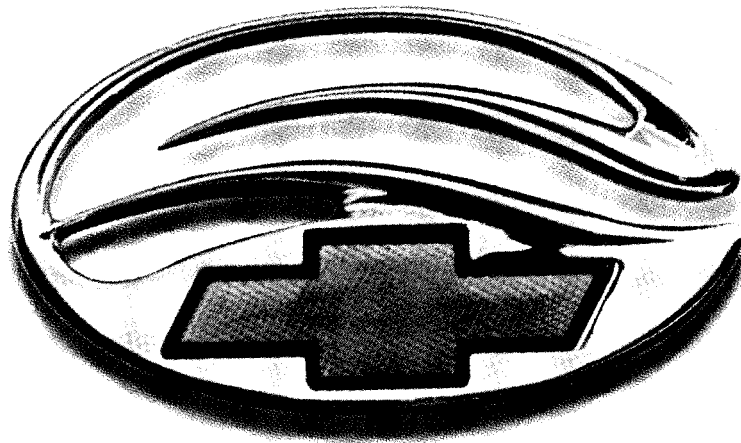
ראשיתקרון ובניו פעלים חברה לבניין.
ראשיתקרון ויצמן 3. טל: 03-9699126 03-9644543
טלפון פאחר: 03-9644543 050-242626

מבני גזית
(2000) בע"מ

המילה האחרונה של שברולט

היא הבחירה הראשונה שלך.

שברולט מאליבו

מכונית מנהלים יותר מעוצבת, יותר מאובזרת ויותר חזקה.

אתה רוצה מנוע חזק במיוחד, אנו מציעים לך גם את דגם LS עם מנוע V6 בנפח 3100 סמ"ק ואיבזור עשיר ביותר. אז בוא עכשיו לאולם התצוגה של UMI ותתרשם כמו ענייך מהמילה האחרונה של שברולט... והבחירה הראשונה שלך.

יש המכנים אותה "פיפסק למנהלים"... ויש להם את כל הסיבות לעשות זאת: מנוע רב-עוצמה, איבזור מתקדם כסטנדרט, אבזורי בטיחות (כריות אוויר, שלדה סופגת אנרגיה, מערכת ABS ועוד). והנחות... איזו נוחות! מרחב פנימי מפנק, כמו שרק האמריקאים יודעים לתכנן והנדסת אנוש מושלמת. ואם

אתה עומד מול מכונית המנהלים המתקדמת ביותר, יפהיה עם מנוע בנפח 2400 סמ"ק, המפיק 150 כ"ס. אתה נכנס למכונית ומתניע. ברוכים הבאים לאמריקה! שברולט מציעה: שברולט מאליבו, המילה האחרונה מבית היצר של המכוניות האמריקאיות הטובות בעולם. מרהצג הראשון, בו תנהג בה, תבין

שברולט מאליבו '98 החל מ-109,900 ש"ח

www.umi4u.co.il

המחיר כולל סעיף ואבזורי בטוחות ליושני ואינו כולל כלל בולים, ע"פ מחירון החברה ובמקור לשוניים.

לא הקשבתי לקול הפנימי

יהודה ליטני

לפעמים, כישלון עיתונאי אינו כזה הנראה לעין הקורא, אלא נותר בין העיתונאי למקורותיו. הידיעה שהתפרסמה בחתימתי בעמודו הראשון של ה"ג'רוסלם פוסט" מיום 13.12.87, כמה ימים לאחר פרוץ האינתיפאדה, לא היתה כישלון גמור. פה ושם היו ניחושים לא רעים לגבי העתיד לקרות בחודשים ובשנים שלאחר מכן. בידיעה, שניתנה תחת הכותרת "ניתוח" וסקרה את מאורעות הימים שקדמו לפרסומה, נכתב, למשל, כי האירועים שהחלו ב-9 באותו חודש מהווים נקודת מפנה ממרי אורחי למרד של ממש.

אולם מה שחשוב יותר הוא מה שלא נכתב באותו ניתוח. הייתי אז עורך ה"ג'רוסלם פוסט" לענייני המזרח התיכון ולאחר ארבעה ימים של אירועי דמים ברצועה ובגדה, התבקשתי לפרסם סיכום ביניים של האירועים עם תחזית לעתיד. טילפנתי באותו ערב (מוצאי שבת) לשלושה מקורות שהחשבתי שבתאי את דעתם בנושא: תת-אלוף (מיל') יצחק שגב, לשעבר מושל רצועת עזה וצפון סיני; קצין בכיר בצה"ל (אל"מ באותה עת) שריכז במשרדו את כל המידע שהגיע מהנפות השונות של הגדה והרצועה; ועורך עיתון מזרח ירושלמי.

העורך הפלסטיני היה זהיר וצפה כי זוהי התפרצות קצרת מועד שתסתיים בעוד כמה ימים או מקסימום שבוע.

תת-אלוף שגב אמר לי בהתרגשות כי זוהי נקודת מפנה היסטורית: "תשכח את כל מה שידעת עד כה", אמר לי שגב, "מעתה ואילך אנחנו צפויים להתנהגות שונה לחלוטין של הפלסטינים, זהו מרד שיימשך חודשים ואולי שנים. הם החליטו לזקוף את גבם ולהילחם על זכויותיהם", הוסיף, "נמאס להם, זהו תהליך שאני מלווה כבר כמה חודשים ועתה הגיעה ההתפרצות. כל ידידי בעזה (וידידי של שגב שם היו מעצבי דעת הקהל ברצועה) אומרים לי כי זוהי מלחמה אמיתית ושהם מוכנים לסבול עתה חודשים ושנים. סמוך עליי", אמר תא"ל שגב, "זוהי התמונה האמיתית ואם תכתוב ההפך - תתחרט!"

סיפרתי לו כי קצין בכיר בצה"ל (האלוף-משנה המוזכר מעלה) צופה כי זוהי התפרצות זמנית בלבד

וכי כל המקורות שלהם מאשרים זאת. "אל תאמין להם", פסק שגב, "טחו עיניהם מראות. כשנערים חושפים את חזיהם מול הכדורים של חיילי צה"ל ומוכנים ליהרג, זהו סיפור אחר לגמרי".

לפני כתיבת הניתוח היו בפני שלוש הערכות: העיתונאי הפלסטיני והקצין הבכיר היו בדעה אחת ומולם דבריו של יצחק שגב. באינטואיציה, נטיתי לקבל את דעתו של שגב שהכיר את השטח וקיים קשרים הדוקים עם אישים מעזה.

אולם גם הקצין הבכיר היה נחרץ בדבריו: "אנחנו מקבלים דו"חות מדי כמה דקות ממאות ואלפי מקומות, אנחנו מקבלים דו"חות לא רק ממפקדי צה"ל אלא גם מאנשי השב"כ, וכולם בטוחים כי זהו גל שידעך בקרוב". "זהו גם הניחוח שלנו לשר הביטחון", הוסיף הקצין הבכיר, "זוהי דעתה של המערכת".

מה לעשות? גם אני הכרתי את השטח לא רע ככתב שטחים ב"הארץ" מאז 73, וגם אני הבנתי שזוהי נקודת מפנה חשובה, אולם אולי האלוף-משנה צודק ושגב ואני טועים?

התוצאה היתה פשרה: ניתוח זהיר שבו תמהיל מדברי שלושת המקורות - נקודת מפנה אך גם סיכוי לדעיכת המרי הנוכחי בתוך שבועות. האלימות תימשך ואולי אף תגבר, אך האמצעים הנוקשים שינקוט צה"ל יצליחו בסופו של דבר לבלום את ההתפרצות.

"למשך מספר ימים או שבועות", כתבתי אז, "ייסר צה"ל את הכפפות ויחשוף את אגרוף הברזל שלו. מרכזי האלימות ייפגעו: מספר מחנות פליטים יושמו בעוצר, מספר בתי-ספר ייסגרו למספר שבועות, מספר פעילי אש"ף ייעצרו במעצר מינהלי, וכמה מהם אולי אף יוגלו". לא העזתי לכתוב יותר. נהגתי בניגוד למה שהאמנתי בו מחשש להיחשב לגוזמן ולמפיץ בהלה מיותרת. לאחר קריאת הניתוח שלי למחרת היום, טילפן אלי יצחק שגב ואמר שתוך זמן קצר, כשיתבררו העובדות לאמיתן, "אתה תתחרט, אתה תרצה לאכול את עצמך. הצבא שלנו", אמר לי, "בפאניקה מוחלטת ומפקדיו לא מסוגלים לראות מעבר לקצה החוטם".

והוא צדק, כמוכן. במשך כל תקופת האינתיפאדה - שנים לא מעטות - הייתי נוכח בדבריו של שגב ומייסר את עצמי: אילו הייתי שומע לזו מדוע היסטורי ונכבדתי לדעת "המערכת"? מדוע לא הקשבתי לקול הפנימי שלי? ■

יהודה ליטני הוא עיתונאי בחברת החדשות של ערוץ 2

בשביל מה יש חברות

כתבת "מעריב" דורית גבאי מילאה תפקיד בעייתי בפרשת מנבר. מה קורה כשעובדים את הגבול

ברוך קרא

ינאי: אני רק יודעת מה דורית אמרה לו כשהיא חזרה, היא גם, מאוד, היא מאוד קרובה אליו. (...)
ינאי: לא אבל היא מאוד המודה ומחייכת ו... מחמאות גדולות, והוא יודע למי לתת מחמאות והיא הלכה... ממך, היא הלכה אליו... והיא אמרה לו עלייך: איזה אשה יפהפייה, איזה בית יפה. והוא אמר: איך את יכולה לתאר אותה? עלייך. והיא אמרה... (...)
ינאי: הוא גם שאל אותי: פגשת אותה? ענית: כמובן, היא באה לישראל... איך

הדין, וכן להורות ליועץ המשפטי לממשלה על פתיחת חקירה פלילית בחשד להפרת אמונים ולשיבוש הליכי משפט.
זכרונות ציטט מתוך שיחה טלפונית, שהתקיימה ב-29.6.98 בין פרנסין מנבר לעורכת-הדין פנינת ינאי שמתמע ממנה שנסכה על שיחה בין השופט סטרשנוב לדורית גבאי. הגברת מנבר הקליטה את השיחה, וכך נאמר בה (בתרגום חופשי מאנגלית):
פנינת ינאי: כן, הם התעניינו מאוד. פרנסין מנבר: הוא דיבר איתך על דברים אישיים שלנו? או משהו, אני לא יודעת?

לרשימת השמות של גיבורי פרשת סטרשנוב-זכרונות הצטרף גם שמה של הכתבת לענייני משפט "מעריב", דורית גבאי. עד ליום שבו הגיש זכרונות את עתירתו לבג"ץ, היו דורית גבאי ופנינת ינאי חברות. לדברי ינאי, "הכי טובות". בעת כתיבת שורות אלו, מבקשת ינאי מחוקקיה במשטרה שיוזמו לחקירה גם את חברתה לשעבר, היום יריבתה המרה - דורית גבאי.
לראשונה הוזכר שמה של גבאי בעתירה לבג"ץ שהגיש אמנון זכרונות, בדרישה להצהיר על ביטול כל הליכי המשפט ובכללם הכרעת

סטריט שנוב ומציגה לו באור אוהד את הגברת מנבר. לאחר מכן היא חוזרת אל עו"ד ינאי ומספרת לה מה אמר השופט, וזו חוזרת עם המידע אל פרנסין מנבר. אם נכונה התמונה, הרי שבמשפט לקחה על עצמה דורית גבאי תפקיד פעיל ולא היתה רק עיתונאית המת-בוננת על ההתרחשות מהצד.

גבאי גם הוזכרה בתצהיר שהגיש זיו חן לבג"ץ, במסגרת עתירתו של זכרוני: "שי בוק היה אצלנו לפחות בשתי ארוחות ערב יחד עם אנשים אחרים. למיטב זכרוני, באחת מהן השתתפה גם דורית גבאי ממעריבי".

מי היא אותה דורית. אך זכרוני הסתייע בפגישה של דורית גבאי עם השופט סטרשנוב (כפי שסיפרה עליה פנינת ינאי ולא הוכחשה על-ידי גבאי), בעתירתו לבג"ץ.

אם הדברים שאמרה עו"ד ינאי לפרנסין מנבר נכונים, מצטיירת התמונה הבאה: כמה ימים לפני הדיון בהארכת מעצרו של נחום מנבר עד תום משפטו, יוצאת דורית גבאי לראיין את אשתו, פרנסין. את הראיון מתאמת חברתה הטובה של דורית גבאי - פנינת ינאי, שמייצגת באותה עת את הנאשם. כששבה גבאי מהראיון, היא נפגשת עם השופט

שתרגיש. אני חוזרת על מה שדורית אמרה, שאת מאוד מיוחדת...

"בדברים האלה יש שני חידושים", כתב עו"ד זכרוני בעתירה שהגיש: "האחד, שאב"ד (אב בית-הדין; ב"ק) לא היה רק שומע פסיבי, אלא גילה עניין בנושאים שיש להם נגיעה ישירה למשפט שנדון לפניו. השני, שפרט לעו"ד ינאי, אב"ד שוחח מהוץ לבית-המשפט על התיק עם אדם נוסף, אשר ביקר בביתה את גב' מנבר. 'סקרנות שיפוטית' מעין זו אינה יכולה להתיישב עם ניהול משפט הוגן".

באותו שלב עוד לא נתגלה באופן פורמלי

לאחר דחיית העתירה, ניסה זכרוני לפסול את סטרשנוב בהליך הפורמלי: מול השופט, בתוך אולם בית-המשפט. גם כאן לא ויתר הפרקליט על איזכור מעורבותה של גבאי בפרשה. "קיבלתי רשות לחשוף מי היא דורית", אמר כשהוא מפנה את מבטו אל דורית גבאי, שישבה קרוב אליו באולם בית-המשפט, כמבקש אישור ממנה. "הכוונה היא לגב' דורית גבאי כתבת 'מעריב', שנסעה לראיין את הגב' מנבר בביתה. לאחר שובה, לטענתה, נכנסה לשופט סטרשנוב, סיפרה לו

פניית ינאי: דורית גבאי ליוותה את הסיפור הזה והסגירה אותי כמקור עיתונאי שלה וכחברתה הטובה

מה שסיפרה והשיחה המתקיימת היא 'פולו אפ' לדברים. יש כאן שני חידושים", חזר זכרוני בקפדנות על טענתו מהעתירה, "האחד שאב"ד לא היה שומע פסיבי, אלא גילה עניין בנושאים שיש להם נגיעה ישירה למשפט, והשני שפרט לעוה"ד ינאי, האב"ד שוחח מחוץ לבית-המשפט על התיק עם אדם נוסף שביקר בבית הגב' מנבר. איני יודע אם הפגי" שהאחרונה נכונה או לא, היא באה לחזק את המהימנות של עו"ד ינאי ומראה לגב' מנבר שהפגישות האלה מותרות ולגיטימיות. זה נוגד את הכלל של ניהול משפט אובייקטיבי". ההפסקה בדיון היתה מלאה התרחשויות: דורית גבאי נראתה נבוכה. כנראה קלטה שהפכה למעורבת מדי בפרשה. לעמיתיה אמרה שהיא אינה רוצה למצוא את עצמה במצב שתתבקש למסור עדות במשטרה. כששמע דן מרגלית, שישב לידה בדיון, ששמה מוזכר, ביקש ממנה לבוא ולהתראיין אצלו ב"ערב חדש". היא סירבה. בעת ההפס"קה שידרה ענת פלג מקול-ישראל את שהתרחש בדיון. היא לא פסחה גם על איזכוריה של הכתבת המשפטית של "מעריב". כשנודע הדבר לגבאי, היא צעקה על פלג ואף איימה עליה בנקיטת צעדים משפטיים. היא גם פנתה לכתבים נוספים שישבו בדיון וביק"שה מהם שלא יזכירו אותה בדיווחיהם. לקראת חידוש הדיון בבית-המשפט הגיעה גבאי עם עו"ד צעיר, אך לא נמצא לו מקום ישיבה באולם. היא פנתה לדוברת משרד המשפטים, אתי אשד, וביקשה ממנה נמרצות שתסדר לו מקום. גבאי ניגשה אל זכרוני ודרשה ממנו שיתקן את דבריו. כשחזרו השופטים לאולם, אמר זכרוני את הדברים הבאים: "אני מבקש לתקן טעות לגב' גבאי,

ששמה הופיע בהקלטה של שיחה בין פנינת לגב' מנבר, הדברים מיוחסים מטעם פנינת ולא מטעם דורית גבאי ואין התייחסות לאמירתות הסיפור".

אך מסתבר כי זכרוני השתמש בכתבת עוד קודם לכן, כשפנה לפרקליטת המדינה כדי שתמליץ ליועץ המשפטי לממשלה על פתיחת חקירה סמויה. בתחילת הדיון, שבו ביקש זכרוני מהשופט לפסול את עצמו, אמר את הדברים הבאים: "לא רצינו בכל ההתפוצצות התקשורתית שלווה. בתחילת הדרך פנינו לפרקליטת המדינה, נפגשנו עמה ועם גב' גאוה בן-אור ועוזי פוגלמן, הבאנו בפניהם דברים שראינו כראיות, כולל קלטות, כולל תצהירים, אמרנו שאנו מציעים להם לקיים חקירה סמויה". טענה זו מעוררת תמיהות, אם אמינים דבריה של עדנה ארבל, כפי שנשמעו בראיון בגל"צ: "הרי מתוך החומר שהביא עו"ד זכרוני", אמרה עדנה ארבל, "בשלב הראשון, היועץ המשפטי ואני אמרנו לא תהיה חקירה, הרי מה הוא ביקש? הוא ביקש לקיים חקירה במהלך משפט פלילי, במטרה לנטרל את ההליך הפלילי, כשהוא אומר לי שני דברים: אני מבקש לדחות את המשפט ויש עיתונאית ב'מעריב', שיודעת ומכירה את החומר ומחר הכול יתפרסם. כבר אז לא מצאנו עניין שמצדיק חקירה, הרי אמרנו את זה מהיום הראשון וזו היתה תשובת היועץ המשפטי לעו"ד זכרוני".

קשה לרדת לסוף מניעיו של זכרוני שמצא לנכון להזכיר את כתבת "מעריב", כשפנה לארבל והציע חקירה סמויה. ייתכן שעשה זאת כדי להפעיל על פרקליטת המדינה לחץ להורות על פתיחת חקירה, ואולי להפך: הרי זה צעד מוזר למדי - לבקש חקירה סמויה ובאותה נשימה לומר ש"מחר הכול יתפרסם". אולי העדיף זכרוני את תשובת הפרקליטות, כפי שניתנה. כל אלה הן השערות גרידא, אך דבר אחד ברור: זכרוני השתמש בשמה של הכתבת דורית גבאי לצורכי טקטיקת הגנה על מנבר, תוך ניסיון לתזמן את הפרסום למועד רצוי לו.

פנינת ינאי ודורית גבאי היו חברות עוד מהתקופה שבה היתה ינאי מתמחה אצל השופט סטרשנוב. אלו היו יחסי חברות מהר-לים ביחסי מקור-עיתונאי. לכל אורך הדרך גמלה גבאי לינאי על שיתוף הפעולה שזכתה לו ממנה בסיקור המשפט, והיא עשתה זאת בהבלטת שמה ותצלומיה. הדוגמה הבולטת ביותר היא הכתבה שפורסמה ב"מעריב" באוגוסט אשתקד. ימים ספורים לפני הדיון בהארכת מעצרו של נחום מנבר, סידרה פנינת ינאי לדורית גבאי ראיין עם פרנסיס מנבר בלוגאנו. להישג העיתונאי הזה היה טעם מתוק במיוחד, שכן עורכי רשת "ידיעות תקשורת" היו בטוחים כי בכיסם ראיין בלעדי עם אשתו של מנבר. גדי בלום, כתב הרשת,

נסע עד לוגאנו, בתיווכו של עו"ד אבי רכט-מן, שמלווה את מנבר בתיקו האזרחיים, כעורך-דין וכחבר, כבר תקופה ארוכה. בלום ראיין את פרנסיס מנבר, חזר לארץ בתחושת ניצחון, אבל אז גילה את הכותרת הבאה ב"מעריב" (19.8.97): "חשיפה: פרנסיס, אשתו של נחום מנבר, מתגייסת להגן על בעלה", ובאופן מובלט יותר: "דיווחנו למדינת ישראל על עסקות מכירת נשק לעיראק" (הכוונה היא לעסקיו של בעלה הקודם של פרנסיס מנבר). התמונות הגדולות מתחת לכותרת הראו את הזוג מנבר יחד עם לאה רבין ויחד עם אהוד אולמרט; תמונות שסיפ"קה הגברת מנבר לדורית גבאי כדי להוכיח כי בעלה היה בקשר רציף עם השלטונות בארץ. גדי בלום הוועף התקשר לעו"ד דרור ארד-אילון והתמרמר על שיתרון הבלעדיות נשמט ממנו. ארד-אילון השיב לו כי הוא עורך-דין ולא קצין העיתונות של המשרד. הוא הסביר שלא הוא ארגן את הראיון ב"מעריב" ונתן לבלום להבין מי ארגנה אותו. בלום התקשר לפנינת ינאי, שאמרה לו דברים ברורים: אתם מקומזן! תגיד תודה שיש לכם הסיפור הזה!

הפרסום הזה היה מקדם מכירות לראיון הגדול בסוף השבוע ב"מעריב". את ידיעת המקדמון הזו פתחה דורית גבאי בדבריה של פרנסיס מנבר: "בעלי נחום מנבר דיווח מיום ומתו על עסקיו עם איראן. במהלך כל השנים, מדינת ישראל ידעה הכול על עסקיו... תמיד היתה בו נאמנות רבה כלפי מדינת ישראל... נחום מנבר ניתק את קשריו עם איראן באוקטובר 92, ומאז הוא היה בבית. לנחום לא היו אז קשרים, ואם כתוב בכתב-האישום שהוא המשיך את קשריו עם איראן, זה שקר וכזב". את הידיעה המורחבת עיטרו תמונותיהם של

עו"ד דרור ארד-אילון:

העובדה שפנינת ינאי

שימשה "גרון עמוק" היא

חמורה מאד; נפרצו

כל הגבולות

שני עורכי-דין: אמנון זכרוני ופנינת ינאי. מן הראוי להזכיר: פנינת ינאי היתה רק עורכת-הדין מספר שלוש בסוללה שהגנה על מנבר, עורך-הדין הבכיר ממנה היה דרור ארד-אילון, ולמרות זאת היא זכתה לעטר את ידיעתה של גבאי ולא הוא.

הכתבה בגליון סוף השבוע של "מעריב" הבליטה בכותרת גדולה: "בעלי לא בגד, הוא פטריוט ישראלי, בארץ ידעו כל מה שהוא עושה". כותרת המשנה הציגה אף היא את משפחת מנבר כקורבן ולא כנאשם: "בווילה

של משפחת מנבר, על שפת אגם לוגאנו שבשווייץ, שורת דממה. עד לא מזמן המה המקום אנשי עסקים ופוליטיקאים, שביקשו מנחם מנבר תרומות. אבל מאז מעצרו, לפני חמישה חודשים, כולם ניתקו קשר. עכשיו החליטה פרנסין מנבר לדבר ומתייצבת לצדו של בעלה. היא מספרת על הפגישות בישראל, מגלה כיצד שידל אותה בעלה למסור כל מידע על עסקיו של בעלה הראשון, שמכר נשק למדינות ערב. היא שומרת עדיין את הפרחים הישראליים המיובשים שנתנו להם ישראלים כתודה על הסיוע החיוני ומאוינה לשירי מולדת. "בעלי הדביק אותי בציונות, תמיד אהבנו את ישראל. איך אפשר להעלות על הדעת שנחום ימכור נשק לאיראן – נשק שעלול להרוג את משפחתו בישראל?". דורית גבאי העלתה בכתבה שאלות כגון אלה: "לא רק הדלתיים הסגורות שמאחוריהן מתנהל משפטו של נחום מנבר מקשות על השלמת הפאול. כתב-האישום שהותר לפרסום בתקשורת מותיר הרבה שאלות פתוחות. כך, למשל, העובדה שהמודיעין הישראלי ידע על קשריו של מנבר עם האיראנים כבר ב-91' כתב-האישום לא חושף מה היתה מדיניות ישראל באותה עת ביחס לקשרים שיצר מנבר. ב-92', נטען בכתב-האישום, התקבל בקהילת המודיעין מידע מהסי.איי.איי, שלפיו מנבר מספק נשק כימי לאיראן. בכתב-האישום נטען כי בשלב זה הוזהר המודיעין הישראלי את מנבר, והסתפק בבקשה להפסיק את הקשרים עם איראן. לא ברור אפוא מדוע הסתפקה המדינה באזהרה בלבד, ומנבר לא נעצר למרות שהגיע במהלך השנים האלה פעמים רבות לביקור בישראל. ותעלומה נוספת: בכתב-האישום נכתב שמנבר הפסיק את קשריו עם איראן רק ב-94', למרות שהוזהר קודם לכן, מדוע לא נעצר מנבר כבר אז, אלא שלוש שנים לאחר שהפסיק את הקשרים עם איראן?".

כל הדברים האלה נכתבו בידי דורית גבאי, כשמשפטו של מנבר תלוי ועומד, ימים ספורים לפני הדיון בהארכת מעצרו. סיום הכתבה תאם את רוחה: "במהלך הנסיעה משדה-התעופה בלוגאנו לוויילה משפחתית, הפעילה פרנסין את הטייפ שבמכונית. בתוך המכשיר היתה קלטת עם שירים עבריים. את יודעת, אמרתי לה, קוראים לזה אצלנו שירי ארץ-ישראל היפה. היא חיכה בעצב. "נחום ואני תמיד אהבנו את מדינת ישראל. הוא הדביק אותי בציונות ובפטריוטיות שלו. ישראל היא המדינה שלי".

בסופו של דבר, לא היה הבדל גדול בין הכתבה של גבאי ובין כתבתו של גדי בלום. שתיהן היו אוהדות מאוד למנבר. שתיהן יצאו אל הפועל בעורתם של עורכי-דינים הנאמנים של הזוג. ההבדל היה אחד: בכתבה של גבאי הופיעה תמונתה של פנינת ינאי – אדריכלית הראיון ב"מעריב".

ידיעות בסגנון "מנבר הקורבן" המשיכו להופיע על דפי "מעריב". ב-29.97 הופיעה תמונה גדולה של פרנסין מנבר עם פנינת ינאי. הכותרת מעל התמונה היתה: "השב"כ הבטיח: פרנסין מנבר לא תיעצר". הכיתוב המורחב שמתחת התמונה: "פרנסין מנבר... הגיעה אתמול לישראל... תמיד אהבתי את מדינת ישראל... אולם בטרם הגיעה פרנסין לישראל, הוסכם בין סגוריו של מנבר לבין השב"כ, כי היא לא תיעצר... בתמונה: פרנסין מנבר ועורכת-הדין פנינת ינאי". על הכיתוב לתמונה היתה תחומה דורית גבאי. יום לאחר מכן היא פרסמה: "מנבר נפגש בכלא עם ילדיו ופרץ בבכי". ידיעות הללו היו עשירות במידע פנימי על קווי ההגנה במשפט. בסוף דצמבר '97 השתמש עו"ד זכרוני בכל אמצעי התקשורת שהיה יכול להשפיע עליהם

דורית גבאי: כל הפעולות שנקטתי בנושא זה היו עיתונאיות בלבד ואך ורק במסגרת עבודתי העיתונאית

באופן ישיר. ב-21.12 פרסמה דורית גבאי ידיעה תחת הכותרת הבאה: "ישראל ואיראן מקיימות קשרי מסחר ישירים – מאז שנת 94'. מתחת לכותרת היה תצלום של המסמך המוכיח את הטענה. בפתח הידיעה כתבה גבאי את הדברים הבאים: "מסמכים רשמיים של משרד המסחר והתעשייה חושפים לראשונה, כי בין ישראל לאיראן מתקיימים יחסי מסחר ישירים. כך חשף שלשום עו"ד אמנון זכרוני, בתוכניתו ה'טור השבועי' בערוץ 33 של הטלוויזיה הכללית". קשה להשתחרר מהרושם שעו"ד זכרוני עשה במקרה זה שימוש בתוכנית עיתונאית שהוא מנחה כדי לשרת את טיעונו בתיק שהוא מייצג, ודורית גבאי וע"ת תונה סייעו לו בכך.

לפני שפרסם זכרוני את טענותיו נגד השופט סטרשנוב, סיפרה גבאי לעמיתים שלה כי היא שוקלת שלא לסקר את הפרשה משום שהיא מרגישה שהיא מעורבת בה יותר מדי. היא התייעצה עם יעקב ארו, עורך "מעריב", והוא אמר לה כי הוא משאיר את העניין להתלטה המצפונית. בסופו של דבר היא החליטה להמשיך ולסקר את הפרשה, אלא שנמנעה מלכתוב דברים ישירים על פנינת ינאי והרגליה. היא השתדלה להתרכז בסיקור הענייני של גור-הדין, אך בפועל, לא כל-כך הצליחה לנתק את עצמה מסיקור הפרשה המרעושה. ב-15.7, יום הדיון בדרישה שהשופט סטרשנוב יפסול עצמו, פרסמה גבאי ב"מעריב" מעין ידיעה צבע מורחבת על יומו של סטרשנוב:

"ניסה לשרד 'עסקים כרגיל', אך נצמד למקלט הרדיו", היה כתוב בכותרת. הידיעות על פנינת ינאי היו תחומות על-ידי כתבים אחרים בעיתון: אופיר חכם, שני פרידן, אלי קמיר וכו'. גבאי המשיכה לדווח בהקפדה רבה על קו ההגנה של זכרוני. כך ב-21.7.98 דיווחה באופן בלעדי: "מפעילו של מנבר בשב"כ: הוא לא ידע שהקלטת של רון ארד מוזיפת". בסוף יולי פרסמו דורית גבאי ואורי ארוי ב"מעריב" כתבה שהוצגה כראיון עם מי שזה עתה נגזר דינו לשבת 16 שנים בכלא. במקביל פרסם ראיון דומה ב"ידיעות אחרונות". בעת כתיבת שורות אלה שוקל שירות בתי-הסוהר להעניש את נחום מנבר בעקבות הראיונות האלה. לפי הנחיות בתי-הסוהר מנוע מנבר מלשוחח עם עיתונאים, אך הוא רשאי לשוחח עם עורכי-דינו ואלה חופשיים להעביר את פרטי השיחות לתקשורת. מנבר מכחיש כי העניק ראיונות לכלי התקשורת. אם אמינה גרסתו, הרי שהיא מעמידה באור בעייתי חלקים מהראיון ב"מעריב". דוגמה: "על הטיפול של עו"ד זכרוני בו אמר מנבר: את שירותיו שכר עבורי אחי. אני מאמין שהוא עשה את המקסימום עבורי. ...זכרוני עשה עבודה מצוינת". מ"מעריב" נמסר ל"העין השביעית" כי הראיון שלהם התבסס ברובו על שיחה עם מנבר, ורק הקטעים הנוגעים לפרשת סטרשנוב הסתמכו על שאלות שהוצגו למנבר באמצעות אחיו.

בסביבתו של סטרשנוב מספרים שהשופט הרגיש כי מרגע שפרצה הפרשה, סיקר אותה "מעריב" בהטיה לצדו של זכרוני, הן במישור ענייני המשפט עצמו והן ברזי הפרשה הפיקנטית. גם עמיתים של גבאי שותפים לטענה זו ומבקרים את השימוש שהיא עושה בחייה החברתיים כדי להשיג מידע. האופוריה ביחסי גבאי-ינאי התפוגגה עם פרוץ "פרשת סטרשנוב" לתקשורת. ינאי ראתה בגבאי מי שבגדה בה וסייעה לזכרוני. פנינת ינאי: "דורית גבאי ליוותה את הסיפור הזה והסגירה אותי כמקור עיתונאי שלה וכתבתה הטובה".

עו"ד דרור ארד-אילון: "פנינת ינאי הודתה בפניך שהיא היתה המקור העיתונאי בתוך המשרד. זה חמור מאוד שעו"ד מספר 3 בתיק, שבפועל ממלא תפקיד של מתמחה, משמש כמקור עיתונאי בכלל ובתיק הזה בפרט. העובדה שפנינת ינאי שימשה כ'גורן עמוק' היא חמורה מאוד. נפרצו כל הגבולות".

דורית גבאי, לאחר שהתייעצה עם עורכי-הלה לא היתה מוכנה לענות לשאלות שהצגתי לה, אלא להגיב באופן הבא: "במסגרת תפקידי ככתבת בתי-המשפט של העיתון 'מעריב', סיקרתי את משפטו של מנבר. כל הפעולות שנקטתי בנושא זה היו עיתונאיות בלבד ואך ורק במסגרת עבודתי העיתונאית".

ברוך קרא הוא בוגר לימודי תקשורת

דומה למאבק ההיסטורי בין רועי הצאן לעובדי האדמה, עוד מימי התנ"ך, כך מלווה את העיתונות המאבק המתמיד בין העורך לבין המו"ל, הבעלים של העיתון, מאז קיימת הרשות הרביעית בחברה הדמוקרטית. ניתן למנות דוגמאות רבות במערכת היחסים המורכבת הזאת, אך לרוב הצליח עיתון למלא את תפקידו כראוי ולשמור על רמתו רק באותם המקרים שבהם התקיים האיזון הנכון בין העורך, שעליו מוטלת השמירה על העצמאות העיתונאית ועל חופש הביטוי, לבין בעלי העיתון, המייצגים את האינטרסים הכלכליים. בהקשר זה, מעניין לשוב לנסיגתו של "הג'רוסלם פוסט" לפני למעלה מתשע שנים, כאשר החל המאבק על הבעלות והשליטה בעיתון, שבסופו הועברה הבעלות לחברת "הוליוג'ר" הקנדית. מלבד החברה מקנדה, בבעלות קונרד בלק ודיוויד רדלר, גילו עניין פעיל ברכישת ה"פוסט" גם רוברט מקסוול יחד עם צ'רלס ברונפמן, ריצ'רד פראט מאוסטרליה, כרוכש אהוד בעידוד עובדי "הג'רוסלם פוסט", אריה גנגר שפעל בהשראתו של אריאל שרון, ויעקב נמרודי. כאשר נפתחו המעטפות במשרדי הנהלת "כור" ב-18 באפריל '89, עם ההצעות לרכישת 51 אחוז של מניות חברת "משקיעי ישראל" שבבעלות "כור" ב"פלסטיין פוסט לימיטד" (שמה של חברת המו"ל של "הג'רוסלם פוסט" עד היום), חשבו בני גאון ושמעון רביד (מנהל הכספים של הקונצרן) שבהצעת חברת "הוליוג'ר" הקנדית נפלה טעות דפוס. במקום 2.7 מיליון דולר כתבו כנראה בטעות 20.7 מיליון דולר.

שיחה קצרה עם יהודה לוי מן הקרן-הקיימת, איש אמונו היחיד של דיוויד רדלר בישראל ולי-מים המו"ל של "הג'רוסלם פוסט" ונשיאו - תואר חודש לגמרי בעיתונות בארץ - הבהירה כי זה אכן הסכום שהחברה הקנדית מוכנה לשלם כדי לרכוש קצת מעל מחצית ממניות העיתון היחיד בשפה האנגלית בישראל. סכום זה היה יותר מפי שבעה מן הערך שקונצרן "כור" ציפה לקבל וגימד את יתר ההצעות ללא סיכוי. כך לא זכתה הצעת 8 מיליון הדולר של אריה גנגר וההצעה המשותפת של מקסוול וברונפמן שהסתכמה ב-5 מיליון דולר, ובוודאי לא ההצעה בסך 2.6 מיליון שהגיש פראט, שהיה אמור לשמור על הצביון הליברלי של "הג'רוסלם פוסט" בשיתוף פעולה עם העורכים ועם חברי מערכת העיתון.

לאיש לא היה אז הסבר הגיוני מדוע חברת "הוליוג'ר", אשר בבעלותה למעלה ממאה עיתוני פרובינציה קטנים בארה"ב וקנדה וגם ה"דיילי טלגרף" היוקרתי בלונדון, מוכנה לשלם מחיר כה גבוה בעבור "הג'רוסלם פוסט", שהוא אמנם עיתון בעל רמה אבל עם פוטנציאל כלכלי מוגבל ומוגדר מראש. את התשובה לחידה סיפק לי כשנתיים מאוחר יותר אריה מקל, שהיה באותן השנים יועץ התקשורת של יצחק שמיר בלשכת ראש הממשלה ולאחר מכן מנכ"ל רשות-השידור וקונסול כללי של ישראל באטלנטה, ג'ורג'יה, והיא מתפרסמת כאן לראשונה. כאשר רבו הידיעות בעיתונות בראשית '89 על כוונת "כור" למכור את "הג'רוסלם פוסט" ועל מספר הולך וגדל של רוכשים מעוניינים, נזכר אריה מקל בביקור בלשכת ראש הממשלה שערכו למעלה משנתיים לפני כן דיוויד רדלר מקנדה, אשתו ושתי בנותיו. רדלר הציג את עצמו כמנהל כללי של חברת מו"לים גדולה בקנדה, "הוליוג'ר", אשר אמנם עדיין אינה מוכרת בישראל, אך רצונה לסייע לראש הממשלה. למעשה הוא ביקש לפגוש את יצחק שמיר והציג את עצמו כשמרן מובהק התומך בנשיא רייגן, ושותפו הבכיר, קונרד בלק, היושב בלונדון כמו"ל ה"דיילי טלגרף", הוא שמרן נלהב התומך במרגרט תאצ'ר. לשאלתו כיצד יוכל לסייע לראש הממשלה, השיב מקל מיד כי לחץ הדם של שמיר עולה כל בוקר כאשר הוא קורא את ה"ג'רוסלם פוסט" והיה טוב אילו היה יכול רדלר לרכוש את העיתון. חבל, לכן, שה"פוסט" אינו עומד למכירה, ציין מקל בצער, כשיוסי בן-אהרון, מנכ"ל משרד ראש הממשלה באותם ימים, מאשר את דבריו. בכל מקרה, נטל מקל בתודה את כרטיס הביקור של רדלר.

בינואר '89 אכן מילא כרטיס הביקור של רדלר את תפקידו: מקל איתר את בנימין נתניהו בנוי-יורק, שם היה בסיור הרצאות וגיוס כספים למען הליכוד, והטיל עליו מיד ליצור קשר עם רדלר בטורונטו או בוואנקובר, כדי לעניין אותו בהודמנות לרכוש את "הג'רוסלם פוסט". רדלר לא היסס הרבה, התקשר מקנדה אל עמיתי ארווין פרנקל ואלי וביקש לקבל מאזנים ודו"חות כספיים של ה"פוסט", והטיל על איש אמונו, יהודה לוי, לברר פרטים נוספים על העיתון. השאר הוא היסטוריה. כך הצליחו אנשי ליכוד זריזים לנצל את חוסר התבונה וחוסר הערנות של אנשי תנועת העבודה ולקבל לידם נכס חשוב מאין כמוהו שהיה בבעלותה המלאה של ההסתדרות באמצעות קונצרן "כור" ובנק הפועלים (שבעלותו היו עוד כ-42 אחוז של מניות ה"פלסטיין פוסט"). צריך לזכור שבשנת '89 כיהנה עדיין ממשלת הקואליציה הגדולה השנייה

א ר י ר ט

כך נמכר ה"ג'רוסלם פוסט"

הליכוד, באמצעות יצחק
שמיר ובנימין נתניהו, עמד
מאחורי מכירת העיתון
לקבוצת "הוליוג'ר"

של הליכוד והעבודה, ללא רוטאציה, שבה היה יצחק שמיר ראש ממשלה ושמעון פרס, יושב ראש מפלגת העבודה, גאלץ לקבל על עצמו את תפקיד שר האוצר כפוי הטובה. באותם ימים תלה פרס תקוות רבות ברוברט מקסוול, אשר רכש את השליטה ב"מעריב", והיה רואה בעין יפה אילו מקסוול היה הופך גם למו"ל ה"ג'רוסלם פוסט" - רעיון שאנחנו, אנשי מערכת "הפוסט", דחינו בכל תוקף בגלל ההתערבות המתמדת של מקסוול בענייני המערכת בעיתון-נים שבבעלותו. לכן, כל עוד היה סיכוי שמקסוול יצליח לרכוש את ה"ג'רוסלם פוסט", פרס לא התערב ולא ניסה למנוע את מכירת העיתון.

מי שדירבן למעשה את מכירת העיתון למשקיעים זרים היה עמירם סיון, הראש הכל יכול של בנק הפועלים שהיה גם בעל החוב הגדול ביותר של "כור". אף על פי שסיון הבטיח לטדי קולק, לעוזי ברעם וכנראה גם לפרס כי לא ימכור את חלקו של בנק הפועלים ב"פוסט" ויש-מור על מיצוט חוסם של 42 אחוז מהמניות, נמכרו מניות אלה לרדלר תוך כמה חודשים בסכום של 4.6 מיליון דולר, מחיר נמוך הרבה יותר ממה שקיבלה "כור". בכך תם העידן הליברלי ושוחר השלום של ה"ג'רוסלם פוסט". למרות השבחים וההבטחות

איור: יואל באום

שהרעיף רדלר על עורכי העיתון ועל עובדיו בשבועות הראשונים לאחר הרכישה, שונתה צעד אחר צעד המדיניות המערכתית של העיתון באמצעות יהודה לוי.

מועצת המנהלים של העיתון, שבה היו עדיין נציגי חברת "כור", "משקיעי ישראל" ובנק הפועלים, ושעליהם נמנו פרופ' אניטה שפירא ושלמה גזית, אישרה בספטמבר '89 את פריש-תי אחר 31 שנות עבודה ב"פוסט", ועמי פרשו שלושה מנהלים בכירים. בינואר '90 פרש גם עמיתי העורך ארווין פרנקל ובהמלצת בנימין נתניהו צורף דוד בר-אילן - היום יועץ ההסב-רה הראשי של ראש הממשלה - להיות עורך מאמרי המערכת של ה"פוסט" וכעבור שנה התמנה לעורך ראשי. באמצע ינואר '90 פרשו 25 מבכירי העורכים והכתבים של ה"פוסט", אבל העיתון המשיך, כמובן, להתקיים ונהנה ממעמדו המונופוליסטי כעיתון יחיד בשפה האנג-לית בישראל, עד ספטמבר '97, שבו החלה להופיע המהדורה האנגלית של "הארץ".

בעל המאה הפך לבעל הדעה לפי התסריט הגרוע ביותר של יחסי מו"ל ועורכים. ■ ארי רט היה עורך ה"ג'רוסלם פוסט"

מ' המשיח ומ' החמור

איור: בחיה קורמן

הבהרה, אולי ארבע-חמש. צריך עדיין לבדוק איפה בדיוק צריכות להיכנס ההבהרות". כל הנוגעים בדבר סירבו לפרט מה תהיינה מלות ההבהרה אבל אפשר להניח שהן יאמרו שקבי" עות אחדות, למשל האמירה שלפיה החרדים רואים בחילונים אנשים גרועים מהנאצים, הן הערכותיו של המחבר ולא ציטטות מפי רבנים או דוברים ידועי שם בעולם החרדי.

האחרון במשא ומתן המתנהל בין פרקליטי שני הצדדים. עורך-דינו של רכלבסקי, גלעד שר, אומר כי אם דבר לא ישתנה עד אז, ייצא הספר ללא כל עריכה נוספת וללא כל תיקון-נים, למעט שתיים-שלוש מילות הבהרה על פני 500 עמודיו. עורך-הדין של הוצאת "ידי-עות אחרונות", מיכי מוזר, אומר כי ההבהרות יהיו לפי הצורך, "אולי שתיים-שלוש מלות

ענת באלינט

בסיומו של ויכוח שהתנהל מעל דפי "הארץ" ו"ידיעות אחרונות" אפשר לבשר שהספר של ספי רכלבסקי, "חמורו של משיח", עומד לראות אור בימים הקרובים בהוצאת "ידיעות אחרונות". זאת אם לא יחול פיצוץ של הרגע

לתגובת הדתיים. עכשיו מסתבר שאכן כך – הספר הועבר לבדיקה ואישור של 'סמכות דתית', כפי שמאשר (בוהירות) מנכ"ל ההוצאה, דב אייכנוולד. אייכנוולד מודה באותו קטע כי הספר נמסר לקריאה אצל מי שהוא מגדיר "סמכות דתית-משפטית", ואותו אדם העיר שכדאי לבדוק כמה ציטטות ופסקי הלכה המופיעים בו. "אנו לא שואפים לשנות איזו תיאוריה של רכלבסקי", אומר אייכנוולד לקרפל, "אפילו שהוא הלך לדרך קיצונית, אלא מבקשים לבדוק שיש סימוכין לפסקי ההלכה שהוא מצטט". רכלבסקי, כותבת קרפל, "נשמע המום", ואומר: "אני מאוד מקווה שתחת אצטלה של בדיקת עובדות לא מסתרת צנזורה חמורה".

הוצאת "ידיעות אחרונות" בחרה באותו שלב, על-פי בקשתו של האיש, לשמור את שמו בסוד, ואולי תרמה בכך, שלא במתכוון, למעטה החשדנות שאפף את הפרשה. עתה מותר לגלות שאותה סמכות משפטית היא דב בלוס, עורך-דין דתי בן 45, בוגר ישיבת הר-עציון, בעל תארים במתמטיקה, פילוסופיה ומשפטים וכיום עורך-דין פרטי בתל-אביב בתחום האזרחי-מסחרי.

"אני מבין שהטענה היא שכביכול בגלל שדובי (דב אייכנוולד; ע"ב) הוא אדם דתי ואני אדם דתי, אז מדובר בצנזורה. אני מודה באשמה, אני אדם דתי. דובי אמר לי עוד לפני שמסר לי את הספר שהוא שמח שכמה מהרעיונות שמופיעים בו עולים לאוויר. אין פה אפילו צל צלה של צנזורה. נוטים לשייך כל דבר למאבק הדתי-חילוני, במיוחד לאחר רצח רבין. המקרה הזה פשוט לא שייך לזה. איך הגדיר דב אייכנוולד מה הוא רוצה ממך?

הוא ביקש ממני לעבור על הספר, לבדוק אם אין שם דברים חריגים ביותר, פאולים בלתי סבירים. זה היה יותר עניין של להגן על ההוצאה מה מפני תביעות בעתיד. הוא לא הגדיר את הדברים, הוא רצה עוד עין בוחנת שיש בה גם מידה מסוימת של השכלה משפטית, השכלה יהודית והתעניינות בכתבים של פילוסופיה. עורך-הדין בלוס קרא את הספר, ולאחר מכן הציג בפני אייכנוולד את ההערות החשובות בעיניו. היו לו הערות רבות, ואייכנוולד ביקש ממנו להעלות את הבולטות שבהן על הכתב. עורך-הדין בלוס ניסח מסמך לא ארוך ובו כמה הערות על קביעות חריפות כלפי גופים, אישים וציבורים שלמים שמיחס המחבר לציבור הדתי, ללא מראי מקום.

בגליצ' כי מנכ"ל ההוצאה עצמו הוא חובש כיפה, המחנה החילוני מתגייס למאבק נגד הכפייה הדתית ובעד חופש הביטוי, וציבור הקוראים עוקב בעניין אחר ההתפתחויות. אלא שאז קיבלה הפרשה תפנית: במדור הספרות של "ידיעות אחרונות", שלושה ימים לאחר פרסום העצומה של "עם חופשי", יצא יהודה מלצר במאמר תגובה שחשף את אחורי הקלעים של סיפור הוצאת ספרו של רכלבסקי. מלצר, מרצה לפילוסופיה, איש שמאל מוכר וחילוני מובהק, עורך ספרים ותיק ומנוסה שגויס מטעם ההוצאה לסייע בעריכת הספר והיה תחום יחד איתה על החווה עם רכלבסקי, הרים את המסך.

בכתיבה צינית ועוקצנית, מלאה ברמיזות המכוונות לנוגעים בדבר, הסביר מלצר את מסכת הייסורים שעברה ההוצאה בעבודה מול רכלבסקי על הוצאת הספר. הספר לא יצא

עו"ד דב בלוס כתב למונ"כ ההוצאה: "המחבר מנסה למצוא זהות, באמצעות ההשוואה לעץ האמד, בין ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו לבין הצורר הנאצי היטלר יימח שמו וזכרו"

לאור בזמן, הסביר מלצר, משום שהמחבר הביא את פרק מראי המקום ממש ברגע האחרון, ואז הסתבר להוצאה כי חלק מהקביעות הבוטות המופיעות בספר אינן מלוות באסמכתות הדרושות. ההוצאה ביקשה ממנו הבהרה, כותב מלצר, רק לגבי שלושה-ארבעה קטעים. לפי מלצר, זה היה כל הסיפור: לא צנזורה ולא שיקולים זרים אלא המתנה לאסמכתות שבוששו להגיע. התגובה של מלצר לא נותרה ללא מענה: רכלבסקי פנה אל עורך-דינו ומכאן החל הדיאלוג להתנהל בין משרדו של עו"ד גלעד שר למשרדו של עו"ד מיבי מזור. עוד לפני פרסום מאמרו של מלצר הופיע במדור "מלח הארץ" שבמוסף "הארץ" מיום 26.6.98 קטע בחתימתה של דליה קרפל, המחזק את ההשערה של הטלת צנזורה על כתב-היד: "בכתבה שפורסמה כאן הועלתה אפשרות שמדובר בצנזורה עצמית מחשש

עד שהושגה הסכמה על הוצאתו לאור של הספר, התחולל סביבו מחול שדים משונה שבו אותן אליטות המכוננות "חילוניות/ליברליות/נאורות" התגייסו לצעוק "געוואלד" בקול חזק אפילו יותר ממה שהמחנה הדתי רגיל לצעוק בדרך-כלל. צעקו, ואחר-כך רצו לבדוק על מה קמה הצעקה.

תקציר הפרקים הקודמים: ב-12.6.98 התפרסמה במוסף "הארץ" כתבה של דליה קרפל על הספר "חמורו של משיח", שכתב ספי רכלבסקי. רכלבסקי, אינטלקטואל צעיר ומבטיח, מתאר בספרו תהליכים משיחיים מבהילים המתרחשים בקרב היהדות הדתית-לאומית, מבלי שהציבור החילוני בארץ ער להם. הכתבה תוכננה להיות כתבת מקדמון רגילה וכך גם כתבה אותה קרפל, אלא שברגע האחרון היא קיבלה תפנית בלתי צפויה, כשהוצאת "ידיעות אחרונות" החליטה שלא לצאת עם הספר במועד המתוכנן – שבוע הספר.

במוסף "הארץ" העריכו שמאחורי ההחלטה לעכב את הוצאת הספר מסתתרת שערורייה גדולה, ולכן יצאו בכותרת הוועקת: "פסוקי השטן של ספי רכלבסקי". ההסבר הקצר ניתן בכותרת המשנה: "האם מישו נבהל מהדת-ים? האם גם לנו יש רושדי?". בפתיח הובאה תגובה קצרה של מנכ"ל הוצאת "ידיעות אחרונות", דב אייכנוולד, שהכחיש את החשד ואמר כי הוצאת הספר התעכבה מסיבות טכניות. ההסבר לא נשמע משכנע לאנשי מוסף "הארץ". עיכוב הספר ברגע האחרון היה בעיניהם עדות מספקת לכך שמדובר בצנזורה בהשפעת לחץ הדתיים.

חודש אחר-כך פרסמו אנשי עמותת "עם חופשי", הנלחמים בכפייה הדתית, עצומה גדולה הקוראת לפרסומו המיידי של "חמורו של משיח" משום ש"אין מקום לעצירתם של ספרים בישראל. אין מקום לצנזורה בארץ". על העצומה היו חתומים אינטלקטואלים, אנשי רוח, סופרים ואמנים ידועים, ביניהם דוד גרוסמן, שמואל הספרי, פרופ' מיכאל הר-סוגר, נתן זך, ארנן יקותיאלי (מנכ"ל העמותה), יהודה עמיחי, דן צלקה, יורם קניוק, פרופ' גרשון שקד, עו"ד יוסי פריצקי (ראש הצוות המשפטי של העמותה) ועוד רבים אחרים.

עד כאן נראתה השתלשלות העניינים קוה-רנטית וברורה פחות או יותר: הוצאת "ידיעות אחרונות" מהססת להוציא ספר שעלול לעורר את חמת הדתיים (רכלבסקי גם רמז באופן אישי נגד אייכנוולד, כשהזכיר בראיון שנתן

"ספי כתב בספר, ולא פעם אחת, שהדתיים רואים את החילונים כגרועים יותר מהנאצים. זו אמירה מאוד מאוד קשה, ואני חשבתי שאם הוא יכול לומר על מישהו ספציפי שאמר את זה, אז בסדר. זו דעה חריגה, אבל קיימת. זה לא מופיע בספר באופן אקראי, הוא כתב את זה יותר מפעם או פעמיים. אני חושב שאמ"ר זה כוזב, כשאין לה תימוכין, יכולה לסבך את ההוצאה ולכן צריך להביא מישהו ספציפי שאמר את זה, או להוציא את זה מהספר. אם יש מישהו שמתבטא כך כלפי הציבור החילוני, הדברים הם מזועזעים וממורים וטוב שיתפ"סמו, אבל אני לא חושב שאפשר להביא את זה כהערכה או כסברה, כי הדברים הם מאוד מאוד חמורים".

הנה כמה מהציטוטים שאליהם התייחס עו"ד בלום:

בעמ' 239 בספרו מסביר רכלבסקי כי על-פי ההשקפה הדתית, האשכנזים הם האשמים בהפיכתם של חלק מהספרדים לחילונים, וכך הוא כותב: "לכעס העולים על קולטיהם נוספה והוספה, בידי ההשקפה הדתית, בים קודש עצום של ספרים ועיתונים, הקביעה שהאשכנזים הקולטים הנ"ל עשו את החטא הנורא של המרת דת, במזיד. חתכו הם האשכנזים הצינזים שמשמאל את פאות המזרחיים. והחטאה זו חמורה יותר ממעשי הנאצים שיגדול מחטיאו מהורגו".

בעמוד הבא מצביע רכלבסקי על מערכת החינוך הדתית על כל פלגיה כמקור להאשמה הקשה נגד האשכנזים: "בתלמודי התורה של ש"ס העולים ופורחים, כמו גם בתלמודי התורה החרדיים, ובאופן מרוסן בהרבה בחינוך שהיה ממלכתי-דתי ועתה הוא קוקיאני-משיחי, ברור לחלוטין מיהם הגויים השובים. מדובר ביהודים משמאל, הצינזים החילונים שרובם אשכנזים. וחסאם של יהודים אלה, הובהר שוב ושוב, חמור יותר מחטאי האינקוויזיציה, המשטר הרוסי חוטף הילדים, והנאצים. היהודים משמאל הם הגויים הנוראים ביותר".

בעמ' 154 כותב רכלבסקי על שתי דוגמות שליוו את צמיחתה של הצינזיזציה החרדית החדשה, כפי שהוא מכנה זאת. כך הוא מתאר את הדוגמה הראשונה: "ראשית, המאבק שהתנהל באורה העז של ההשכלה, בציונות החילונית כמחטיאת הרבים - וגרועה, כאמור, לכן מהנאצים הורגי האנשים. מאבק כזה נוהל בעיקר על-ידי ראשי הציבור הליט"אי, החזון-איש והרב שך".

ההשוואה לשלטון הנאצי עולה בספרו של רכלבסקי פעם נוספת, וגם עליה העיר עורך-הדין בלום. הפעם זוהי פרשנות שנותן המחבר לסיפור תנ"כי, עמ' 346: "במשל יותם התנ"כי מסופר על העצים שחיפשו להם מלך. הם פנו לעצי הפרי הדשנים - התאנה והזית - אך אלו סירבו, כיוון שאהבו יותר לייצר פירות מלשלוט. מי שהשתלט היה קוץ אחד,

בשם אטד, שלא פרי לו, לא פרח ולא זרע. מהאטד יצאה האש ששרפה את עצי הלבנון. כמו בישראל, שבה עלה לשלטון האטד נתניהו, כך דומה, במאה העשרים בכלל, האש ששרפה את עצי הפרי - תוך שהיא יוצאת מהאטד הנורא מכולם, זה הגרמני - הקדימה את שלטון האטד המאוחר - המשיחי, זה שהשתלט גם על היהדות, והפוסט-מודרני, שהשתלט גם על רוח המודרניזם. שני הקוצים המשתלטים פנו לקצץ בנטיעות. להדליק אש". ועל כך כתב עו"ד בלום למנכ"ל ההוצאה: "בציטוט האחרון מדובר ברמזיה, ואף למעלה מכך. לא מדובר עוד רק בטיעון שהדתיים מתייחסים לחילונים כגרועים מהנאצים, אלא שהמחבר מנסה למצוא זהות, באמצעות ההש"וואה לעץ האטד, בין ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו לבין הצורר הנאצי היטלר יימח שמו וזכרו. אפילו כאשר אני מתייחס לקטע נורא זה ונאלץ לצטט אותו במכתבי, רועדות ידי וכאילו ממאנות לכתוב את הדברים".

זוהי, אם כן, "הצנזורה הדתית" שהופעלה נגד ספי רכלבסקי: עורך-דין אשר מסוגל לקריאה ביקורתית של הספר, שהזועק כדי להגן על ההוצאה מפני תביעות דיבה

דוד לנדאו, "הארץ": קשה לי להימנע מהמחשבה שהיתה כאן איזושהי התלהבות; עטו עליו כמוצאי שלל רב, עשו ממנו גיבור תרבות בלי לתהות על קנקנו

עתידיות. כל עיתונאי יודע כי כאשר הוא עומד לפרסם כתבה שיש בה האשמות חריפות נגד אדם או מתנה כלשהו, האדם הראשון שמזעיק העורך לעזרה הוא היועץ המשפטי של העיתון, שקורא את הכתבה ובודק אם היא לא עלולה לסבך את העיתון בתביעות משפטיות. "הכול נעשה במישור מאוד מאוד פרגמטי", אומר עורך-הדין בלום. "טיעון הצנזורה הדתית הוא פשוט מטופש. אני חושב שזה ספר שראוי שתהיה לו כמה ציבורית, ואם ספי היה שוקל שיקולים לטובת ספרו, הוא היה צריך להודות על כך שהוא קיבל כיוון ושיש לו אפשרות להפוך את הספר שלו לפחות פגיע לביקורת לאחר הפרסום. ציטוטים שאין להם סימוכין רק מערערים את האמינות של הספר".

בינתיים, המאמר של מלצר ב"ידיעות אחרונות" החל לעורר הדים, ודווקא מן הצד שכנגד. יהודה מלצר, החילוני הקנאי, השמאל-הלוחם, לא האמין שזה קורה לו. בשבוע שלאחר פרסום המאמר הוא אומץ בחום על-ידי

העיתונות הדתית והחרדית והפך ליקיר כותבי הפובליציסטיקה שם. בעיתון "משפחה" מתאריך 23.7 פורסם מאמרו במלואו, ונכתב: "התקשורת (בעיקר העיתון 'הארץ') נתנו במה בלתי מסתייגת לרכלבסקי ולטענותיו והציגו אותו כמי שחופש היצירה שלו נפל שוב קורבן לתככים הדתיים האלו. אתם יודעים, העלוקות...". ומאוחר יותר ממשך הכותב י' מיתר: "בקטע הזה פקעה סבלנותם של אנשי 'ידיעות אחרונות' וביום שישו הם חשפו את האמת על אודות הנסיבות שהובילו לגניית הספר הנ"ל. יהודה מלצר, איש שמאל נאור ושוחר חופש, מתאר באופן מרתק את מה שאירע ואגב כך חושף את פרצופו האמיתי של 'סלמן רושדי הישראלי'".

בעיתון "יחד נאמן" מתאריך 21.7 נכתב: "ספי רכלבסקי, מחבר הספר, למד את השיטה, אם אתה רוצה לקדם איזה פרויקט תרבותי או אמנותי, עליך לפרסם כי הדתיים מתנגדים לו, נלחצים נגדו, מבקשים לצנזר אותו, וכבר מובטחת לך תמיכתם האוטומטית של החותמים הקבועים".

מסתבר שגם מלצר חטא לאמת במאמרו. ההמחשה העיקרית שהביא מתוך הספר כדי להוכיח את הצורך שהמחבר יספק אסמכתות, היתה הטענה כאילו כתב רכלבסקי שהרב קוק אמר שהחילונים גרועים מהנאצים. רכלבסקי הכחיש שהציטטה מופיעה בספר. דליה קרפל ביקשה מאנשי ההוצאה להראות לה היכן מופיע הדבר בספר, אבל לא נענתה. דב איי-כנוולד מודה כעת כי מדובר בטעות: "הרב קוק נפטר ב-1935, עוד לפני שהנאצים עלו. ספי צודק בעניין הזה, זו היתה טעות של יהודה. מהות הוויכוח היתה עניין הנאצים, זה היה הקו האדום שהצבנו לנו. ויתרנו על הרבה דברים, אבל בעניין הזה אמרנו שאנחנו רוצים לדעת מי אמר, מתי ואיפה בדיוק". קשה להבין כיצד נפלה טעות כה גסה במאמרו של מלצר. מלצר סירב בתוקף להגיב על כל עניין הקשור לספר משום שהוא נמצא בטיפול עורכי-הדין, וטען כי נקעה נפשו מהפרשה. הביקורת על התגייסותו המהירה של מוסף "הארץ" לטובת החשדות שהעלה רכלבסקי בדבר מזימת הצנזורה מגיעה גם מבית.

דוד לנדאו, עורך ב"הארץ" וחובש כיפה: "ברגע שהנושא הוא דתי, אז כולם פשוט שוכים חים את הכללים הבסיסיים שאנחנו אמונים עליהם. לדעתי כתבה באורך של אלפי מלים על ספר שהכתבת לא טרחה לשאול את עצמה מי העורך שלו - זה משונה. זה לקוי. אילו הכתבה היתה מציבה תזה הפוכה, שהמשיחיות דועכת, והדתיים נסוגים ויש כרסום גדול בכוחם הפוליטי, כלומר אם כל הטענות היו הפוכות, האם גם אז היה כזה להט לפרסם? קשה לי להימנע מהמחשבה שהיתה כאן איזושהי התלהבות; עטו עליו כמוצאי שלל רב, עשו ממנו גיבור תרבות בלי לתהות על קנקנו".

אבירמה גולן, כתבת "הארץ" המרבה לכתוב על נושאים הקשורים לדתיים: "הכתבה ענתה על איזה צורך שמאלני, צפון-תל-אביבי בעי-קר, שאומר, 'סוף סוף יהיה לנו גורו משלנו שמבין בדתיים'. אנחנו לא רוצים לטרוח להבין את כל הכתבים, אנחנו לא רוצים באמת לדעת מה הרב קוק אמר, אז שיהיה אחד אצלנו שכן מבין והוא כבר יריב אתם ויראה להם כמה הם מפגרים ופרימיטיביים, כמו שאנחנו חושבים שהם.

"הנזק הוא שהשמאל מבזבז את הכרטיסים המעטים שיש לו על שטויות לא ממוסמכות, במקום להיאבק על עניינים שיש להם חשיבות תרבותית ופוליטית. לא יכול להיות שארגון כמו 'עם חופשי' יצק 'געוואלד' על עניינים שהם לא בודקים".

גם ב"יומן" של הערוץ הראשון התכוונו להכין כתבה על הספר המבטיח של רכלבסקי. בשלב שבו הוצאה עוד האמינה כי הספר יראה אור במועד, היא ניסתה לשווק אותו בכל כוחה כאחד הספרים המבטיחים והמתחילים בסדרת "פרוזה". כך נעשתה הכתבה ב"הארץ", וכך גם התכוונו לעשות ב"יומן" - כתבת פרופיל על רכלבסקי ועל השורשים של משפחתו המתברים אותו עם הסופר חיים באר, בן-דודו של אביו. אומר ישראל סגל, עורך היומן: "קשה לתאר עד כמה ההוצאה התלהבה מהספר. הם מאוד רצו לעשות עליו כתבה. את לא יכולה לדמיין עד כמה עליזה ציגלר (העורכת הראשית של ההוצאה; ע"ב) התפעלה שמחה לקראת הוצאתו. היא אמרה שזה אחד הספרים החשובים שנכתבו בארץ". כאשר הוחלט לדחות את הוצאתו של הספר, הפכה היחצנות של "ידיעות אחרונות" לבומרנג. רכלבסקי פנה לכלי התקשורת ולעמותת "עם חופשי" וטען בשכנוע רב כי ההוצאה מנסה לצנזר את ספרו. ב"יומן" החליטו לנקוט משנה זהירות - בירור קצר אצל בכירי "ידיעות אחרונות" שכנע אותם לרדת מהסיפור, ובסוף פו של דבר הכתבה לא הוכנה. במקביל, פנה רכלבסקי אל אנשי עמותת "עם חופשי" ואלו נזעקו לעזרתו ופרסמו את העצומה שעליה תומים מיטב אנשיה.

גם אחרי פרסום המאמר של יהודה מלצר משוכנעים ב"עם חופשי" בצדקתם. עו"ד פריצקי: "רכלבסקי פנה לאחד מראשי העמותה ואמר: אני כלוא עם 'ידיעות אחרונות'. הוא אמר להם, אתם לא רוצים לפרסם? תנו לי את הספר ואני אלך למקום אחר. אבל 'ידיעות' אומרים לו: לא! אתה חתום איתנו, אתה לא יכול ללכת למישהו אחר ואנחנו לא בטוחים שאנחנו רוצים להוציא את הספר. זה כשלעצמו עניין לא סביר. אנחנו אומרים שעצם זה שההוצאה בודקת את זה כל-כך הרבה זמן, זה סימן שיש פה צנזורה דתית. הזמן שחולף והוסר ההחלטה הם אלה שקובעים את העניין".

במוסף "הארץ" אין הרהורי חרטה על פרסום הסיפור כפי שנעשה. דליה קרפל: "ספי טען טענה שנראתה לי מוצדקת. הוא לא היה מוכן שישכתבו אותו. מאחר שאני קראתי ספר שעמד לפני כריכה והספר היה נראה, על פניו, ערוך, קוהרנטי ושלם, קיבלתי הערות ומראי מקום וקראתי קומוניקט הממליץ בחום, אכן לא היה ברור מה פתאום הספר נעצר והועבר לעיונו של גורם דתי. אם הוצאה מפרסמת קומוניקט, אחר-כך עוצרת את הספר, טוענת שזה מסיבות טכניות ודורשת תיקונים שלא נדרשו קודם, אז מה קורה פה?".

אהוד אשרי, עורך מוסף "הארץ": "אנחנו קיבלנו את הספר, קראנו אותו, דיברנו עם רכלבסקי, ביקשנו תגובות מההוצאה ופרסמנו אותו, ונראה לי ממש מגוחך לדבר על 'נפילה', משום שכל העובדות הובאו כהווייתן ונותרה רק הפרשנות, שהיא שמורה לכל אחד לעשות אותה כרצונו. העובדות תומכות בפרשנות שהצבנו. הספר היה מוכן להוצאה, היו כבר פרסומות, ולהוצאה קשה להסביר מה גרם לעיכוב ברגע האחרון. משהו קרה אחרי שהספר היה מוכן. מה שקרה זה שמישהו תפס

אבירמה גולן, "הארץ":

הכתבה ענתה על איזה צורך

שמאלני, צפון-תל-אביבי

בעיקר, שאומר, "סוף סוף

יהיה לנו גורו משלנו

שמבין בדתיים"

רגליים קרות, ואין בזה ספק בכלל". בטענות שמעלים קרפל ואשרי יש אכן דבר המעורר תמיהה. כיצד קרה שהוצאת "ידיעות אחרונות" הלכה עם הספר כל-כך רחוק, כמעט עד בית-הדפוס, ורק אז נזכרה שיש בעיה עם פרק מראי המקום שבו אייכנוולד: "רצינו להוציא את הספר לשבוע הספר ומכאן התחילה תוכנית העבודה. הספר לא היה בבית-הדפוס, אלא בהגהות אחרונות. המחבר התעכב במסירת ההערות, ועד השגיחה האחרונה עוד עבדו על הספר. ראינו שלשבוע הספר אנחנו לא נספיק, אז ירד הלחץ של זמן ההוצאה לאור. נכון שבשלב הזה הוא הגיע אלי וביקשתי לעבור עליו. הספק שלנו היה מתעורר גם אם הוא היה יוצא לשבוע הספר, אלא שאז היה לנו רק שבוע לעשות את התיקונים. עשו מזה סיפור שהוא בכלל לא סיפור".

אין ספק שלכל אורך העבודה עם רכלבסקי עשתה ההוצאה טעויות, שבסופו של דבר הובילו אותה לתסכול הבלתי נעימה. החוויה עם רכלבסקי נחתם עוד לפני שאיש בהוצאה קרא את כתב-היד והוא קובע שכל שינוי בו,

במשתמע גם באסמכתות, ייעשה על דעת המחבר. רק אחר-כך קרא יהודה מלצר את כתב-היד ונדהם לראות שהספר מצריך עריכה של חודשים. למרות זאת, ולמרות שכתב-היד נמסר ללא פרק ההערות, שאותו מכנה רכלבסקי "מדרש המורו של משיח זוטא", תוכנו הספר לצאת בשבוע הספר. רכלבסקי הגיש את מראי המקום בדקה התשעים, עליזה ציגלר בחו"ל, ומנכ"ל ההוצאה מבין שהוא בבעיה, ובדוכנים של שבוע הספר רכלבסקי נכראה כבר לא יישב השנה.

מאחורי כל הפרשה הזאת עומדת דמותו של ספי רכלבסקי, ששומר כעת על שתיקה מוחלטת; רכלבסקי, שסחף בהתלהבות את הוצאת "ידיעות אחרונות" לחתום עמו על חוזה לפני שקראו את הספר, ובאותו להט וביטחון עצמי שכנע את אנשי מוסף "הארץ" ואנשי עמותת "עם חופשי" בצדקת טענותיו נגד ההוצאה; רכלבסקי שבמשך כמעט שנה שלמה, כך כותב מלצר, לא ענה לטלפונים שלו, ובמשך קרוב לשבועיים לא הצלחתי אני להשיג את תגובתו לכתבה זו, על אף נסיונותי תי החוזרים ונשנים. יהודה מלצר, אחרי קריאה ראשונה, נדהם מכמות העריכה שנדרשה להתקנת כתב-היד והמליץ להוצאה להעביר אותו לעריכה לשונית. הגרסה של העורך כת הלשונית נזרקה לפח, לאחר שרכלבסקי הביע התנגדות נחרצת ואמר כי העריכה הלשונית משנה משמעויות בספר. הוא דרש שעליזה ציגלר תהיה זו שתערוך אותו. ציגלר העירה את הערותיה, העבירה אותן לרכלבסקי, אלא שאז החל ביניהם משא ומתן ארוך ומתיש על כל הערה והערה. רכלבסקי היה זה שהחליט בסופו של דבר איזה תיקון ייבנס ואיזה יישאר בחוץ. בשלב מסוים נואשה ציגלר מהעבודה מול רכלבסקי והחליטה לנטוש אותה באמצע. כתב-היד חזר לידי של מלצר, שהתעקש על אותם מראי מקום בודדים שהיו חסרים. בשלב ההוא היה ברור שהספר לא יוכל לצאת במועד המתוכנן.

מוסף "הארץ" בחר לאמץ את טענותיו הקשות של רכלבסקי, למרות שהתימוכין היחידים שהיו ברשותו היו אי הופעתו של הספר במועד שפורסם. ב"ידיעות אחרונות" התעקשו שרכלבסקי יביא אסמכתות לאמירות החריפות המופיעות בספרו נגד הציבור הדתי. עתה נותר לראות מה תהיה הגרסה הסופית של הספר שתוציא הוצאת "ידיעות אחרונות", בניסיון למצוא את עמק השווה בין עמידתו העיקשת של המחבר על כתב-היד המקורי לרצונה להגן על עצמה מפני תביעות משפטיות. כפי שאומר עורך-הדין מיבי מור, תעודת הביטוח של ההוצאה היא "בין היתר, באחריות שנוטל על עצמו המחבר". ■

ענת בלויט היא סטודנטית לפסיכולוגיה ולחולדות האמנות ועיתונאית

נבואה

בענין זרה

עוזי מחניימי כותב ב"סאנדיי טיימס" הלונדוני על ענייני ביטחון רגישים של ישראל. אין לו משבר נאמנות וגם לא בעיות של זהות. העיתונים הישראליים מעתיקים ומתמרמרים

רוני דגן

שנים-עשרה שנה חיכה אלוף-משנה גדעון מחניימי לדרגת תת-אלוף. קידומו עוכב לאחר מלחמת יום הכיפורים, מפני שקרא לשר הביטחון, משה דיין, להתפטר עקב מחדל המלחמה. בתודעה הציבורית הוא נחרט אז כאיש אמיץ, ובתודעת צמרת צה"ל היו שחשבו - קצין עצמאי מדי, שראוי לרסנו. ב-86, שנה לאחר הענקת הדרגות המיוחלות, נפטר. בלווייתו השתתפו גם פוליטיקאים רבים, אחדים מהם שבשעתו עיכבו את קידומו. שנים-עשרה שנה לאחר מותו, אומר היום בכיר לשעבר מהמוסד, שגדעון מחניימי היה אחד מראשוניה: "אם הוא (גדעון מחניימי) היה רואה היום את הבן שלו - הוא לא היה משתבח בו".

הבן שבו מדובר הוא עוזי מחניימי, עיתונאי ישראלי המתגורר בלונדון. הוא העורך לענייני המזרח התיכון בשבועון הבריטי היוקרתי "סאנדיי טיימס". במקרה או שלא במקרה, זה העיתון שפרסם את סיפורו של מרדכי ואנונו

בעיתונים ישראלים משום שהיו נפסלים על-ידי הצנזורה. מחניימי הולך על קו התפר - ממש "ללכת עם ולהרגיש בלי": עם הנגישות והקשרים של ישראלי יוצא מערכת הביטחון, ובלי המגבלה המעיקה המחייבת להגיש את חומריו לאישור הצנזורה.

הסקופ של עוזי מחניימי שזכה לפרסום הגדול ביותר בארץ הוא סיפור חשיפתה של "סינדיי", סוכנת המוסד שפיתתה את ואנונו. מחניימי גילה אותה באורלנדו שבפלורידה, תחת השם שריל בנטוב, נשואה, עובדת כמת-ווכח נדל"ן. הגילוי עורר הדים קשים בארץ. ראש אמ"ן לשעבר, אלוף במיל' שלמה גזית, אמר ש"גם אם אין כאן בגידה, יש כאן מעשה מלוכלך". טומי לפיד כתב או על החשיפה העיתונאית של מחניימי: "קשה להבין מה מניע עיתונאי ישראלי, עוזי מחניימי, לחשוף את סינדיי-שריל, ועוד ב"סאנדיי טיימס", השבועון הבריטי שלא חסך מאמץ רב כדי לגרום לישראל... את מירב הנזק... עיתונאי שפרסום וכסף מעבירים אותו על דעתו, עד כי הוא מוכן לגרום נזק למי ששירת את מולדתו,

בזמנו. מחניימי, רב-סרן במילואים באחת מיחידות המודיעין היוקרתיות, 504, שהיא, על-פי פרסומים זרים, יחידה העוסקת בהפעלת סוכנים, החל את דרכו העיתונאית ב"על המשמר". לאחר מכן עבר ל"ידיעות אחרונות" ככתב לענייני ערבים. הוא היה שם ארבע שנים, ועזב על רקע חילוקי דעות עם הממונים עליו. בתקופתו הראשונה בלונדון עסק בכתיבת ספר על הסכסוך במזרח התיכון, "טבילת אש", יחד עם כסאם אבו-שריף, בעבר מראשי "החזית העממית". לאחר כתיבת הספר, לפני מעט יותר משנתיים, הציע לו עורך ה"סאנדיי טיימס" להצטרף לעיתון כעורך לענייני המזרח התיכון.

מחניימי הוא עיתונאי רב-סקופים, גם בתקופה הלא ארוכה שבה עבד ב"ידיעות אחרונות", אבל בעיקר בולטים הסיפורים שלו דווקא מאז החל לעבוד ב"סאנדיי טיימס". הכתבות שלו, שמתפרסמות בהבלטה בדרך-כלל בעיתונים בארץ, תוך מתן קרדיט ל"סאנדיי טיימס", הן בנושאים בטחוניים רגישים - מסוג הסיפורים שלא היו מתפרסמים

איורים: מיכל בוננו

גם גד שימרון מ"מעריב", בעצמו איש המוסד לשעבר, חושב שמחננימי עבר את הגבול: "אני חושב שהוא לקח את הגבול ופשוט הרחיק אותו. הגבול צריך להיות סיכון חיי אדם. מה בדיוק יוצא לו מחשיפת סינדי? מילא, אם היה מביא גילויים על סודות הביון הבריטי, הייתי אומר לו כל הכבוד. אבל ישראלי, קצין לשעבר ביחידת מודיעין, לא יכול לכתוב על סודות מדינת ישראל. הוא פשוט לא יכול לכתוב כמו עיתונאי אנגלי". מחננימי עצמו לא רואה בחשיפתה של סינדי

רוב הזמן, ומשיג הישגים זולים על חשבון הקולגות שלו, שמכבדים את חוקי המדינה, "ואני תוהה כיצד אדם כזה יכול לישון בשלום זה בלילה".

בעניין חשיפת זהותה של "סינדי", רבים מעמיתיו של מחננימי לא מהססים לבקר אותו. זאב שיף מ"הארץ" אומר שיש לו השגות על ההישג העיתונאי הזה: "הנטייה שלי היא בדרך-כלל בעד פרסום, לא כשחושפים פרטים מבצעיים ולא כאשר מסכנים חיי אדם. אני חושש שבמקרה הזה אכן היה סיכון כזה".

אינו מוסיף כבוד, לא לעצמו ולא למקצועו". מחננימי הגיב על הדברים הללו באומרו ש"אם טומי לפיד היה עורך העיתון וכתב שלו היה בא ואומר לו: 'תשמע, השפתי את סינדי', ונגיד שזה היה עובר צנזורה, הוא לא היה מפרסם? אני רוצה לראות עורך אחד שלא היה מפרסם". לפיד מגיב עד היום בזעם כשמוכרים לו את המקרה. אז אמר: "הרי הצנזורה קיימת בדיוק כדי שדברים כאלו לא יעברו. התגובה שלו (של מחננימי) לא לעניין בכלל", והיום הוא אומר שמחננימי נמצא כאן

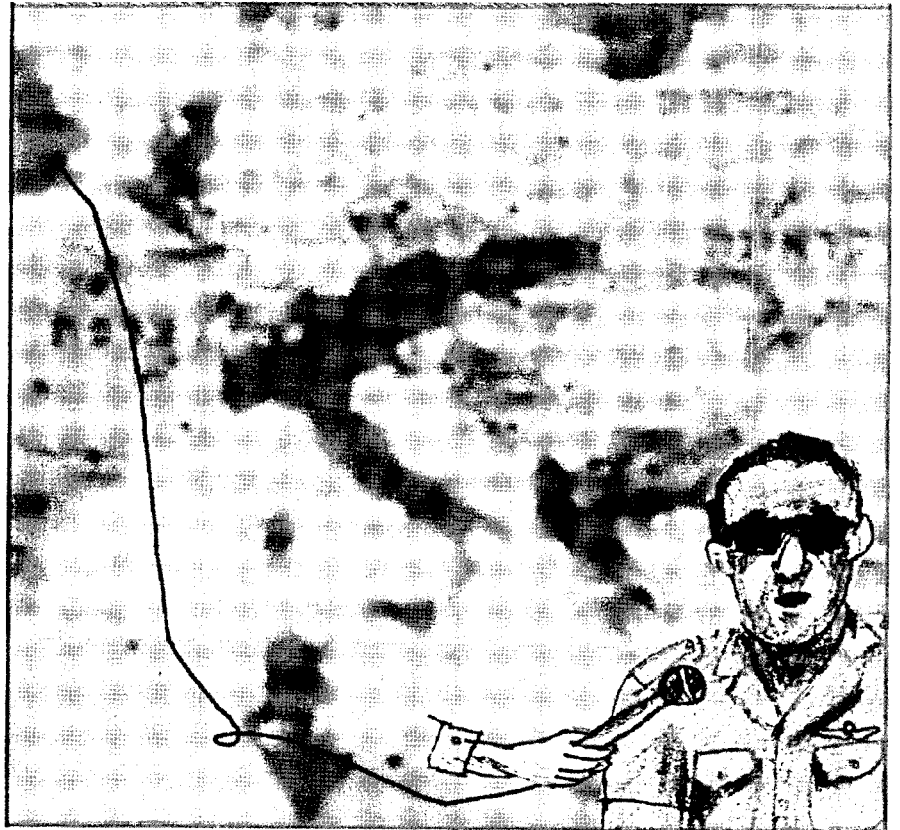
סקופ עיתונאי גדול כל-כך; יש לו גם תשורת לכל מי שמאשים אותו בסיכון חייה. לטענתו, אותה סינדי, שמתגוררת כבר שנים באורלנדו, בעצמה לא שומרת על הסוד הגדול. "אם היה בא אלי משהו ואומר לי שהוא גילה את סינדי יושבת תחת כיסוי באי-זושהי מדינה בדרום אמריקה, והייתי נוסע ומצלם אותה - אז זו היתה פגיעה רצינית. אם היא היתה רוצה באמת להסתתר היא לא היתה יושבת בשמה, אותו שם שנחשף ב'סאנדי טיימס' לפני עשר שנים. אם היא לא

והציבור לא צריך להיות מודע לנוק כזה, אם נגרם וכאשר נגרם. לא העיתונאי הוא שיחליט אם באמת הפרסום שלו גרם נזק, אולי לא פורצת מלחמה, אבל נזקים יש הרבה. השאלה היא מה ההיקף שלהם."

מלבד מבקרים, יש למחניימי גם לא מעט חברים בין עמיתיו בארץ. הם טוענים שהוא עיתונאי אמיתי, שמה שמעסיק אותו זה עבודת הפאזל של הרכבת חלקיקי ידיעות לכדי יצירת חשיפות מעניינות ובלעדיות. נון-קונפורמיסט, מזן העיתונאים שלא מדבר עם

עיתונאי, ולמרות שכתבתי דברים קשים על הממסד הבטחוני, הוא דווקא שיבח אותי. פעם אחת דובר צה"ל התקשר אליו, להתלונן עלי, כי כתבתי על שחיתות של מושלים צבאיים. הוא היה גאה ביי."

לא פלא שהפרסומים שלו מעוררים כעס בקרב חלק מהכתבים המסקרים את התחום הזה בארץ. ב-19.7 הופיעה הכותרת הזו ב"מעריב": "גילויים חדשים על לכידת מנבר - כתבי 'סאנדי טיימס' הלונדוני מתו קלמן ועוזי מחניימי תושפים הבוקר כי 'שני סוכנים של המוסד נהרגו בתאונת אופנוע במהלך מעקב אחר נחום מנבר. ראש המוסד באותה עת, שבתאי שביט, שניהל את החקירה, התחייב בעקבות מותם של השניים ללכוד את מנבר". לפחות שני כתבים ישראלים שראו את הידיעה המתפרסמת לא הופתעו: הידיעה היתה מוגנת בכיסם תקופה ארוכה, אבל לא פורסמה כי נפסלה על-ידי הצנזורה. רן אדליסט, פרשן בנושאי ביטחון, טוען שלא היה בפרסום פגיעה בבטחון המדינה: "אנחנו לא יכולנו לפרסם, כי היינו כפופים לצנזורה, אבל להערכתי לא היה קורה כלום אם כן היינו מפרסמים. העניין הוא, שאנחנו רוצים לחיות בשלום עם השלטונות". אחד הכתבים שהיה בסוד העניין אומר: "אנחנו השתכנענו שיש נימוק סביר לא לפרסם. אפילו לא לחצנו. כל מי שקצת מצוי בסוד העניינים הבין, שעשויה להיות בעיה בפרסום ידיעה כזאת. יש כאן עניין של סיכון חיי אדם, בכל מה שקשור לחילוף הגופות. יש כאן אפשרות לאובדן נכסים מודיעיניים שלנו. זו יומרות של מחניימי". כתב אחר אומר, שהוא היה מצפה ממחניימי לשחק לפי כללי המשחק הישראליים כל זמן שהוא נמצא בארץ: "כש הוא עובד מלונדון זה פחות מפריע, אבל ידיעות שמקורן כאן, ושהוא משיג אותן מפה - זה בעייתי. אם הוא פה, אז שישחק לפי הכללים שלנו. והוא הרי נמצא כאן רוב הזמן."

טומי לפיד: מחניימי נמצא כאן רוב הזמן, ומשיג הישגים זולים על חשבון עמיתיו שמכבדים את חוקי המדינה, ואני תוהה כיצד אדם כזה יכול לישון בשלווה בלילה

מחניימי עצמו לא מתרגש מהביקורת עליו גם במקרה הזה: "יש לי הוכחה שלא היתה שום פגיעה בפרסום. גורם במערכת הביטחון אמר לי, שאם לערוץ הראשון ולערוץ השני היה אינטרס לפרסם ידיעה כזו, הם היו יכולים ללחוץ מספיק חזק ולמנוע את פסילת הצנזורה. דבר שני, דיברתי קודם הפרסום עם תת-אלוף עמידרור. למרות ויכוחים שהיו לנו בעבר, הוא אמר שהפרסום לא בעייתי.

דוברים ("התפקיד שלהם זה להיות שקרנים", הוא מסביר), עם הרבה מקורות, גם בקרב קהילת הביטחון וגם זרים. ההישג הגדול ביותר שלו כעיתונאי, לדעתו, הוא היותו העיתונאי הישראלי הראשון שראיין את ערפאת בתוניס, כישראלי נושא דרכון ישראלי. על אותה הערה הקשורה לאביו, שפותחת את הכתבה, הוא מגיב: "כל אחד זכאי לדעה שלו. אבא שלי זכה בשנתיים האחרונות בחייו לראות אותי

מסתתרת, אז איפה כאן הטיעון שחשפתי אותה?". חוץ מזה, הוא אומר, יש הרבה צביות בביקורת עליו: לחשיפה הראשונית שלו נוספו חשיפה שנייה ושלישית של עיתונים ישראליים ששלחו צלמים וכתבים בעקבותיה של בנטוב.

מול כל המקטרגים הוא אומר: "אני ישראלי לא פחות ממך. ואני מצנזר את עצמי, כשצריך". השאלה המתבקשת, באילו מקרים ועד כמה צריך עיתונאי להיות צנזור עצמי, נשארת פתוחה. ובינתיים, שנה אחרי החשיפה, בנטוב - הלוא היא סינדי - ממשיכה בחייה השלווים באורלנדו. עבור מחניימי זו הוכחה נוספת שלא נגרם לה כל נזק. לא כולם יסכימו איתו. בכיר לשעבר ב"מוסד" אומר, שאי אפשר לאמוד את גודלו ואופיו של הנזק. "לא צריך משהו למות כדי להראות שיש נזק,

מבחינתי, זו הוכחה מתמטית". המלה "ויכוח" חים" לא משקפת, במקרה הזה. תת-אלוף עמידור אכן אמר מה שאמר, אבל היו לו השגות רבות על פרסומים אחרים של מחניי-מי, שלדעתו הסבו לא מעט נזק.

אבל ענייני ביטחון אינם מתמטיקה; כך גם ענייני צנזורה. לדעתו של מחניימי, הצנזורה כיום היא מסגרת עם חורים גדולים במיוחד. הוא גם חושב שהצנזורה היא כלי די גמיש: "אפשר להעביר בה הכול, אם לוחצים מספיק חזק, אם לעיתון יש עניין בפרסום והוא לוחץ היכן שצריך במשרד הביטחון ובצנזורה, אם הכתב דוחף מספיק – בסופו של דבר הצנזורה תאשר את הידיעה גם אם נפסלה". האם השיטה פועלת כך בכל המקרים? מחניימי מסייג: "כמעט בכל המקרים. במקרים שבהם יש פגיעה ממשית בביטחון המדינה, המסגרת עושה את עבודתה". הוא עצמו לא מגיש כתבות וידיעות לצנזורה, גם אם מדובר במידע שהוא אוסף כאן. הוא חוזר ואומר שהוא מצנזר את עצמו, אם הוא חושב שיש בכך צורך: "באחריות, אני מחזיק מחס" גית שלמה של סקופים שאני לא נוגע בהם כי אני יודע שהם קטלניים. אני הרי ישראלי".

גם אם היה עובד עבור עיתון ישראלי, טוען מחניימי, היה עובד באותו אופן: מצנזר את עצמו כשצריך, ונאבק לשחרור מידע מהצנזורה. "דברים שהם בתחום האפור, שאני כותב עליהם, תלויים בחריצות ובקשרים של העיתונאי, בנכונות שלו להיאבק על הפרסום שלהם, ובנכונות העיתון לתמוך בו". בארץ המצב פרדוקסלי, לדעתו, משום שלעיתונאי חשוב יותר שהעורך שלו יידע שהיתה לו הידיעה שנפסלה לפרסום, מאשר עצם הפרסום שלה. אבל נראה שהאבסורד הגדול יותר הוא הפער הבלתי מוסבר בין המקטרגים, המודאגים מהסכנה לביטחון המדינה ולחיי אדם – לבין השתיקה המתמשכת של המוסדות שאמורים לטפל בסכנות הטמונות לכאורה בפרסומים מסוג זה.

מחניימי לא יודע מהי מערכת היחסים בינו לבין הצנזורה – כיצד הם מתייחסים לעיתונאי ישראלי, שרשמית יושב בחו"ל אבל נמצא הרבה בארץ וכותב לעיתון זר. האם יש איזושהי דרך לאכוף עליו הגשת חומר לצנזורה? מסתבר שהצנזורה חסרת אונים נגד תופעה כמו עווי מחניימי, ואין יכולת לכפות עליו בפועל שיהיה כפוף לה. מבחינה זו לא שונה מחניימי מהאינטרנט וממכשיר הפקסימיליה: גם הוא, יחד עם עוד מגוון רחב של אמצעים, מבסס את שחיקתה ההולכת ומתמשכת של הצנזורה. רן אדליסט חושב שצריך לברך את מחניימי על כך: "צריך להוריד בפניו את הכובע. הרי קיימת מלחמה קבועה בין הצנזורה לתקשורת על גילויים בתחום הבטחוני. מחניימי חושף מדי פעם טפח נוסף, ובאופן אמיתי מוכיח שהצנזורה מטופשת".

הסנקציה שניתן להפעיל, למעשה, על כתב ישראלי שמפרסם בעיתון זר מידע שנפסל בצנזורה היא העמדה לדין פלילי על עבירה על תקנות ההגנה לשעת חירום לשנת 1945. לאחר השיפתה של "סינדי" פנה חבר הכנסת זאב בויס מהליכוד ליועץ המשפטי לממשלה לפתוח בחקירה כנגד עווי מחניימי. היועץ המשפטי דחה את הפנייה. התשובה שקיבל בויס היתה קצרה ביותר, ויותר משהיא מגלה היא מכסה: "אבקש להודיעך כי נשקלו על-ידי הגורמים הנוגעים בדבר ההיבטים השונים של נושא פנייתך, וכי הוחלט שלא לפתוח בחקירה". ניתן רק לשער, שאחת הסיבות לעמדת היועץ המשפטי היה הרצון למנוע טיפול נוסף בפרשה.

אולם למרות זאת, אם אמנם נגרם נזק אמיתי מפרסומיו של מחניימי, האם לא ראוי למצוא דרך נאותה להעמידו לדין? אחד הכתבים המסקר את תחום הביטחון אומר שהיה משוכנע שהפעם, לאחר פרסום מותם של שני סוכני המוסד, מחניימי ייעצר. "חשבתני", הוא אומר, "שסוף סוף ינסו פעם אחת לעשות

גד שימרון: קצין לשעבר ביחידת מודיעין לא יכול לכתוב על סודות מדינה ישראל. הוא פשוט לא יכול לכתוב כמו עיתונאי אנגלי

מעשה, למען יראו וייראו". אבל המעשה לא נעשה. רבים רואים במצב שנוצר, בתחום האפור שבו מצוי מחניימי, הוכחה נוספת לעליבותה של הצנזורה ולחוסר נחיצותה. רוני דניאל, הכתב הצבאי של חדשות הערוץ השני, אומר שמחניימי רק עושה את עבודתו: "הוא עיתונאי, והעבודה שלו זה לפרסם את מה שהוא מגלה. אם הוא מסכן משהו או מישוהו – שמדינת ישראל תטפל בו". גם כתבים אחרים חושבים, שהעובדה שמחניימי לא עומד לדין על פרסומיו מוכיחה שאינו עובר על החוק. הבעיה, אומר אחד מהם, שלמרות שמחניימי לא עובר על החוק, המערכת משדרת לו שממנו מצפים ליותר אחריות.

קנאת סופרים היא לא דבר רע, בעיקרון. במקרה של מחניימי, הוא מאמין שיש הרבה קנאה. לכן, לדעתו, רוב הביקורת עליו מגיעה מצד עמיתים ופחות ממערכת הביטחון. "גם כשהייתי כפוף לצנזורה היו לי סקופים כי נלחמתי על כל ידיעה. הבעיה שיש כתבים שהתבלבלו להם היוצרות. התקשורת הישראלית חוטאת לצרכנים שלה. הכתבים נפגשים עם הגנרלים בנסיבות חברתיות, הם

לא צריכים לעבוד, הם מוזנים באינפורמציה מסוג מסוים עד מעל לראש, והם פחות רעבים להשיג אינפורמציה אחרת. אני תמיד הייתי אנטי ממסדי".

כתבים טוענים שיש אי-דיוקים בעבודתו של מחניימי. יש המשייכים זאת ללחץ עליו למהר ולהביא סקופים רבים ככל האפשר. הוא דוחה את הטענה ומכחיש גם שהוא מקבל בונוסים על ידיעות מרעישות: "המוטיבציה שלי היא לעשות את עבודתי, טוב ככל שאני יכול, וכך היה מיומי הראשון בעיתונות בישראל המשמר". אין שום הבדל בין העבודה שלי אז לעבודה שלי היום". פרסום וכסף – אלו היו הסיבות, לדעתו של לפיד, לחשיפתה של "סינדי", ואם כסף הוא, לטענת מחניימי, לא העניין כאן, אז לפרסום הוא דווקא אינו מתנגד: "כל העיתונאים אוהבים לפרסם ולהתפרסם, אחרת הם היו במקצוע אחר".

ידיעה שלו מלפני שנתיים, שלפיה צה"ל סיפק מאז שנות השישים חשיש לחיילי הצבא המצרי כדי לסמם אותם, גרמה לעמיתיו להרים גבה. אחד מהם אינו מתאפק ומשתמש בביטוי שהטביע ראש הממשלה: "קשקוש מקושקש". מחניימי עומד גם היום מאחורי הסיפור. בפרשת משעל פרסם מחניימי שראש תחנת המוסד ברבת-עמון התנגד זריפות לפעול על אדמת ירדן. מחניימי אומר שאלם אחד לא הכחיש את הפרסום עד היום, אולם יש יותר מכתב אחד שטוען שאין בפרסום אמת. בכיר לשעבר במוסד מביע את כעס מערכת הביטחון ואומר: "נניח שהוא טועה – יעמידו אותו על טעותו? יכחישו? זו סתם מציצנות שקוסמת לטבלואידים בריטיים. כל מלה נכונה – מיותרת וחושפת, וכל מלה לא נכונה – מטעה. בתחום זה לעולם לא יהיו הכחשות או אישורים".

שקר או אמת בפרסום – התוצאה בסופו של דבר תמיד דומה: יום למחרת פרסום ב"סאנדי טיימס" מופיעים הסיפורים של מחניימי בכותרות גדולות בעיתונות הישראלית. יש בדיחה הקשורה לכתבים שהם שליחי העיתונאים הישראליים בלונדון: מוצאי שבת, אומרים, הוא הערב המפרך ביותר בשבוע. זהו הערב שבו מופיע ה"סאנדי טיימס" ועיתונאים רבים נוספים, ולעיתונאים מצפה ערב של עבודה: הם מהררים לדוכנים כדי להספיק לעבור על כל העיתונים, כדי שיוכלו להעביר ידיעות לארץ לפני סגירת העיתון. אולי, אומר מספר הבדיחה, אם היו עוסקים יותר במציאת הסיפורים במשך השבוע, היו יכולים לנוח במוצאי שבת. מחניימי עצמו אומר, שאולי היה עדיף שלא יצטטו אותו בארץ כלל, "גם בגלל הסיכונים. מה יקרה אם יום אחד אפרסם משהו והמסגרת הצנזוראית שלי לא תהיה מספיק הדוקה?".

רוני דן היא בוגרת לימודי תקשורת

שופרות מקומיים

מדוע בחר המקומן "צהוב" בבת-ים להכריז, "הבחירות יוצאות לדרך", דווקא בשבוע שבו המועמד שלומי לחיאני הכריז על מועמדותו העצמאית, ומה הקשר בין הכותרת לעובדה שמשפחת לחיאני היא הבעלים של העיתון? מלחמה גדולה ניטשת בבחירות לרשויות המקומיות ויש מקומנים שנוטלים בה חלק בנושק בלתי קונבנציונלי

שרה זלצר

אם בוקר אחד היה מתברר, נניח, שדורון רובין, המועמד לראשות עיריית תל-אביב, הוא הבעלים של המקומן התל-אביבי "העיר", היתה קמה ודאי שעורייה. איך העיר תון יכול לסקר באופן הוגן וענייני את המרוץ לראשות עיריית תל-אביב, אם רובין הוא הבעלים שלו? האם עורכיו וכתביו יכולים לכתוב עליו ועל מתחריו במרוץ בלי מורא ובלי משוא פנים, ללא חשש פיטורים ומבלי להפעיל צנזורה עצמית? אין ספק שהתקשורת הארצית לא היתה מניחה לנושא, ח"כים היו מגישים שאילתות ומישהו היה טורח לערב בעניין הזה גם את בג"ץ.

"העיר", כמוכן, איננו בבעלותו של רובין, אלא חלק מרשת שוקן: אם ייטה לטובת אחד המועמדים יהיה זה בשל שיקול דעתם העיתונאי-מקצועי של עורכיו, לא בשל קשרי בעלות. אבל לא כך במקומות רבים ברחבי הארץ, שם מתלהטת עכשיו מערכת הבחירות המקומיות: לא פעם המועמדים לראשות ערים ומועצות הם אנשי עסקים מכובדים, ולא פעם נמצא בבעלותם - או בבעלות בני משפחתם - גם מקומן. לפעמים, המועמד לא עומד

בפיתוי ומנסה להשפיע על סיקור מערכת הבחירות. יש מקומות שבהם צצים עכשיו מקומנים חדשים, שחלקם לפחות מעוררים חשד שמטרתם היא לא רק לגרוף הון ממבול מודעות הבחירות, אלא גם להעניק סיקור אוהד למועמד זה או אחר. וכך, חודשים ספורים לפני הבחירות המקומיות, שיערכו ב-10 בנובמבר הקרוב, מתעורר החשד שקוראי המקומנים ביותר ממקום אחד בארץ מקבלים במסווה של סיקור עיתונאי לא יותר מתעמו-

לתי בחירות. כשתיחת הפתיחה שלי עם לחיאני, הוא אמר לי שהוא לא יתערב בשום צורה במה שיעשה בעיתון - זה היה התנאי שלי לתפקיד הזה, וקיוויתי שהוא יעמוד בו. הסכמתי לקחת את זה על עצמי בעקבות הבטחה שלו שהעיתון מטפל במכלול של עניינים והוא לא רק פוליטי. יש בו 54 עמודים, ובתוכם טיפול בנושאי תרבות, פנאי, תחקירים מקומיים, פלילים, משפט ועוד עניינים."

בסוף יוני ותחילת יולי השנה, מספר העורך-לשעבר גורביץ', הסתבר שהתמונה קצת שונה ממה שהובטח לו. "לאור המאבק שלו עם מפלגת העבודה על עניין קיום או אי קיום הפריימריז במפלגה, התבקשתי פעמיים לשלב דברים שלו בעיתון עם תמונה וציטוטים מעבר למה שחשבת שאפשר או שניתן למועמדים

למשל, אם כל תושבי בת-ים מודעים לשאלות העלולות להתעורר מן הדרך שבה מסקר המקומן "צהוב" את מערכת הבחירות, על רקע העובדה שהמקומן - הקיים מזה כשלוש שנים - נמצא בבעלותה של משפחת לחיאני. אחד מבני המשפחה, שלומי לחיאני, מתמודד ברשימה עצמאית על ראשות עיריית בת-ים, לאחר שמפלגת העבודה דחתה את בקשתו לקיים בעיר בחירות מקדימות והחליטה להציב מטעמה מועמד מוסכם, אהוד קינמון.

ממרץ ועד יולי השנה ערך את "צהוב" - המופץ חינם מדי שבוע במאה אלף עותקים בתיבות הדואר של תושבי בת-ים, חולון וחלק מראשון-לציון - עמית גורביץ'. בעבר

חינאון לשלטון

איון משה פרדמן

אחרים. לכן ביקשתי לעזוב את התפקיד. ביקשתי לפרוש, וסוכם שיימצא לי מחליף. ביקשתי גם למחוק את שמי מהגליונות". באיזה אופן התערב לחיאני בעבודת העורך?

הוא לא ביקש ממני להכניס קטעים בעד או נגד מועמדים אחרים. כאן ניתנה הירות מלאה. מה שהוא כן ביקש זה להכניס משהו עליו, וגם זה היה לדעתי לא סביר, בהתחשב בזה שבק- שות כאלו אני לא מקבל מאנשים אחרים. מיד עם ההתערבות שלו ביקשתי לעזוב. הגיליון הראשון ששמו של גורביץ' אינו מופיע עליו כעורך יצא לאור ב-10 ביולי (גיו- ליון 147). מי שהופיע בגיליון הזה בתואר "מנהל ועורך" הוא אורן ניב, שהיה עד אז מנהל העיתון. ניב הוא, אגב, גיסו של לחיאני. על שערן של גיליון 147 של "צהוב" התנוסס- סה הכותרת "הבחירות יוצאות לדרך". אם תהה מישהו מן הקוראים בבת-ים מדוע דווקא בשבוע הזה יצאו הבחירות לדרך, הנה תשובה אפשרית אחת: בשבוע שקדם לפרסום הגיליו- ון הודיע לחיאני שהוא מתמודד על ראשות העירייה ברשימה עצמאית, לאחר שדרישתו לקיים בחירות מקדימות במפלגת העבודה

מי הם הבעלים של "ידיעות העיר 2000" המופיע בראש-העין ומדוע תומך העיתון בגלוי דווקא במועמד יגאל ינאי?

נדחתה. כל המקומונים בעיר עסקו באותו שבוע בהכרזתו של לחיאני, אבל לא הכתירו את האירוע הזה דווקא כנקודת היונוק של מערכת הבחירות. שלוש כותרות המשנה לכותרת השער התייחסו למערכות הבחירות של בת-ים, חולון וראשון-לציון. כותרת המשנה על בת- ים קבעה: "לחיאני רץ ברשימה עצמאית מול שגיא וקינמון". בכותרת המשנה הזאת לא צוינו שמותיהם של מועמדים עצמאים נוס- פים, כמו חיים טל מתנועת "חיים לבת-ים" ומייק פלטה מ"התנועה לבת-ים אחרת". בעמוד 14 בגיליון האמור פרסמה ידיעה שכותרתה: "לחיאני מקים רשימה: 'בת-ים בראש מורם'". להוציא המשפט האחרון בידי- עה, היא עסקה כולה בהחלטתו של לחיאני להתמודד וציטיטה דברים שאמר בנושא זה. בסוף הידיעה הוזכר במשפט אחד ששתי תנו- עות אחרות החלו את מסע הבחירות שלהן. חוץ מזה, אף מלה על המועמדים האחרים או ניסיון לנתח את ההשפעה שיש להחלטה שלו להתמודד על מערכת הבחירות. בתשובה לשאלה מאשר גורביץ' שהחלטתו

העבודה, והוא אמר שהעבודה הפסידה את הבחירות. בעיתון אחר הוא אמר שללחיאני יש סיכוי גבוה לזכות בבחירות. אני ראיתי סקרים שנעשו על-ידי מפלגת העבודה, ובהם לחיאני עובר את קינמון ומתקרב מאוד לשגיא. זאת אומרת שהוא יכול לנצח את שגיא בבחירות.

אבל באותו שבוע לחיאני הודה שלפי הסקר של מפלגת העבודה, הוא מפגר במרוץ אחרי קינמון ושגיא. לא ראיתי סקר כזה. אני ראיתי סקרים שונים לגמרי. כל מה שאני כותב מבוסס על סקרים ועל דברים שאנשים שחיים את זה אומרים. שום דבר לא נכתב כדי שאנשים אולי יחשבו שזה מה שיהיה.

בניגוד ל"צהוב", שקיים כבר שלוש שנים, יש מקומונים שיוצאים במיוחד לקראת הבחי- רות, ורבים מהם לא שורדים אחריו. למשל, "ידיעות העיר 2000" בראש-העין, שהוקם במאי השנה. "זה עיתון פוליטי, לפני הבחי- רות", אישר העורך והכתב הראשי של העי- תון, יהורם אלוני. "בראש-העין תמיד יוצאים עיתונים לפני הבחירות". יש לעיתון קו פוליטי? לא. אין לו קו פוליטי. הוא מסקר את מערכת הבחירות.

לאברהם פלד, כתב המקומון "מה בפתח" של "ידיעות תקשורת", המסקר את מערכת הבחירות בראש-העין, דעה אחרת. בכתבה שפורסמה ב-3 ביולי הוא כתב: "ידיעות העיר" תומך באופן מוחלט ביגאל ינאי. ינאי הוא אחד המועמדים לראשות העירייה. בכת- בה, שכותרתה "עיתון לכל מתמודד", טען פלד שמקומונים נוספים בראש-העין תומכים במועמדים שונים. "בראש אחר", בעריכת רוני נצר, משבח תדיר את פועלו של יגאל יוסף וממעיט בחשיבותו של יגאל ינאי. יגאל יוסף הוא ראש העירייה הנוכחי.

בתגובה לטענות שהועלו ב"מה בפתח" השיב יהורם אלוני: "יש לעיתון אהדה ליגאל ינאי, לא תמיכה מוחלטת. מקומונים אחרים עושים צנזורה על יגאל ינאי". והעיתון שלך קצת מתקן את המעוות? כן.

העיתון ימשיך לצאת אחרי הבחירות? אחרי הבחירות, אם יהיה גב כלכלי, אין בעיה.

מי הבעלים של העיתון? אין בעלים.

איך ייתכן שאין בעלים? זה כמה אנשי עסקים שהתארגנו והוציאו עיתון.

אלוני סירב לגלות מהם אותם אנשי עסקים. בהעדר מיידע על זהותם של בעלי העיתון, אי אפשר להאשים איש, רק לשאול

לפרוש מעריכת העיתון היתה תוצאה של הדברים שפורסמו בגיליון הנדון - בשער ובעמוד 14. זאת ועוד: בידיעה ב"צהוב" באותו גיליון נכתב בין היתר: "לפי סקרים שנעשו לאחרונה, הוא [לחיאני] האיש שיכול לנצח בבחירות". אבל בגיליון אותו שבוע של המקומון "חולון-בת-ים" של רשת "ידיעות תקשורת", מצוטט לחיאני בידיעה של הכתבת סיגל פריץ: "בסקר [שהזמינה מפלגת העבודה] זה קיבלתי 17.8 אחוז, קינמון קיבל 31 אחוז ואילו שגיא קיבל 36 אחוז". כלומר, הסקרים, על-פי עדותו של לחיאני עצמו, העניקו לו את המקום השלישי. הפרסום ב"צהוב" לא בדיוק מתיישב עם נתונים אלה.

בתגובה לטענותיו של גורביץ' על התערבו- תו בעבודת העורך, השיב לחיאני בתחילה: "את מדברת ברצינות? אני לא מאמין שהוא אמר דבר כזה. אני לעולם לא אתן לעסק תקשורת להיות שופר מטעם. אני לא מאמין בזה, וכביזנס זה סוף הדרך. אנחנו קודם כול אנשי עסקים. עיתון שהופך להיות עיתון מטעם לא מעניין אף אחד".

לחיאני ביקש לבדוק שהטענות אכן נאמרו מפי עמית גורביץ', ולאחר כמה ימים חזר עם התגובה הבאה: "בזמנו פניתי לעמית, אחרי שהכתבה פורסמה ב-10 ביולי, וביקשתי להכ- ניס דברים שלי. זה לגיטימי בעיני, כמו שפניתי לכל האנשים ביתר המקומונים". גורביץ' טוען שפניתי אליו לפני פרסום הגיליון, לא אחריו.

אני לא זוכר בדיוק. אם הוא אומר שפניתי לפני, הוא יודע מה שהוא אומר. שאלנו את לחיאני מה השיקולים שהנחו את מנסחי הכותרת וכותרת המשנה של גליון ה- 10 ביולי. "אין לי מושג. אני ממש לא אחראי על המלל", השיב לחיאני, "לא הייתי ב'צהוב' לפחות חצי שנה. יותר מזה, עם עמית גורביץ' דיברתי אולי שלוש ארבע פעמים. תשאלו אותי כמה עובדים יש - אין לי מושג".

אורן ניב, המנהל והעורך הנוכחי של "צהוב", לא מוצא פסול בכותרת השער שנתן. "באותו שבוע הבחירות יצאו לדרך, מפני שמפלגת העבודה החליטה שקינמון יהיה מועמדה ולחיאני החליט להתמודד עצמאית", הוא מסביר. לגבי כותרת המשנה, שאמרה שלחיאני מתמודד מול קינמון ושגיא והשמי- טה את שמם של מועמדים אחרים, אמר ניב: "גם 'חולון בת-ים' וגם 'שתי ערים' [שני מקומונים אחרים] יצאו בשבועות האחרונים בכתבות שאומרות שאלה שלושת המועמדים המובילים בבת-ים".

מה לגבי הקביעה של "צהוב" שעל-פי סקרים, לחיאני יכול לנצח בבחירות, בשעה שלחיאני עצמו הודה באותו שבוע ב"חולון-בת-ים" שהוא מפגר במרוץ על-פי סקר של מפלגת העבודה? באותו שבוע דיברתי עם בכיר במפלגת

שאלות ולהעלות תמיהות, מדוע בחר עיתון זה לגלות אהדה דווקא למועמד מסוים. אגב, כאשר חיפשנו את אלוני לראשונה, פנינו למשרדו של המועמד יגאל ינאי, בתקווה לקבל שם את מספר הטלפון של העיתון האוהד. למרבה הפלא שהה באותה שעה העורך הראשי אלוני במשרדי המועמד ינאי, והוא עלה מיד על קו הטלפון. צירוף מקרים? במשרדו של ינאי מכחישים בתוקף רב כל טענה על מעורבות של המועמד בבעלות על "ידיעות העיר".

•••

כיצד ניתן להבחין בין כתבות וידיעות (חומר מערכתי) לבין מודעות (חומר פרסומי)? זו בעיה המוכרת בכל ימות השנה ובעיי- תונים רבים, בעידן שבו "מודעות תדמית", מבית היוצר של ג' יפית ואחרים, מופיעות גם בעיתונים ארציים מכובדים, אבל היא מחרי- פה מאוד כאשר מתחממת מערכת הבחירות המקומיות, ובולטת במקומונים. בנתניה, למשל, עיר שבה מתנהלת כבר כמה חודשים אחת ממערכות הבחירות הסוע- רות ביותר במדינה, עשו כמה מועמדים הרגל לעצמם לפרסם מודעות בחירות שדו- מות דמיון מפליא לכתבות. אחת מהם היא מרים פיירברג, המתמודדת על ראשות העיר מטעם הליכוד.

פיירברג פרסמה מודעה במקומון "אמצע נתניה" של "ידיעות תקשורת". המודעה נראית כראיון לכל דבר: יש בה כותרת ("77 אחוז מהמצביעים החליטו - מרים פיירברג לראשות העיר"), כותרת משנה, חתום עליה כתב ("ג' אשר"), שאלות ותשובות. רק אות "מ" קטנה בתחתית העמוד, והמלים "מדור פרסומי" בראשו, מגלות שמדובר במודעה. ספק אם כל הקוראים הבחינו בכך.

יריבה הגדול של פיירברג הוא יואל אלראי, ראש עיריית נתניה לשעבר, שמבקש עכשיו לחזור לכיסא. אלראי מתמודד ברשימה עצמ- אית, לאחר שלא הצליח לשכנע את ראשי הליכוד לבחור בו כמועמד מוסכם, ללא בחי- רות מקדימות. אלראי מציף את המקומונים במודעות מטעמו, שנראות כידיעות לכל דבר. הדברים אמורים במיוחד לגבי המקומון "הש- בוע בנתניה". המישים אלף עותקים של "הש- בוע בנתניה" מחולקים מדי שבוע בתיבות הדואר של תושבי העיר.

"השבוע בנתניה" נמצא בבעלותו של אלון אלראי, אחיינו של יואל אלראי. אלון אלראי הוא חבר מועצת עיריית נתניה מטעם הליכוד ומראשי המטה הפוליטי של דודו יואל. אלון אלראי לא מתמודד על מקום במועצת עיריית נתניה במערכת הבחירות הזו.

המודעות של יואל אלראי תופסות עמודים רבים ב"השבוע בנתניה", שהוא בעל פורמט קטן במיוחד. לאורך המודעות הארוכות,

המתפרשות על פני כמה עמודים, אין כל סימן שמדובר במודעה, חוץ מ"מ" קטנה בתח- תית העמוד האחרון.

לדוגמה, מודעה שפרסם אלראי על פני שלושה עמודים בגליון ה-19 ביוני: בכפולת העמודים הראשונה הופיעה כותרת הגג: "24 שעות לפני הפריימריז בליכוד. יואל אלראי/ ראיון". מתחתיה הכותרת "מרים עוד תצטרף אלי", ומתחת כותרת משנה וראיון מקיף עם המועמד. רק בתחתית העמוד השלישי הופיעה ה"מ" הצנועה.

מי ערב לכך שהקורא יבין שמדובר במודעה ולא בכתבה? את אלון אלראי השאלה לא כל- כך מטרידה. "העיקרון של העיתון הוא למכור. העיתון אמור למכור את הכתבה על יואל אלראי, ולעשות שאדם שיפתח את העי- תון יימשך לקרא אותו", הוא אומר.

אבל מדובר במודעה של יואל אלראי, לא בכתבה.

לא משנה. את עיתונאית, את מבינה את זה. שאר האנשים שקוראים את העיתון לא כל-כך מבינים.

לא מדאיג אותך שאנשים יתבלבלו? לא.

אתה לא חושש שכתבים בעיתון יפעילו צנזורה עצמית בדיווחים שלהם בגלל שהבעלים של העיתון הוא מראשי המטה של אחד המתמודדים? בוודאי שלא.

יש לציין שלמרות הקרבה המשפחתית בין הבעלים של "השבוע בנתניה" לבין המועמד אלראי, לא ניכרת מגמתיות בסיקור מערכת הבחירות על-ידי העיתון. העורכת, ציפי קפל, אף מרבה לתקוף את יואל אלראי במאמרי המערכת שלה. ובכל זאת, היה תמוה לגלות שיואל אלראי כתב פעמיים בעיתון במשך תקופה קצרה, וכל זאת בעיצומו של המאבק בליכוד על קיום הבחירות המקדימות. פעם אחת הוא כתב במדור "קוראים כותבים" ב-15 במאי, ושלושה שבועות אחר-כך, ב-5 ביוני, במדור "מדברים חופשי". ב-15 במאי כתב בין השאר: "מותר לי, בכל הצניעות, להניח שתרמתי בכהונתי כראש עיר תרומה ממשית לחיים ביחד, לא רק בין דתיים וחר- דים לחילונים, אלא גם בין העולים החדשים לתושבים הוותיקים". אם זו לא תעמולת בחי- רות, מהי תעמולת בחירות?

לקפל דעה שונה: "מי אמר לך שמועמדים אחרים לא מקבלים במה? כל מי שרוצה להגיד משהו מגיע אלינו, בכוחות עצמו או באמצ- עות יחצ"וניו. אין לאלראי שום גישה מועדפת. זה שהוא דוד של אלון לא מחייב לשום דבר. אנחנו גם לא מכותבים היחידים".

את לא חושבת שבתקופת בחירות צריך להימנע מפרסום מאמרים ומכתבים של מועמדים?

לחלוטין לא. זה היתרון של עיתונות מקומית,

לדעתי. להפך, אנחנו הולכים לבחור את ראש העיר שלנו, ואנחנו רוצים לראות מה הוא אומר, מה הוא חושב, מה התוכניות שלו.

אגב, למרות שציפי קפל טוענת שכל מועמד יכול לקבל אצלם במה במסגרת מדו- רים שונים, כמו "מכתבים למערכת", בכל הגליונות שנבדקו - כעשרה במספר - לא נמצא עוד מועמד שקיבל במה כזאת.

•••

כל המקרים שהובאו לעיל נוגעים לכתבות במקומונים שנמצאים בבעלות פרטית ואינם משתייכים לאחת משלוש רשתות המקומונים הגדולות - רשת שוקן, "ידיעות תקשורת" ו"מעריב מקומונים" (רשת חדשה שנמצאת בהקמה, וכוללת בשלב זה שלושה מקומונים - בתל-אביב, בחיפה, ובחולון, בת-ים וראשון- לציון). אבל חלק גדול מן הקוראים אינם מבחינים בין מקומוני הרשתות לבין מקומונים פרטיים, ובעיקר אלה שמחולקים חינם לתיבות הדואר. אלה זוכים לתפוצה של עשרות אלפי עותקים בשבוע, ומשמישים מקור מידע מרכזי לבוחרים. לעתים קרובות, השפעתם של מקו- מונים אלה רבה מהשפעתם של המקומונים או

זו גם העונה שבה מתמוזרות

האות "מ" או הכתובת

"מדור פרסומי" על מודעות

של מועמדים לבחירות,

הנראות ככתבות לכל דבר

האזורונים (מקומון המכסה אזור שכולל כמה יישובים) של הרשתות הגדולות.

רשתות המקומונים "ידיעות תקשורת" ו"מעריב מקומונים" לא הוציאו הוראה מיוחדת לקראת הבחירות המוניציפליות, שאוסרת קיום קשר משפחתי של עיתונאים עם מועמד- דים - כך מסרו יואב צור, העורך הראשי של "מעריב מקומונים", ושמואל שם-טוב, העורך הראשי של "ידיעות תקשורת". בשתי הרש- תות אין גם הוראה קבועה האוסרת על עיתונ- אי הרשת להיות חברים במפלגה או למלא בה תפקיד כלשהו. מרשת שוקן נמסר בתשובה לשתי השאלות: "אין לנו שום איסורים כאלה. אנחנו עובדים על-פי תקנון האתיקה של מועצת העיתונות". בתקנון האתיקה יש כמה סעיפים הנוגעים לבעיות שהוזכרו בכתבה זו. אחד מהם, סעיף 19, קובע: "לא יונחה עיתונאי במילוי תפקידו בידי כל גורם חיצו- ני שאינו גלוי ובמיוחד לא בידי מפרסמים וגורמים שלטוניים, כלכליים ופוליטיים." ■

שרה וזלצר היא עורכת בעיתון "אנשים" ובגורת לימורי תקשורת

דרכים להריסת השידור הציבורי

חזכיר לראש המשלה מר בנימין נתניהו

אדוני ראש הממשלה,

כפי שהתבטאת פעמים רבות בשיחות עם יועצין, זירת המאבק על תמיכת הציבור בך וכן על עתידך הפוליטי אינה יותר במרכז המפלגה ואף לא בכנסת. הזירה המרכזית כיום היא מערכת התקשורת הארצית. הערוץ הראשון וקול-ישראל, שהם הגזרה החשובה של התקשורת האלקטרונית כיום, הפכו בשנים האחרונות לבמות להתקפות קשות על תפקודך ותפקוד ממשלתך. הכתבים של רשות השידור מקדישים את רב זמנם ומרצם, ואת המשאבים של הציבור, לחיפוש והבלטה של ליקוייך כמנהיג וחשיפת מחלליך בכל התחומים. הציבור מוצף ללא הרף בכתבות העוסקות בכשלונותיך במינויים בכירים, באי התאמת האנשים לתפקידיהם, במחללי הממשלה בתחומי הביטחון, המשא-ומתן עם הפלסטינים, המדיניות הכלכלית, מדיניות הבריאות ועוד. כל אלה מביאים באופן מצטבר לפגיעה קשה ומתמשכת בגאווה הציבורית הישראלית במדינה ובראשיה. במקום להרים את המורל הציבורי, התחרו העיתונאים האלה זה בזה מי יקלקל יותר את המסיבה, מי יפגע יותר בהישגך ובהישגי ממשלתך בהגנה על האינטרסים הישראלים ובטיפוח כל תחומי החיים בישראל.

לאור כל זאת ברור שלא יכולה להיות לך מטרה פוליטית חשובה ודחופה יותר מאשר חיסול השידור הציבורי המתנכל לך, על שתי זרועותיו העיקריות - הערוץ הראשון וקול-ישראל. מלכתחילה עמדו לרשותך ארבע גישות עיקריות לצרעור או עיקור השידור הציבורי כדלקמן:

- א. הפרטה גורפת של הטלוויזיה וקול-ישראל ומכירתם למשקיעים פרטיים נאמנים (כלומר שיש להם מחויבות לערכים ציוניים). גישה זו כרוכה בביטול האגרה ובהחלפת המימון הציבורי של הערוץ הראשון שון וקול-ישראל במימון פרטי ובמימון מפרסומת.
- ב. אם אין אפשרות לשנות את בסיס המימון של הערוץ הראשון וקול-ישראל, יש לשנותם לערוצי בידור וספורט תוך הפיכת תוכניו ות החדשות והיומנים לשוליות. על מטרה זו ניתן יהיה להגן בטענה שיש להגדיל את הרייטינג של הערוץ הראשון וכי שידורי חדשות ואקטואליה לא מושכים צופים (כזכור גם מלך צרפת העדיף לסמם את ההמונים הלא משכילים בשעשועים. זו שיטה בדוקה עם היסטוריה מוכבדת).
- ג. אם מנהלי השידור הציבורי ייכשלו במאמץ להפכו לערוץ בידור רי, יש לעבור לגישה השלישית שעיקרה "להשמים את המסך". אלטרנטיבה יעילה להסתת תשומת הלב של הציבור מפוליטיקה וענייני אקטואליה לבידור בטלוויזיה הציבורית ובקול-ישראל היא להכשיל את השידור הציבורי בתחרות על צפיית הציבור בערוצים המסחריים.
- ד. הגישה הרביעית היא הקצרה אך גם היקרה ביותר מבחינה פוליטית. עיקרה - מינוי מנכ"ל שיהפוך את השידור הציבורי לסניף של דובר לשכת ראש הממשלה.

הגישה הזאת מבטיחה שידור ממלכתי עקבי שיספק לציבור תמונה מהימנה של המציאות, מבלי לפגוע במעמד ראש הממשלה ובכושר תפקודו. במסגרת כזו העיתונאים נאלצים בדרך-כלל לרסן את עצמם ולנקוט צנזורה עצמית, המצמצמת את הצורך בפיקוח שוטף מלמעלה. מכל ארבע הגישות הנ"ל רק הראשונה, שעיקרה הפרטה גורפת של

הרשות הראשונה, נגזרה לדאבון הלב בעקבות ההפתעה הלא נעימה שהכינה לנו ועדת צוקרמן. אף שזו היתה הגישה הנוחה ביותר לראש הממשלה, ועדת צוקרמן, שמונתה על-ידך, אכזבה כאשר במקום להמליץ על הפרטה גורפת המליצה על הפרטה חלקית וצרה בתחום ההפקות בלבד. ועדת צוקרמן תמכה גם בשמירת המימון של השידור הציבורי על-ידי תשלומי האגרה, והוסיפה חטא על פשע בהמלצתה הנחרצת לבטל את תפקיד המנכ"ל של הרשות, לבוד את האחריות לשידורים, ולעגן בחוק את עצמאות השידור הציבורי מול הממשלה. קבלת המלצות ועדת צוקרמן היתה נוטלת מראש הממשלה את הכלים להשפיע על כיוון השידורים באמצעות מינויים פוליטיים לתפקיד המנכ"ל ושל חברי המליאה והוועד המנהל. אני שמח שאדוני קיבל בזמנו את המלצתי לגנוז את המלצות ועדת צוקרמן, לפרסם הודעה מטעם ראש הממשלה שהוא תומך בהמלצות ולמנות, בניגוד להמלצת הוועדה, מנכ"ל באמן שיוכל לעודד את הריסון והצנזורה העצמית של הכתבים בטלוויזיה ובקול-ישראל.

למעשה ניתן עתה לשלב באמצעות המנכ"ל את הגישה השנייה (חי-זוק מרכיב הבידור והספורט), הגישה השלישית (השממת המסך בנושאי אי חדשות ופוליטיקה) והגישה הרביעית (שינוי בתוכניות השידור תוך סילוק עיתונאים ועורכים שאינם מבינים את תפקידם, כמו משה נגבי, שלי יחימוביץ' ורפיק חלבי). פורת מבין שצמצום קיצוני בכמות המידע הפוליטי המופץ וירידה בצריכת החדשות מצד הציבור יגדילו את חופש הפעולה של ראש הממשלה. במצב הנוכחי, ניכרת התקדמות גדולה בכיוון המומלץ בקול-ישראל בשל גישתו של אמנון נדב, המגלה הבנה עמוקה לתפקידו כמנהל הרדיו.

גם הכשרת מעמדו של ערוץ-7 אמורה לעזור לך להקהות את נטייתו של קול-ישראל לשמש במה לביקורת פוליטית מוזיקה, שכן פילוח שידורי הרדיו לקבוצות פוליטיות-אתניות יקעקע בסופו של דבר את קול-ישראל כמקום מפגש משותף למאזינים מכל המגזרים. במקום קול-ישראל יבואו בעתיד הקרוב קול-החרדים, קול-המתנחלים, קול-הרוסים וכו', וקול-ישראל יזוהה יותר ויותר רק עם קולו של ראש הממשלה, כפי שהבחירה הישירה של ראש הממשלה על-ידי העם מחייבת.

לעומת ההתקדמות הקיימת והצפויה בתחום שידורי הרדיו, יש תקלות בלתי צפויות במימוש התוכנית בתחום הטלוויזיה. אורי פורת הוא, כמובן, איש נאמן ואמין בתפקיד מנכ"ל הרשות. הוא מפעיל את שלוש הגישות של פיקוח וניהול תקיף, חיזוק מרכיב הבידור והשממת שידורי החדשות והאקטואליה. הרעיון להחזיר את חיים יבין ולסלק את גאולה אבן תואם גישה זו ושווה כל דולר מהעסקה. הרי תרומתה של אבן להעלאת הרייטינג של "מבט", בערוץ שחשף את פרשת בר-און, סותרת את מטרתך. אך למרבית הצער מתברר שאורי פורת נוקט את המהלכים הנכונים בצורה דרמטית, מתגרה ושקופה מדי.

העובדה שהוא חושף את האסטרטגיה של ראש הממשלה ביחס לשידור הציבורי מביאה נזק רב. גם אישיותו חמורת הסבר וגישתו הבוטה של פורת לעובדים ולעיתונות גורמות נזק פוליטי רב לראש הממשלה. עכשיו ברור שבמקרים כאלה, במקום למנות תליין עם פנים של תליין עדיף היה למנות תליין עם פנים של ספרן. אפשר ללמוד מאמנון נדב איך לעשות את הדברים הנכונים בסגנון רך וקביל יותר. מובן שאינני ממליץ עכשיו להחליף את אורי פורת; המחיר של החלפתו בעיתוי זה יהיה, כנראה, גבוה מדי. אך ניתן אולי לתדרך אותו ולהנחות אותו בצורה צמודה יותר. לא ייתכן שהתחית החשובה ביותר להישרדותך הפוליטית, ולסיכויי נצחונך בבחירות הבאות, תיפול קורבן לאנשים לא מתווכחים דיים שכוונתם אמנם טובה אך ידם גסה. בכרכה,

ירון אזרחי (על-פי ניקולו מקיאבלי) ■

ירון אזרחי הוא פרופסור למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים ועמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה

עמוס נוי

במדינה הווירטואלית

אחת התופעות שאנשי תקשורת (רציניים, אחראים, קפדנים) מתקן שים לתת עליה דין וחשבון, לעצמם ולסביבה, היא חוסר אמון גובר והולך מצדם של ציבורים רחבים. לא הועם שלאחר פיגוע, לא ההתקפות הפוליטיות על התקשורת השמאלנית ה"אשמה", אלא דווקא אותו פקפוק, ריחוק וחוסר אונים יומיומי שאנשים מן השורה מפגינים כלפי נציגיהם של מי שתופסים את עצמם ככלבי השמירה של הדמוקרטיה: "נו, טוב, בין כה אתם כותבים מה שאתם רוצים". הסיבה למצב הרוח הכללי הזה, למי שלא ידע, היא, ככל הנראה, שהעיתונאים, נו טוב, בין כה כותבים מה שהם רוצים. במובן העמוק

נורף ריח של פאשיזם. ככה זה במדינה הווירטואלית, ככה זה בעיתונות הווירטואלית.

אבל הציבור הרחב יודע טוב יותר ש-א. במציאות האמיתית זה לא ככה ו-ב. הוא גם לא מאמין שמישהו בתקשורת מאמין שזה ככה. העמדה של רוב הציבור ביחס לבתי-המשפט, כפי שגובשה ממגעיו המזדמנים עם המוסד המכובד, קרובה הרבה יותר לדעה המנוסחת בעדינות של סגן השר ביבי. כי הוא נתקל שם בסחבת, בשרירות לב, בשופטים המנמנים בעת המשפט, או גוערים בגסות בעורך-דין בגלל חשבונות עבר עלומים. הוא יודע בוודאות שבתי-המשפט, למרות כל הכוונות הטובות, הפכו מזמן למכשיר יעיל להטרדה ועיניו דווקא של האורח הקטן עצמו בידי כוחות חוקים, בעלי אורך רוח ועומק כיס.

וכיוון שאת כל זה הוא מעולם לא קרא ולא יקרא בעיתון, הוא לא ממש מתרגש גם מפרשת סטרשנוב-ינאי. הוא מתקשה לתת אמון במניעים הטהורים של העיתונות, מפני שזמון הוא חשדן וקטן-אמונה ביחס לדמוקרטיה הווירטואלית וכלבי השמירה הווירטואליים שלה. כי הם, נו טוב, בין כה כותבים מה שהם רוצים. ובעיקר, לא כותבים מה שהם לא רוצים.

...

או ניקח לדוגמה את פרשת שבס או דומותיה. בדמוקרטיה הווירטואלית, שאותה מתיימרים העיתונאים לתאר (ובה מתיימרת העיתונות לפעול), שחיתות, שוחד, משוא פנים או נקיון כפיים, קשרים אישיים, הם כולם דברים מגונים, מכוערים, בל ייעשו ובל יתוארו. במדינה הווירטואלית, עצם העובדה שפקיד בכיר יוצא ממשרתו רבת ההשפעה עשיר אלפי מונים ממה שנכנס אליה שנתיים קודם לכן, היא סוג של שערורייה. ככה זה במדינה הווירטואלית, ככה זה בעיתונות הווירטואלית.

אבל הציבור הרחב יודע טוב יותר ש-א. במציאות האמיתית זה לא ככה ו-ב. הוא גם לא מאמין שמישהו בתקשורת מאמין שזה ככה. האפשרות של שחיתות גלויה וסמויה שכל אורח, כל הזמן, נתקל בה בכל מגע עם הרשויות, משירות מילואים ועד איזה דיון בוועדה לתכנון ובנייה, היא כל-כך ברורה, כל-כך נוכחת בכל מקום, כל-כך

כי העיתונאים, נו טוב, בין כה כותבים

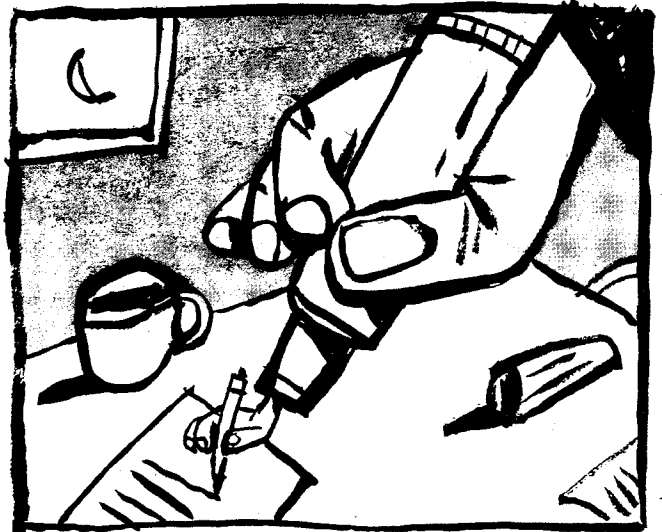
מה שהם רוצים. ובעיקר, לא כותבים

מה שהם לא רוצים

חסרת בושה בשנים האחרונות, עד שהשאלה היחידה המסקרנת בהקשר זה כבר אינה מי עשה מה, אלא מי נתפס והאם "הם" יצליחו להוכיח את אשמתו באותו משחק ציני ושרירותי.

וכיוון שאת כל זה הוא מעולם לא קרא ולא יקרא בעיתון, הוא לא ממש מתרגש גם מפרשת שבס. הוא מתקשה לתת אמון במניעים הטהורים של העיתונות, מפני שזמון הוא חשדן וקטן אמונה ביחס לדמוקרטיה הווירטואלית וכלבי השמירה הווירטואליים שלה. כי הם, נו טוב, בין כה כותבים מה שהם רוצים. ובעיקר, לא כותבים מה שהם לא רוצים. ■

עמוס נוי הוא איש מחשבים

איור: נטוח אילובין

של המלה. הפער בין הדימוי התקשורתי של המדינה, מוסדותיה, נורמות ההתנהגות הרווחות בה והתפישה העצמית של העיתונות בתוכה - לבין הקשיים, החרדות, ההיתקלויות וההתנכלויות שחווה האורח הקטן מדי יום גדול בערך כמו זה שבין מדורי הבידור שבעיתון למורי-סיקה הפופולרית שצרכן התרבות המקומי באמת שומע. הוא גדול כמעט כמו זה שבין מדורי האוכל וביקורת המסעדות לקבוצת חסרי הבית הנזכרת במכל האשפה הגדול שם, בחניה של המערכת (אפשר לראות אותם מהחלון של העורך הכלכלי. אם מסתכלים, כמובן).

...

ניקה לדוגמה את פרשת סטרשנוב-ינאי או דומותיה. בדמוקרטיה הווירטואלית, שאותה מתיימרים העיתונאים לתאר (ובה מתיימרת העיתונות לפעול), בתי-המשפט מגינים, כדברי השופט דורנר, על האזרת הקטן מפני עושיק ושרירות לב של הרשות. במדינה הווירטואלית קשרים אישיים בין שופט לעורכת-דין הם סוג של שערורייה. ובמדינה הווירטואלית גם מכל התקפה על בתי-המשפט

שעת אמת

האם חייב עיתון, המדווח בהרחבה על חשדות וחקירה נגד אדם, לפרסם גם את דבר סגירת התיק נגדו? בית-המשפט העליון פסק כי זו חובתו האתית של העיתון, ונתן דעתו על ההבדל שבין אתיקה לחוק

אם עיתון מפרסם חשדות נגד אדם, בדבר עבירות וחקירה משטרית, ולימים נסגר התיק, האם מוטלת עליו החובה החוקית לפרסם את דבר סגירת התיק? חובה שכזו אינה קבועה מפורשות בחוק איסור לשון הרע. אף על פי כן, מצא בית-המשפט העליון לנכון לקבוע חובה כזו ב"פרשת קראוס". מדובר בסדרת כתבות שפרסם "ידיעות אחרונות" ובה ייחסו לקראוס, אז ראש לשכת החקירות במשטרת חיפה, חשדות, ואף ראיות לכאורה, לקבלת היתר בנייה תוך חריגה מהוראות החוק, מה שזיכה אותו בטובות הנאה כספיות ניכרות. כאשר החליטה הפרקליטות לסגור את התיק נגד קראוס ולא לנקוט נגדו אמצעים כלשהם, נמנע "ידיעות אחרונות" מלפרסם זאת (הפרשה נדונה בשעתו בגיליון מס' 1 של "העין השביעית").

אי עמידה בחובה פירושה שנמנע מהעיתון לטעון כי הפרסום היה נכון לשעתו, קודם לסגירת התיק, אף אם כך היה, והיא מונעת ממנו להתגונן מפני תביעת לשון הרע. בדיון נוסף שהתקיים בפרשה זו נהפכה הקערה, ורוב השופטים קבעו כי לא קיימת חובה חוקית כזו, אלא חובה אתית בלבד, וכי העיתון הפר את החובה האתית הזאת. פסק-הדין בדיון הנוסף רב עניין מכמה וכמה בחינות: היחס בין אתיקה למשפט, היחס הכללי שבין חופש הביטוי לשמו הטוב של אדם, ובאופן כללי - השפעת השקפתו של השופט על הדין, סוגיית העיתוי של בחינת האמת, והשפעת המקרה הנדון על הדין.

מה בין אתיקה למשפט?

פסק-הדין הוא תזכורת חשובה להבחנה שבין אתיקה לבין משפט. לא כל מה שמנוגד לאתיקה וראוי לגינוי, הוא בלתי חוקי. והא ראייה, שופטי הרוב ראו בהתנהגותו של העיתון התנהגות בלתי אתית וראוי לה לגינוי, ואף על פי כן לא ייחסו לה אי חוקיות. זאת ועוד, הקו המבחין בין אתיקה לבין משפט אינו קבוע, כדברי השופט לוין: "אכן מן הראוי הוא שייעשה כל הדרוש לאכיפתו של סעיף 21ג' לתקנון האתיקה המקצועית (המטיל חובה לפרסם דבר הסרת החשד לאחר פרסום קיומו של החשד), ואם הדבר לא ייעשה, יכול ויהיה צורך בהתערבות המחוקק". גם השופט זמיר מצביע על האפשרות של הפיכת כלל אתי לכלל משפטי, בין בחקיקה ובין בפסיקה, בעיקר בשל חולשת האתיקה, וזאת גם בהקשר של האתיקה העיתונאית.

פסק-הדין של זמיר הוא דוגמה לדיאלוג בין בית-המשפט לבין התקשורת, דיאלוג שיש בו מסר של אזהרה: חקיקה בתחום העבודה העיתונאית אמנם אינה רצויה, אולם אסור שהעדרה יעודד אווירה של חוסר אחריות מצד התקשורת. וכפי שקבע יצחק זמיר: "כל מי שקורא עיתונים יודע כי יש פער בין האתיקה לבין הפרקטיקה", ומכאן הקריאה לתקשורת: אם היא לא תעשה לביתה בתוך ביתה, לא יהיה מנוס מהתערבות המשפט. מידת האוטונומיה של התקשורת מותנית ביישום אפקטיבי של כללי האתיקה העיתונאית. הצלחת הדיאלוג מחייבת נכונות לכניסה של המשפט לתחום, אף אם כמוצא אחרון.

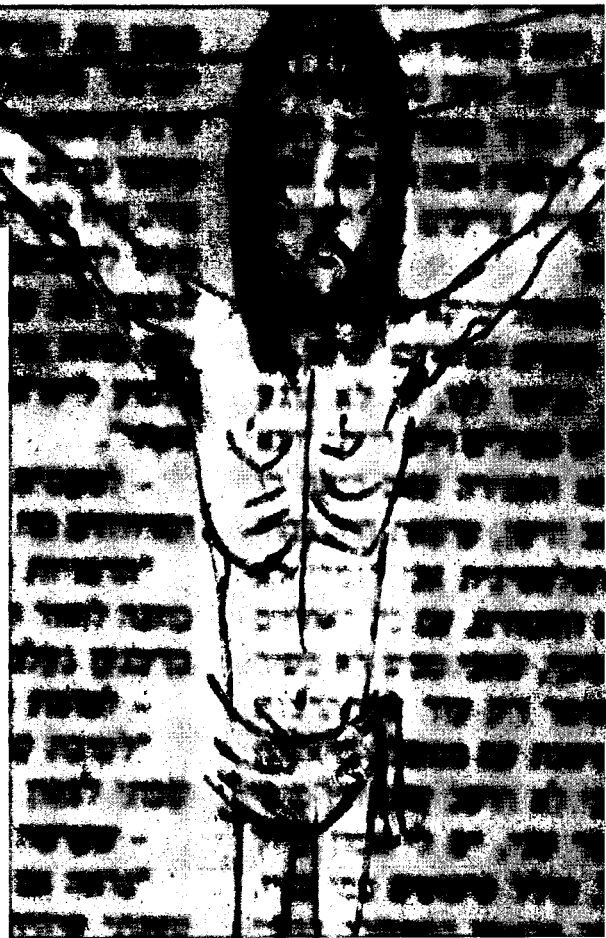

בהעדר איום ממשי כזה, הדיבורים על אודות אתיקה עלולים להיות מס שפתיים עקר.

השופט והדין

פסק-הדין הוא הוכחה להשפעתם של שיקולי מדיניות על ההכרעה השיפוטית. כך, למשל, בולטת בפסק-דינו של השופט תיאודור אור הבעייתיות בהגנה "אמת דיברתי", כשיקול המחייב שלא להוסיף נטל נוסף על המפרסם. אור פורש בהרחבה את הקשיים הניצבים בדרכו של מפרסם המבקש להוכיח כי דיבר אמת: ההבדל בין מידע המצוי ברשות עיתון, שיש לו ביסוס נאות לשם פרסומו, כגון עדויות שמיעה, עה, לבין הגדרה של ראיות קבילות, שאינן כוללות עדויות שמיעה; חוסר נכונות של מקורות להיחשף בפומבי על-ידי מתן עדות, בייחוד כשמדובר בסיפורים בעלי רגישות מבחינה פוליטית או בסיפורים חשאיים. לכך יש להוסיף, כי ככל שחומרת המעשים המיוחסת לנפגע רבה יותר, כך נעשה נטל ההוכחה הרובין על המפרסם כבד יותר. מכאן, שהוכחת האמת עלולה להיות במקרים רבים בלתי אפשרית, ורק במקרים נדירים עשוי המפרסם לעמוד בנטל ההוכחה כי דיבר אמת. לעובדה זו יש אפקט מצנן, בכך שטענות עובדתיות רבות אינן יוצאות לאור מתמת הקושי שבהוכחתן.

זאת ועוד, לשיטתו של השופט אור, אין די בהוכחת האמת. המפרסם חייב להוכיח כי יש באמת עניין ציבורי. הוא מצביע על השפעת דיני לשון הרע על התנהגותם של כלי התקשורת, בהשוואה בין ארצות-הברית, שבה הדינים מקלים עם התקשורת, לבין אנגליה, שבה הדינים מתמירים איתה. בעוד שבארצות-הברית, השיקול של תביעת דיבה אפשרית משפיע רק לעתים נדירות על שיקולי הערי-כה, הרי שבאנגליה יש לאפשרות זו השפעה ניכרת על שיקולי הערי-כה: כלי התקשורת חוששים יותר וחופשיים פחות. מכאן מסקנתו

השם הטוב בהגדרת כבודו של אדם יוצרת בעיה של ממש בתחום לשון הרע, בשל העדר הגנה חוקתית על חופש הביטוי. האיזון ההכרחי בין שתי הזכויות עלול להיות מופר א-פריורי לרעת חופש הביטוי. קשה להימנע מהרושם, שהשקפתו השיפוטית של השופט חשין הושפעה ממקרה שהיתה לו בו, כנראה, מעורבות אישית. אין בכך כל רע. מה שמיותר הוא שהשופט חשין חשף כאן מה שבדרך-כלל מוסתר מעיני הציבור. מדובר בסיפורו של שופט בירושלים, יוסף בן-שמעון שמו. שמועה נפוצה, כי הוא נוטל שוחד. המשטרה חקרה, וכל מהלכי החקירה מצאו דרכם אל אחד העיתונים, באמצעות מדליף מתוך המשטרה (אגב, השופט חשין מצא לנכון לציין, כי גם בענייניו של קראוס פעל מדליף קבוע בתוך המשטרה). המשטרה המליצה להעמיד את השופט לדין בעבירה של קבלת שוחד, והידיעה על כך פורסמה בכותרתו הראשית של העיתון. לאחר כחודש החליט היועץ המשפטי לממשלה, כי הקובלנה נגד השופט היתה קובלנת שקר, וכי השופט נקי מכל רבב. העיתון שפרסם את כל מהלכי החקירה עד לרגע זה, נמנע מלפרסם את הודעתו המטהרת של היועץ המשפטי. על הזיקה בין השופט חשין לשופט בן-שמעון אין דברים מפורשים בפסק-הדין, אך לא ניתן להתעלם ממנה, בשים לב לתיאורים המפורטים בדבר השפעת הפרסומים על השופט. למשל, נאמר עליו כי הוא "התכוון בכאבו" וכי "בן-שמעון היה שופט בית-משפט השלום, ואולי היה שופט בית-המשפט המחוזי. אפשר אף כי היה שופט בית-המשפט העליון... לא נספר מה היה לאשתו של השופט, ולא מה אירע לילדיו

הכללת השם הטוב בהגדרת כבודו של אדם יוצרת בעיה של ממש בתחום לשון הרע, בשל העדר הגנה חוקתית על חופש הביטוי

בדבר הצורך בגישה זהירה ביחס לשינוי הדין, בכל הנוגע לאיזון בין חופש הביטוי לבין הזכות לשם טוב. השיקול של הפרדת רשויות מצדיק להטיל כל שינוי שכזה על המחוקק, ולא על בית-המשפט, וכי תקדם לו תשתית נאותה, כלומר בדיקה קפדנית, אם אמנם יש צורך בהחמרה עם כלי התקשורת, וההשפעות החברתיות הכלליות העלולות להיוודע לשינוי שכזה. בידי המחוקק יש כלים לבחינה כזו.

גישה ניטרלית כביכול זו, המדגישה את הצורך בזהירות ובבסיס ראוי לשינוי בחקיקה, כמוה בעצם כנקיטת עמדה שלילית כלפי השינוי. בסוגיות מן הסוג הזה קשה מאוד, אם לא בלתי אפשרי, להגיע לנתונים עובדתיים, ואפילו להערכות מבוססות כדבעי, בין השאר משום שנפגעים לא מעטים בולעים את הפג"ע בהם ואינם פונים לערכאות. בסופו של דבר, הן הקוראים לשינוי המצב המשפטי והן הקוראים לשימורו עושים זאת בעיקר על סמך נסיונם האישי ונסיגונם של הסובבים אותם, כמו גם על תחושות והערכות כלליות, שהביסוס להן הוא חלקי בלבד. השופט מיכאל חשין, לעומתו, מטעים דווקא את כוחה הרב של

התקשורת ואת עוצמתה האדירה מול הפרט, את חוסר השוויון ביניהם ואת הקושי להרתיע את התקשורת. ואולי אין זה מקרי שבאיזון האינטרסים הוא פותח דווקא בזכות לשם טוב ולא בחופש הביטוי, ואת הזכות לשם טוב הוא מעגן בזכות החוקתית לכבוד שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. אף כי אין זה מובן מאליו כלל, כי הזכות לכבוד במונח הרחב הכולל כוללת גם זכות לשם טוב, או שמא מדובר בפרשנות הצרה יותר, שעניינה הזכות לכבוד אנושי, שלא להיות מושפל. הכללת

בבית-הספר שבו למדו, והרי כל אחד יידע זאת מעצמו... מה אירע לאותו שופט לאחר אותם אירועים, נספר במקום אחר. נזכיר אך זאת, שלאחר מספר חודשים פרש השופט לגמלאות, ועקבותיו נעלמו".

פרסום אמת – מתי

האם אמיתות הפרסום נבחנת בשעת הפרסום, לפי הידוע בשעה זו, ובה בלבד, או שהיא נבחנת בעת ההליך השיפוטי על לשון הרע לפי התמונה העובדתית הידועה אז? אם מדובר באמת בהא הידיעה, באמת המוחלטת, היא אינה מוגבלת בזמן. אולם לא ברור אם המשפט יכול להידרש למושג כזה של אמת.

לכאורה, ניתן היה לסבור כי שופטי הרוב במשפט קראוס מצדדים בעמדה הגורסת ששעת הפרסום היא הקובעת. ואולם פסק-הדין מעלה, כי רק שניים מהם תמכו בה, אור ומצא. עמדת השופט אור בנקודה זו אינה משכנעת. הוא מביא דוגמה בדיווח על אדם שמעל בשנת '92, בעוד שהתברר כי המעילה התרחשה ב-79. אין ספק,

השופט לוין: אם בדיעבד נתברר

שהדברים שפורסמו אינם אמת, שוב אין

לומר על הפרסום שהיה אמת לשעתו

שהמעילה המאוחרת אינה מקנה אמיתות לשקריות שבפרסום בדבר מעילה מוקדמת יותר. ולעומת המקרה הזה, עניינו של רופא שטיפל בחולה באופן שהזיק לבריאותו. הטענה נחשבה לאמת על-פי הידוע בשעת הפרסום. אולם עד שהפרסום הגיע להליך שיפוטי, חלו התפתחויות במדע הרפואה, ואלה נטלו ממנה את האמת מאוחר יותר. מהי האמת הרלבנטית – זו של שעת הפרסום, או זו המאוחרת יותר? השופט לוין גרס דווקא כי "אם בדיעבד נתברר שהדברים שפורסמו אינם אמת, שוב אין לומר על הפרסום שהיה אמת לשעתו". עמדה דומה, לפחות מבחינת התוצאה, נקטה גם השופטת דליה דורנר: "לו התברר כי הפרסום היה אמת לשעתה בלבד, ולא אמת, אי הפרסום עשוי היה לשלול מן העיתון את הגנת תום הלב". אלא שהשופטת דורנר, בדומה לשופט לוין, קבעה כי טענת העיתון, שעל-פיה קיבל קראוס טובות הנאה שלא כדין, הוכחה כנכונה, חרף החלטת פרקליט המחוז שלא לנקוט נגדו צעדים כלשהם.

עמדתו של השופט חשין

השופט חשין הוא דובר העיקרי של עמדת המיעוט בדיון הנוסף, ולכן מן הראוי לעמוד עליה בהרחבה: גם להשקפתו, נקודת הזמן הרלבנטית להערכת האמת שבפרסום היא שעת הפרסום, ואולם הוא מצביע על יוצאים מן הכלל, כמו המקרה הנדון, המחייבים את פריצת מסגרת הזמן. באותם מקרים נדירים, אמת לשעתה עשויה להפוך ללא-אמת בשל אירועים מאוחרים, שהעיתון נמנע מלדווח עליהם, ומשיקולים נוספים: אין מדובר בכתבה יחידה, אלא בסדרה ממושכת של כתבות, שהותירה רושם עמוק בלב הקוראים. רושם זה עשוי היה להשתנות, אילו ידעו הקוראים את דבר החלטת הפרקליט, ולכן, ההימנעות מפרסומה הופכת אמת-לשעתה ללא אמת. בפרסומי המתמשך כים יצר העיתון מעין גולם, שהוסיף להתקיים גם לאחר החלטת הפרקליט. לפיכך, היתה זו חובת העיתון להמית את הגולם. בדיווחיו החוזרים על חקירתו של קראוס יצר העיתון מעין סרט-נע, צילום של תנועה נמשכת והולכת, להבדיל מצילום "סטיל" המנציח מעמד מסוים. קטיעתה של הזרימה באמצעה והצגתה כסופה גורמת לדיווח לא-אמת. העיתון יצר כללי משחק של דיווח מתמשך ושוטף על אודות החקירה, וכללים אלה חייבו אותו להמשיך ולדווח על השתלשלות העניינים, עד להחלטת הפרקליט לסגור את התיק.

ההדגשה הרבה שהדגיש חשין את האופי המיוחד של הפרסום מנעה ממנו להתייחס במידה מספקת לאופי המיוחד של פרסום, ולו גם יחיד, בדבר חקירה נגד אדם וחשד הרובץ עליו. לפרסום כזה יש אמנם אופי פוגעני, אך הוא זמני וטנטטיבי, וכולו בסימן שאלה, כחידה המבקשת פתרון. כאשר סימן השאלה מסולק כליל, או אף חלקית, מזדקרות זכותו של הפרט שהוטל בו רבב לטיהור שמו, וזכותו של הציבור שהדופי שדבק באדם נקלט בתודעתו, לדעת את הדברים לאשורם, את סופה של הפרשה. חשין מצביע על הקשר החזק שבין חופש העיתונות לבין זכות הציבור לדעת. הזכות היא העיקר, והחופש נגזר ממנה. כלי התקשורת מייצגים את הציבור, פועלים כנאמניו, והם אמורים להגן על זכותו של הציבור. זכות זו עומדת לציבור גם ביחס למה שהתקשורת אינה חפצה לפרסם. זכות הציבור לקבל דיווח מלא ושלם. באי פרסום החלטת הפרקליט לסגור את התיק בענין יינו של קראוס ללא נקיטת צעדים נגדו, נפגע לא רק קראוס, אלא גם הציבור בכללו. פרסום החלטת הפרקליט אינו מונע מן העיתון לבקר אותה ולחלוק עליה.

ואשר לקביעתו של השופט לוין, כי במקרה זה היה על העיתון להגות כיה את אמיתות גרסתו, זו אינה מדויקת. יכולה לעמוד לפרסום כזה הגנת תום לב, מכוח היותו הבעת דעה על התנהגות הנפגע בתפקיד ציבורי, או כאדם שעניינו משמש נושא לחקירה.

מדוע נהפכה הקערה בדיון הנוסף? מדוע לא התקבלה "הלכת קראוס הראשונה"?

מאחר שהחוק אינו מחייב עיתון לפרסם את מלוא ההתפתחויות והעדכונים, היה צורך בפרשנות יוצרת מצד בית-המשפט. ועל מנת שבית-המשפט ינקוט פרשנות כזו במהלך אחד (להבדיל מהטכניקה ההדרגתית, מבית-מדרשו של הנשיא ברק, של יצירת תשתית עקרונית תחילה והחלתה הלכה למעשה מאוחר יותר), חייב המקרה להיות חד-משמעי. לא כאלה היו פני הדברים במקרה הנדון: ראשית, לפי ממצאי בית-המשפט המחוזי, אכן ניתן לקראוס היתר בנייה תוך סטייה מהוראות החוק, גם אם ללא קשר להיתור איש משטרה. בפרשה זו ובאחרות אין קראוס מצטייר כטלית שכולה תכלת. הוא שונה מאותו שופט אלמוני, שהשופט חשין גולל את סיפורו. עד כמה חמקמק הוא מושג האמת, גם בכך שאין לזהות סגירת תיק עם טוהר כפיים, ניתן ללמוד מדברי השופט לוין, המבחין בין מקרה שבו מודיי עה המשטרה, שחשד שהיה לה כלפי אדם הוסר, לבין המקרה הנדון,

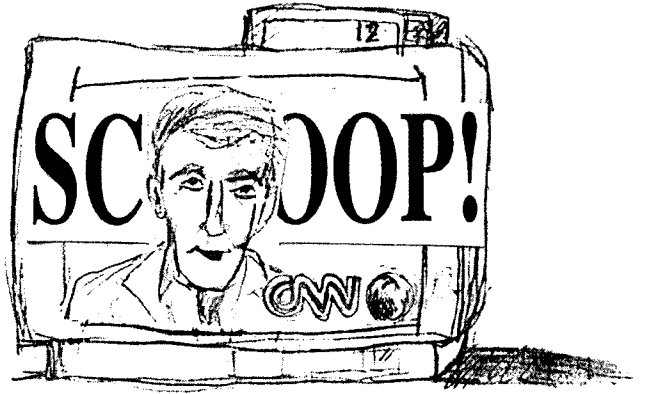
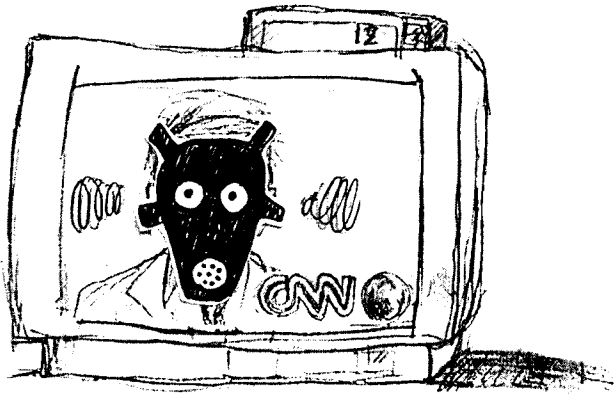
השופט חשין: באי פרסום החלטת

הפרקליט לסגור את התיק נפגע לא רק

התובע, אלא גם הציבור בכללו

שלגביו הוא שואל: "מדוע יש למנוע מהעותרים במקרה שלפנינו מלעמוד על טענתם, שהכתבות שפורסמו על ידם אמת, רק משום כך שהוחלט לא להעמיד את המשיב לדין?" שנית, קראוס לא דרש מן העיתון לפרסם את החלטת הפרקליט. הוא דרש שהעיתון יחיש את הפרסומים הקודמים, ויבהיר כי הטענה שלפיה קיבל טובות הנאה מבכירים בעיריית חיפה היתה משוללת יסוד, ואף יתנצל על הפרסום. העיתון השיב כי הוא עומד מאחורי הפרסום, אך הציע לקראוס לתאם פרסום של הכחשה או תיקון מטעם קראוס עצמו, הצעה שקראוס דחה. כדי להעמיד מבנה משפטי מורכב כהלכה מחייבת, לא די בקונסטרוקציה משכנעת ואף לא בקיומו של מקרה היפותטי מתאים. המקרה הנדון חייב להיות מקרה מתאים. ■

מרדכי קרמיצר הוא פרופסור בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית ועמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה

פצצת סירחון

הסי.אן.אן וכשל בפרסום כתבה שגויה; הסי.אן.אן ידע כיצד להחנצל. לקרוא ולקנא

שרות "העין השביעית"

לארגון חדשות אין דבר חשוב יותר מהמוניטין שלו לדיוק, הגינות ואחריות. בניית אמות מידה גבוהות של מצוינות עיתונאית ושמירתן היוניות להצלחתה של סי.אן.אן. למן הקמתה לפני 18 שנה. כנשיא הרשת אני אחראי להבטיח לאנשינו ולצופינו כאחד, שהסיפור שאנחנו מביאים אכן נכון.

במשדר "ניוזסטנד" של סי.אן.אן, שעסק במבצע "טיילוויןד", מבצע חשאי שביצעו חיילים אמריקאים בלאוס לפני יותר מ-28 שנה, נאמר שהיעד העיקרי של המבצע היה שימוש בגז עצבים קטלני נגד עריקים אמריקאים.

הדיווח הראשוני הגיע אלינו מאנשים שהיו מעורבים במבצע, ואומת בידי אנשים שבתוקף מעמדם ידעו על המבצע.

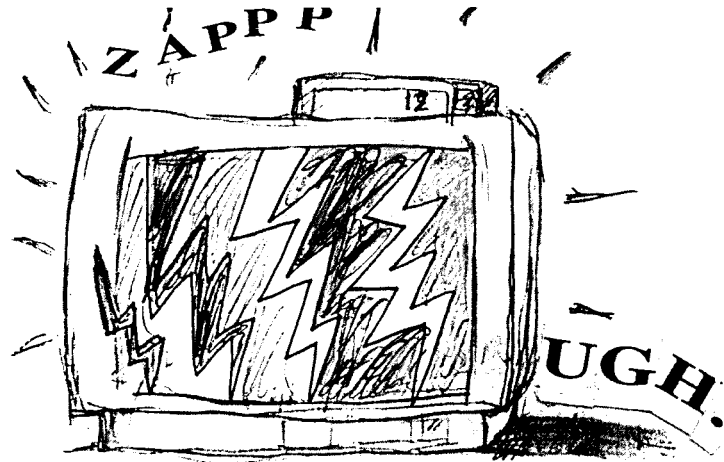
מאז השידור הראשון על מבצע "טיילוויןד", תקפו מאות חיילים משוחררים ופקידי ממשל לשעבר את הדיווחים. עקב כך פתחה סי.אן.אן בחקירה עצמאית. בראשותו של פרקליט נודע ועתיר מוניטין בתחום התקשורת, פלויד אברמס.

מסקנתו היא, שהשידור על מבצע "טיילוויןד" ב"ניוזסטנד" חסר בסיס. לא היו די ראיות לשימוש בגז סרין, או כל גז קטלני אחר. זאת ועוד, אין בכוחה של סי.אן.אן להוכיח, שעריקים אמריקאים היוו יעד למבצע, או שהו במחנה. כפי שנאמר בדיווח סי.אן.אן לברדה נושאת באחריות לדיווח בטלוויזיה ולמאמר שפורסם בשבועון "טיימס" בגליונו מ-15 ביוני.

אנו מודים במשגים חמורים שנעשו בשימוש במקורות שסיפקו ל"ניוזסטנד" את הדיווחים המקוריים, ולפיכך חוזרים בנו מהסיפור על מבצע "טיילוויןד". אנו מתנצלים לפני הצופים שלנו ולפני עמיתינו ב"טיימס" על הטעות. התנצלות מיוחדת חבה סי.אן.אן למשתתפי מבצע "טיילוויןד", לחיילים על הקרקע, לטייסי היל-האוויר ולטייסי המסוקים של הנחתים, שהיו מעורבים במבצע. מערכת הבדיקות והאיוונים של סי.אן.אן, ששירתה את הרשת היטב בעבר, כשלה במקרה זה. האחריות מוטלת על העורכים, המפיקים והכתבים, ועל המנהלים האחראים לדיווח, למשדר ולתוכנו. אנו נוקטים צעדים נמרצים לחזק את מערכת הנהלים הפנימיים שלנו, להבטיח שלא יישנו טעויות כאלה בעתיד.

לא "אופס טעינו" בעמוד 10 למטה, לא התפתלויות משפטיות וניסוחיות – הודעה של נשיא חטיבת החדשות של רשת סי.אן.אן, טום ג'ונסון, מפי השדר הבכיר ביותר של הרשת, ברנרד שאו, במשדר החדשות המרכזי "פריים טיים". הנוסח המלא, בתוספת כיתובים להדגשה, ולא רק פעם אחת, בתקווה שאף אחד לא ראה ולא שמע, אלא כמה וכמה פעמים בערב אחד, ותזכורות לרוב בימים שלאחר מכן. שדרי סי.אן.אן, החל במדורי הכלכלה וכלה בלארי קינג הבלתי נלאה, כולם התחרו זה בזה בפרשנות ובהסברים לפשלה הגדולה ביותר בתולדות הרשת, ואחת הגדולות בתקשורת האמריקאית בשנים האחרונות.

אך נחזור להתחלה. לאחר שרשת "טיימס" ו"רנר" רכשה את סי.אן.אן לפני כשנה, העלתה תוכנית תחקירים חדשה, "ניוזסטנד", פרי שיתוף פעולה בין רשת הטלוויזיה, שהמוניטין שלה במה שנוגע למהירות הדיווח עלול על המוניטין שלה בתחום הדיוק והאמינות, לבין שבועון החדשות רב-היוקרה "טיימס". הקופרו-דוקציה אפשרה ללוות את השידור בכתבה מקדימה בשבועון הנפוץ. התוכנית נחשבה ליהלום שבכתר, מיטב השדרים הוקצו לה, גם כאלה שנרכשו מרשתות אחרות במחיר מלא. יום אחד קיבל צוות ההפקה טיפ מרעיש

לא קוטלי קנים. השדר היה מיועדנו פיטר ארנט, כוכב מלחמת המפרץ, שאגב, אמינות לא היתה שמו האמצעי גם באותה מלחמה, מה שלא הפריע לו לזכות ב"פוליצר" על הדיון- חים מבגדאד המופצצת. אבל הוא היה הפיון הקטן במשחק הזה, ואיש אפילו לא טרח לחקור אותו, כשהגיעו הדברים לידי חקירה. הם הגיעו, לאחר שבועות אחדים שבהם התברר שהמחאה הציבורית לא דועכת, וביי- חוד לאחר שהתברר שכמה מהמקורות העיקריים של הסיפור הוזרים בהם במהירות, ומס- בירים שדבריהם הוצאו מהקשרם, ובכלל, הם לא התכוונו ולא אמרו, אלא רק השיבו על שאלות מנחות. השערורייה צברה תאוצה, אך לא זו שציפו לה מחולליה.

מנהלי סיאן.אן הבינו שהם בצרות, ופעלו, מה גם שבתוך הרשת פנימה פרצה סערה. הפרשן הצבאי גיימי מקינטיר, שלא שותף בהכנת התחקיר, התפטר, ופמלה היל, מפיקה בכירה של "ניווסטנד", התפטרה בנימוק שעתה היא מאמינה שהשידור היה שגוי. ראשי הרשת לא הסתפקו בבדיקה פנימית, אלא פנו לפרק- לייט ניו-יורקי ידוע, המתמחה בדיני תקשורת, פלויד אברמס, שיקיים חקירה משלו. הצדק היה חייב להיראות, לא רק כלפי קהל הצופים, אלא גם כלפי פנים, כלי מורא וכלי משוא פנים. אברמס, שנודע עוד מראשית שנות השבעים, בפרשת מסמכי הפנטגון וחקירתו של דניאל אלסברג, ומשמש היועץ המשפטי של ה"ניו- יורק טיימס", נהנה משיתוף פעולה מלא מצד כל המעורבים - מנהלי המחלקה, המפיקים האחראים והמפיקים בפועל. אפריל אוליבר, למשל העמידה לרשותו את תיק התחקיר שלה,

שנה. "הדבר היחיד שלא שאלנו היה מה שלא ידענו שצריך לשאול. סמכנו על האנשים, מהיכרות אישית ממושכת, סמכנו על שיקול הדעת שלהם. הם מהאנשים החשובים והמכובדים ביותר במקצוע."

אך רגע לאחר השידור התברר שמשחו השתבש. מאות טלפונים נזעמים הציפו את אולפני הרשת, ובתוך דקות פרצה שערורייה רבתה. הממשל זעם. אך על זה היה אפשר לעבור לסדר היום, הרי זה מה שאפשר היה לצפות, ואדרבה, מתאות הממשל, ובייחוד שר ההגנה ויליאם כהן, רק הגבירו את החשד

חוקר הכישלון, עו"ד פלויד אברמס: הטעות של סי.אן.אן. אופיינית לעיתונות, זו טעות מוכרת של עיתונאים שהתאהבו בסיפור שלהם

להסתרות ולשלדים בארונות. אלא שגם המוני חיילים משוחררים, ותיקי מלחמת וייטנם, החלו מציפים את מנהלי הרשת בצעקות ובאימים. וזה כבר פחות נעים.

המפיקים כולם אנשים מהשורה הראשונה, לא כתבים מתחילים שאפשר להוליכם באף. בתולדות חייה של אפריל אוליבר, המפיקה הראשית של המשדר, רשומה עבודה ב"מקגיל לר"ר" של הרשת הציבורית. לפני שש שנים הצטרפה לסי.אן.אן, לתוכנית "מהדורה מאוחרת", ואחר-כך ל"תחקיר מיוחד". גם האחרים

במשמעויותיו המדיניות וההיסטוריות. הצבא האמריקאי, נאמר בידיעה המקדימה, לא זו בלבד שפלש ללאוס במהלך מלחמת וייטנם, בניגוד להצהרות החוזרות ונשנות שלא פעל מעולם במדינה זו, אלא שחייליו השתמשו שם בגז עצבים קטלני, סריץ, ששמו מעורר אסוציאציות מבהילות ביותר מאז מלחמת המפרץ. ולא זו בלבד, אלא שגז העצבים הקטלני הזה הופעל לא רק נגד תושבי לאוס החתרנים, אלא גם נגד עריקים אמריקאים. המקור היה מצוין, קצין בכיר בדימוס, ג'ון סינגלאוב, שסיפר כי הכוחות בוייטנם השתמשו בחומר כימי "משתק". את הדברים חיזק אדמירל בדימוס תומס מורר, שהיה ראש המטות המשולבים ב-1970. רוברט ון-בסקר, רק, ממתתפני המבצע על הקרקע, ידע לספר, שלפני היציאה הזהיר מישהו לא לשכוח לקחת את מסיכות הגז, כי הולך להיות גרוע. אין ספק, פצצה, וכשמדובר במלחמה מעוררת מחלוקת כל-כך, שום דבר לא נשמע בלתי אפשרי או מופרז.

העיתונאים לא הסתפקו במידע הראשוני, אלא ערכו תחקיר עמוק ויסודי במשך שמונה חודשים, מצאו חיזוקים לסיפור במסמכים ומשני מקורות בכירים שבכירים, ממש בטון מזוין, ויצאו לדרך, לא לפני שיידעו את כל מי שהיה צריך לדעת. טום ג'ונסון, נשיא חטיבת החדשות של הרשת, וריק קפלן, נשיא סי.אן.אן/אמריקה, צפו בקטע לפני השידור. "שאלנו הרבה שאלות, והסתמכנו על אישורים חוזרים ונשנים של אנשים, שעברו על הסיפור ואישרו אותו לשידור", אמר קפלן. הוא הפיק בעבר את "נייטליין", ונרכש מאיי.בי.סי. לפני

מאוד מהטעות, וננסה להימנע ממנה בעתיד".

כעבור כשבועיים כינס הפנטגון מסיבת עיתונאים, שבה הביא את מסקנות הבדיקה שעשו אנשיו בעקבות השידור, ואשר הפריכו, כמובן, את השידור מכול וכול. מסיבת העיתונאים הועברה בשידור ישיב בסי.אן.אן, מראשיתה עד תומה.

רק שני המפיקים, אוליבר וסמית, עומדים על דעתם שהסיפור נכון, ומאשימים את הבוסים בכניעה ללחצים. אוליבר אומרת שהרשת נטשה אותה, וכי מאז השידור נמנע ממנה להגיב ולהציג את עמדתה. היא עומדת על דעתה שכל המקורות היו נתונים ללחצים אדירים, כולל איומים ברצח, ולכן חזרו בהם. לדבריה, הראיות שסתרו את הסיפור הוצאו מהכתבה בגלל אילוצי זמן. סמית מאשים

את הבוסים שלו, כי "לא רצו שהדברים שהבאנו יאושרו, משום שפירושו של דבר, שאצלנו הרגו עריקים. הם יצאו לליניץ, והצליחו".

אברמס עצמו מעניק לסי.אן.אן ציון איי מינוס, משהו כמו כמעט-טוב-מאוד. "אחרי שהם יצאו מגדרם, השמיעו דברים חמורים מאוד בניסוחים חד-משמעיים מאוד, שלא השאירו מקום לספק, אחרי שהם העלו שאלות וענו עליהן בעצמם, הם חשו חובה אתית להבליט את החרטה שלהם. הבעיה היחידה שמונעת ממני לתת להם איי או איי פלוס היתה שהם נזקקו לכמה שבועות אחרי השידור המקורי עד שהזמינו את הבדיקה. וגם זה קרה רק אחרי התגובות הקשות. והתגובות היו מהירות, בעיקר מצד קבוצות של חיילים משוחררים שהשתתפו במלחמה. לזה הם היו מוכנים".

אגב, ההתנצלות לא עזרה לסי.אן.אן. כמה מוותיקי מלחמת וייטנאם מגישים נגדה תביעות, ושום ניסיון להגיע עמם לפשרה מחוץ לבית-המשפט אינם עולים יפה לפי שעה.

ועוד כמה מלים על תרבות ההתנצלות. אברמס מספר על ה"ניו-יורק טיימס", שהוא יועצו המשפטי, שנהג בעבר לפרסם את כל ה"אופס טעינו" במסגרת קטנה, אי שם ליד מדור הספנות. לפני עשר שנים הנהיג העיתון מדיניות חדשה, לפרסם את כל התיקונים במקום אחד בולט. "דודה שלי טלפנה אלי", מספר אברמס, "ואמרה, 'אני לא מבינה. ה'ניו-יורק טיימס' עושה פתאום כל-כך הרבה טעויות - הם אף פעם לא עשו כל-כך הרבה שגיאות'. העיתונות האמריקאית משתפרת. היא כבר מודה בטעויות כשהיא מגלה אותן, אבל עדיין קשה מדי להביא עיתונאים להתנצל". ■

לעשות את הדבר האצילי ולהתפטר, ופוטרו. השרד פיטר ארנט ספג נויפה. והשיא - אותה התנצלות חוזרת ונשנית.

כאמור, בימים שלאחר מכן התחרו שדרי סי.אן.אן זה בזה בניתוחים ובמתן ציונים למקום העבודה שלהם, ציונים שנעו בין הבעת בושח ומבוכה על העניין עצמו, לבין מהמאות לדרך הפעולה המהירה והחדה של ההנהלה. כדברי ריק קפלן: "מבחינה של רשת חדשות אינו בשאלה אם היא שוגה, אלא מה היא עושה כשהיא שוגה. זה לא היה צריך לקרות,

הבעיה היחידה בתגובת הרשת היתה שהיא נזקקה לכמה שבועות אחרי השידור המקורי, עד שהזמינה את הבדיקה

וזה לא יקרה שוב". והשרד ג'ף גרינפילד אמר, "זה חמור מאוד. אין ספק שפישלנו. הדרך היחידה להציל את כבודנו היתה שפעלנו נו במהירות ובנחרצות ככל האפשר". גם השבועון "טיים", השותף הפסיבי לפרשה, נפגע. אומנם הסתייגויות של כמה מכתבי העיתון הביאו את העורך בפועל, וולטר איזקסון, לרכך מעט את הדיווח ולהוסיף סימן שאלה לכותרת: "האמריקאים השתמשו בגזענים?", אך בתום הבדיקה של אברמס פרסם גם ה"טיים" הודעה: "הגענו למסקנה, שהעובדות אינן מאשרות את הטענות... למדנו הרבה

שמנה 150 עמודים, ובו רישום מדויק של כל הראיונות והמסמכים שקיבצה. הוא דיבר עם כולם, עבר על כל החומרים, ופסק-הדין שהוציא היה קשה וחד-משמעי: לסיפור אין בסיס, המקורות אינם מקורות, והם אף חוזרים בהם מהדברים.

ובכל זאת, ממקום הנופש שלו ביערות הכרמל מבהיר אברמס כי לא האשים את העיתונאים בהמצאה או בפברוק גמור של הסיפור. בניגוד לפרשיות מבישות אחרות בתקשורת האמריקאית בשנים האחרונות (ראו המדור "עין בינלאומית", עמ' 45) מודה אברמס, ש"אמנם היה אישור מסוים לסיפור, והיו כמה קצות חוט אמיתיים, שהיו יכו" לים להוביל אותם למסקנות שלהם, אבל הם לא הגיעו לשם". זו היתה מה שאברמס מגדיר

"טעות אופיינית לעיתונות, טעות מוכרת של עיתונאים שהתאהבו בסיפור שלהם, וחילקו את המקורות שלהם ל'מהימנים ודוברי אמת' - היינו לכל מי שחיוק את הסיפור שלהם, לעומת 'מסתירים ומחפים' - כפי שהוגדר כל מי שלא חיוק את הדברים. הם התאהבו בסיפור, ומרגע זה לא גילו די ספקנות כלפי ההאשמות החמורות שהעלו. כך יצא השידור פגום בלי תקנה. אילו היו להם ראיות במסמכים לאופי הגז שהופעל במבצע, או אישור של דרג בכיר בממשל, זה היה בסדר. אבל היו להם רק חשדות של כמה אנשים על הקרקע, וזה לא מספיק".

המקורות לא היו מקורות - האדמירל מורר הוא היום קשיש בן שמונים ושבע, שאפילו סי.אן.אן חדלה להשתמש בשירותיו כפרשן צבאי, מחמת בלבול ואי בהירות, ואפילו בעיות זיכרון פה ושם. אנושי, אבל בעייתי. הוא גם סיפר לאחר מעשה, שמעולם לא אמר מפורשות שנעשה שימוש בגז סרין, אלא ענה על שאלותיהם של סמית ואוליבר, בנוסח "האם אתה מודע לכך שנעשה שימוש בגז סרין?" תשובתו היתה, "אינני מאשר לכם שנעשה בו שימוש. אתם אמרתם זאת". לאחר שחזר בו, חזרו אליו אוליבר וסמית ועזרו לו לנסח הצהרה, שעל-פיה "מאוחר יותר" נודע לו על השימוש בגז העצבים, ב"אמצעות הצהרות בעל-פה". מורר אמר ל"טיים" שלחצו עליו לפרסם את ההצהרה הזאת, אך המפיקים מכחישים. גם רוברט ון-בסקרק היה מקור בלתי מהימן לחלוטין, במיוחד לאחר שהמפקד שלו, והטייסים שהשתתפו במבצע, הכחישו את ההאשמות.

לא היה מנוס מצעדים בוטים ואכזריים. המפיקים, אפריל אוליבר וג'ק סמית, סירבו

מהצעה סנוק

25%

למנוי "העין השביעית"

כורסאות טלוויזיה

מהחברות הטובות ביותר בעולם!

MADE IN U.S.A

סימונס Bassett

במקום - 2995
379x6 ש"ח **2100**
 בתשלומים במזומן

גובה: 102
 רוחב: 79
 עומק: 74

קומפקטית

מתנדנדת נשכבת עם הדום נשלף. במבחר בדי ריפוד.

במקום - 3990
549x6 ש"ח **2990**
 בתשלומים במזומן

גובה: 108
 רוחב: 94
 עומק: 80

מרווחת

מתנדנדת נשכבת עם הדום נשלף. תא לשלט/עיתונים, במבחר בדי ריפוד.

במקום - 5935
915x6 ש"ח **5170**
 בתשלומים במזומן

גובה: 102
 רוחב: 94
 עומק: 85

מפוארת

מתעסלת, מסתובבת, נשכבת, עם הדום נשלף, כריות גב/ראש משתנות, עיסוי בחמשה איזורים עיי שלט חשמלי. במבחר ריפודי עור.

אספקה מיידית

אחריות על המנגנונים לכל החיים

מבחר ענק באולם התצוגה

MADE IN CANADA

רילקסון Relaxon

במקום - 3324
350x6 ש"ח **1990**
 בתשלומים במזומן

גובה: 100
 רוחב: 75
 עומק: 75

קומפקטית

מתנדנדת נשכבת עם הדום נשלף. במבחר בדי ריפוד.

במקום - 4827
510x6 ש"ח **2890**
 בתשלומים במזומן

גובה: 104
 רוחב: 92
 עומק: 80

מרווחת

מתנדנדת נשכבת עם הדום נשלף. תא לטלפון ומעמד לכוס, במבחר בדי ריפוד.

במקום - 6346
665x6 ש"ח **3800**
 בתשלומים במזומן

גובה: 102
 רוחב: 91
 עומק: 75

מפוארת

מתנדנדת נשכבת עם הדום נשלף. מסג' נחמיום בגב, במבחר ריפודי עור/בד

ימים ושעות פתיחה:
 א' / ב' / ד' / ה' - 09:30-20:00
 ג' / ו' - 09:30-14:00

המבצע במרכז ההזמנות ברמת גן בלבד
 הובלה לכל חלקי הארץ 90 ש"ח בלבד
 ברילקסון אפשרות למסתובבת בתוספת 230 ש"ח

במקום - 4626
525x6 ש"ח **2980**
 בתשלומים במזומן

רמת גן, ז'בוטינסקי 96
 טל': 03-6729341, 6736648

מרכז הזמנות ארצי:
 ע. אליהו ובניו

וטף

ההריון

מעיי שגל

כל אישה בהריון או לאחר לידה תודה לך על השי הזה

הריון וטף הוא הירחון מס' 1 בישראל בכל הנוגע לכתבות ומאמרים בנושאי ההריון והתקופה שלאחר הלידה.

פרטים על מבצע למינויים חדשים בטל. 03-967488

אם אישתך, בותר או נכדתך בהריון או לאחר לידה, זו ההזדמנות להעניק לה מתנה צנועה וחשובה "הריון וטף" - הירחון מס' 1 בישראל לנושאים בהריון ולאחר לידה.

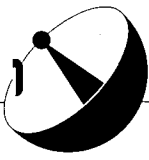
מבצע מיוחד לקוראי "העין השביעית"

מחיר של **175** ש"ח **5x35** תשלומים במקום מחיר של **220** ש"ח

וכך זאת עבור 5 ירחונים, וכן קופון לקבלת שני שתי חולצות ברשת "מתאים ליי" או

מתנה לתינוק

מלא ושלח את הגלויה הרצ'ב אין צורך בבול.

זה קיץ סוער, מביך מאוד, לעיתונות האמריקאית, המודפסת והמשודרת כאחת. הסנונית הראשונה שבישרה את שורת התקלות הופיעה באביב, כאשר הסתבר שכתב השבועון "ניו רפליק" בדה כמה וכמה ציטוטים בכתבותיו. ומאז זה הפך כמעט לתופעה, כאשר כמה ארגוני תקשורת, ובהם אחדים מן השורה הראשונה, נאלצו בקיץ הזה להודות בסדרה של פברוקים, טעויות, העתקות, כשלונות ושימוש באמצעים בלתי חוקיים. וכל אלה בצד חשבון הנפש המקצועי הנוקב שעורכים עיתונאים על דרך הסיקור השנויה במחלוקת של פרשת מוניקה לוינסקי, פרשה שבה נעים העיתונאים בין מידע מאומת למחצה, הדלפות מגמתיות והצצה חסרת תקדים אל הרוכסן של נשיא ארצות-הברית.

אם נעזוב לרגע את הכתם על שמלתה של מוניקה, הרי יתר פרשיות התקשורת של הקיץ הזה החלו בחודש מאי, בחשד עמום שהתעורר במוחו של כתב ברשת העיתונים "פורבס" לאחר שקרא את כתבתו של העיתונאי סטיבן גלאס ב"ניו רפליק" על כינוס של האקרים (פורצי מחשבים). גלאס כתב על האקר צעיר שפרץ למחשבי החברה "ג'וקט מיקרוניקס", ואחר-כך זכה שם למשרה מכובדת ומכניסה. הכתב החשדן ניסה לאמת את הסיפור. על-פי ה"אמריקן ג'ורנליזם ריווי" הוא חיפש בכל דרך אפשרית את חברת המחשבים שהוזכרה בכתבה: בספרי טלפון, באמצעות תקשורת מחשבים, בארגונים שונים, ואפילו אצל רשויות מס ההכנסה של מדינת קליפורניה. הוא לא מצא כלום, ופנה למקורותיו במשטרה ובאף.בי.איי, בניסיון לבדוק אם למישהו ידוע משהו על כנס האקרים שהוזכר בכתבה.

הניסיון לאמת את פרטי הכתבה נכשל, והכתב מ"פורבס" פנה אל עורך "ניו רפליק" והביע באוזניו את חשדו כי משהו לא כשר בכתבתו של גלאס. תחקיר פנימי גילה עד מהרה עוד פרטים מעוררי חשד. מתברר שגלאס, שעבד קודם כבודק עובדות בשבועון, השקיע מאמץ רב בפברוק. לבודקי העובדות של ה"ניו רפליק" מסר לפני הפרסום את מספר הטלפון של החברה ששכרה את ההאקר. מעבר לקו ענה מישהו ש"אישר" את העובדות. אחר-כך התברר כי היה זה אחיו של הכתב. כך גם יצר גלאס אתר אינטרנט של החברה פרי דמיונו. שוב: הבודקים השתכנעו לפני הפרסום באמיתות הדברים. רק אחר-כך התברר, למרבה המבוכה, שגלאס עבד על העורכים ועל הקוראים לא רק בסיפור הזה, אלא בכתבות נוספות. ליתר דיוק: סימני שאלה התעוררו לגבי העובדות והציטוטים שכלל ב-27 מתוך 41 כתבות שנבדקו. גלאס פוטר מעבודתו, אבל הביזיון נמרח לא רק על פניו של ה"ניו רפליק" הסולידי, אלא על פני התקשורת כולה.

פחות מחודש אחר-כך, באמצע יוני, שוב התעוררו ספקות באשר לאמינות מידע המתפרסם בעיתונים. זה היה כאשר פטרישיה סמית, בעלת טור ב"בוסטון גלוב", פוטרה ממשרתה בעיתון לאחר שהתברר כי גם היא בדתה ממוחה היצירתי כמה וכמה ציטוטים ששולבו בטורים שכתבה, בהם ציטוטים מרגשים של אשה חולת סרטן. סמית הודתה בפברוק ארבע דמויות שכתבה עליהן בטוריה.

סמית טענה כי מעולם לא הוכשרה לעבוד ככתבת חדשות ואיש לא לימד אותה את כללי איסוף המידע ואימותו. היו שטענו כי נטפלו דווקא אליה משום שהיא שחורה ומצליחה. במאמר הפרידה שלה הזכירה עמיתים וקוראים שקיזו לקבל יום אחד את ראשה על מגש. אבל הטענות הללו לא הביאו להפסקת הבדיקה הפנימית בעיתון.

בעלת הטור המפורטת סירבה לשתף פעולה עם החוקרים. חודש ימים לאחר פיטוריה, ב-20 ביוני, פרסם ה"גלוב" את ממצאי החקירה שערך: מתברר שבמערכת העיתון בחנו בזכויות מגדלת 196 טורים שכתבה מאז ינואר 1996. ב-52 מהם, מסתבר, נכללו פרטים או הוזכרו אנשים שתחקירני העיתון לא הצליחו לאתר, ומתעורר ספק אם הם קיימים בכלל: שמותיהם אינם נכללים במרשם התושבים, בספרי טלפון או ברישומים אחרים העומדים לרשות הציבור. היא עצמה הפרה את שתיקתה לא כדי להתנצל, אלא כדי לספר על כוונתה לפתוח בקריירה חדשה, כסופרת. היא השלימה ספר תיעודי אחד, ועכשיו היא עובדת על ספר בדיוני.

ובכך לא תמו הסערות. ה"בוסטון גלוב", עיתון רציני ומכובד, טרם נחלץ מפרשת סמית

רפי מן

תיעוד בדיוני

התחרות בין כלי התקשורת בארה"ב מפעילה לחץ על הכתבים. הזיווג של רכילות, פשע ודרמה עם חדשות הוא המתכון המצליח להגדיל את הרייטינג, ובה בשעה לגרום לעיתונאים להפר את חוקי המשחק

וכבר התרגשה עליו פרשה אחרת: בעל הטור מייק ברניקל התבקש בראשית אוגוסט להגיש את התפטרותו מן העיתון, לאחר שהתעורר חשד כי העתיק בטורו קטעים מספר שהופיע בשנה שעברה. הדמיון בין מה שהופיע בטור לבין הקטעים מן הספר, לפחות בעשרה משפטים, נראה מדהים. ברניקל הסביר כי שמע את הציטוטים ממישהו אחר, ולא ידע שהם לקוחים מספר. ההסבר לא עמד במבחן: תחנת טלוויזיה מקומית, ערוץ 5, הציגה קטע וידאו שבו נראה בעל הטור ממליץ על הספר כפינה קבועה שהוא משדר בתחנה. ברניקל ניסה שוב להתגונן: המלצתי על הספר, אבל לא קראתי אותו. רק דפדפתי בו קלות, ואין לי מושג מה בדיוק כתוב בו.

ב"בוסטון גלוב" לא צחקו, גם לא קנו את התירוצים. במיוחד משום שבעקבות ברניקל משתרך מזה זמן טור ארוך של מבקרים, הטוענים כי יותר מציטטה אחת שהביא במרוצת השנים בטוריו היתה פרי דמיונו הפורה. דרישת ההתפטרות של ברניקל הוחלפה לאחר שבועות אחדים בהשעיה לחודשיים ללא שכר. "אולי קיבלנו את ההחלטה בסערת האירועים", הסביר העורך, "הלחץ גרם לנו להתלטות חפוזה". ההקלה בעונש עוררה גל של תגובות נועמות: ראשי הקהילה השחורה בעיר תבעו להיפגש עם העורך כדי להביע מתאה על כך שהעיתונאית השחורה סמית פוטרה בהליך חפוז, ואילו העיתונאי הלבן זכה בחגינה ויישאר בעיתון.

חריפה עוד יותר היתה תגובתו של אחד מבכירי ה"ניו-יורק טיימס", עיתון שה"בוסטון גלוב" נמצא בבעלותו. האוול ריינס, עורך עמוד המאמרים של ה"טיימס", כתב מאמר חריף נגד ההחלטה להסתפק בהשעיית ברניקל. סמית פברקה את הציטוטים וברניקל 'רק' העתיק אותם ממישהו אחר מבלי לציין את המקור, כתב ריינס, אבל בשני המקרים מדובר בהפרת אמון חמורה, עבירה שעיתונים מכובדים נוהגים, ובצדק, לפטר עליה עיתונאים. הוא חזר על ההנחה שה"בוסטון גלוב" הקל ראש בפרשה משום שאנחנו חיים בחברה שבטית הנשלטת בעיקר על-ידי גברים לבנים. בסופו של דבר, התפטר ברניקל.

מערכות יחסים בין כתבים לעורכים הסעירו גם את ה"פילדלפיה אינקוויירר": בשיאה של מחלוקת על כתבה שלא פורסמה הגיש כתב העיתון, ראלף קיפריאנו, תביעת דיבה נגד עורך העיתון שבו הוא עובד. הפרשה החלה כאשר העורך רוברט רוזנטל החליט לגנוז כתבה ביקורתית מאוד על הקרדינל של פילדלפיה. ה"ווישינגטון

אורים: יני אסא

פוסט" דיווח על הכתבה שנגנזה, וציטט את העורך רוזנטל שהסביר כי הסיבה לכך היתה טענות שהכתב לא יכול היה לבסס חלק מן הטענות שהעלה על בזבוזים ושחיתות. קיפריאנו, מצדו, טען כי העובדות מבוססות, וה"אינקוויירר" פשוט חושש מאובדן קוראים קתולים אם הכתבה תפורסם. הוא מסר את הכתבה השנויה במחלוקת לפרסום בכתב-עת העוסק בנושאי דת, והגיש תביעה יוצאת דופן נגד העורך רוזנטל.

והיתה בקיץ הוזה פרשה נוספת, מסוג שונה, המסעירה גם היא את התקשורת האמריקאית. היא עוסקת בתחקיר מקיף שערך מייק גאלגר, כתב העיתון "סינסינטי אינקוויירר", על פעילות בלתי תקינה, כולל שימוש בחומרי ריסוס מסוכנים, של חברת הבטחה הענקית "צ'יקיטה ברנדס" באמריקה הדרומית. העיתון פרסם בראשית חודש מאי סדרת כתבות על מעללי "צ'יקיטה", אבל בסוף יוני הפתיע את קוראיו בהתנצלות בולטת בעמוד הראשון: הוא הודה כי הדיווח, ההאשמות והמסקנות אינן נכונות, והן יוצרות רושם שקרי ומטעה על הפעילות העסקית של צ'יקיטה.

כאשר הופיעו כתבות התחקיר, ציין העיתון כי הן מתבססות בין היתר על יותר מאלפיים הודעות מוקלטות ממערכת המשיבונים בטלפונים הפנימיים של חברת הבגנות. כאשר התפוצ-צה הפרשה, הסביר העיתון כי הכתב גאלגר הטעה את עורכיו, כאשר סיפר להם שקיבל את ההקלטות המרשיעות ממישהו בתוך החברה, שהיה מוסמך להחזיק בהודעות המוקלטות. בדיקה העלתה כי גאלגר קיבל את ההקלטות בדרך אחרת, חוקית הרבה פחות. ה"סינסינטי אינקוויי-רר" הסיר את הכתבות מאתר האינטרנט שלו, והגיע להסדר שעל-פיו ישלם מיליוני דולרים כפיצוי לחברת הבגנות. על-פי ידיעה אחת, מדובר בפיצוי של לא פחות מ-15 מיליון דולרים. אבל הנזק התדמיתי לעיתון ולאמצעי תקשורת אחרים היה חמור לא פחות. והיה כמובן הפיאסקו של ס.א.אן.אן והשבועון "טיים" בפרשת התחקיר על מבצע "טיילוונד" - תחקיר שבו נטען כי צבא ארצות-הברית השתמש בגז רעיל מסוג סרין בפשיטה למחנה של עריקים מצבא ארה"ב בלאוס, בעת מלחמת וייטנם (ראו עמוד 40).

סקר שפרסם השבועון "ניויוויק" בחודש יולי העלה כי 62 אחוזים מן הנשאלים סבורים כי

השערוריות האחרונות גורמות להם להאמין פחות לחדשות. רק 30 אחוזים אמרו שמבחינתם מדובר בלא יותר מאשר "אירועים מבודדים", שאין להסיק מהם מסקנות על התקשורת בכלל.

פרשנים ומבקרי תקשורת מסבירים את ריבוי הפרשיות בלחץ הכבד של הרייטינג. משפטו של או. ג'יי. סימפסון היה בעיני מנהלי רשתות טלו-ויזיה לסמל לדרך שבה ניתן להשיג שיעורי צפייה גבוהים: התמהיל של רכילות, פשע ודרמה עם חדשות הוא המתכון המצליח, גם במחיר הונחת כללי העבודה. התחרות בין הרשתות מפעילה לחץ על הכתבים. "אתה יכול להפוך כל דבר לאופרת-סבון יומית, ואנשים ייצפו בכך", אמר ארט קנת, כתב טלוויזיה ותיק, לעיתון בטקסס.

התחרות מגבירה את הלחץ גם בעיתונות הכתובה. התוצאה: יש מי שמנסה "לנפח" סיפורים, להעניק להם ממד דרמטי, ההולך ומתרחק מן העובדות. ולצורך זה האמביציה האישית, לצד זלזול בכללי עבודה מקצועית, מובילים לפברוקים, קים, הטעויות ומעשים שאינם נכללים ברשימת האמצעים המותרים לעיתונאים.

"העיתונות השתנתה", אומר פרופ' תומס פטר-סון מבית-הספר קנדי לממשל באוניברסיטת הרווארד, בראיון ברשת הרדיו הציבורית בארה"ב. "הלחצים המסחריים, הלחץ על העיתונאים להביא את הסיפור הגדול - כל אלה גדולים עכשיו יותר

מאשר בעבר. זה איננו דבר חדש, אבל אנחנו בהחלט יכולים לצפות להרבה יותר דברים מסוג זה בעתיד".

בראשית שנות השמונים היתה זו ז'נט קוק, כתבת צעירה ונמרצת, שהפילה את ה"ווישינגטון פוסט" בפח בסיפור שהמציאה על ילד מכור להירואין. היא הצליחה להערים על כל מנגנוני הבקרה הפנימיים של העיתון, נחשפה רק כאשר הוחלט להעניק לה את פרס "פוליזר", והש-אירה את העורכים נבוכים ומבווישים.

הקיץ הזה קוק כבר איננה בודדה. צרכני התקשורת, המתמוגגים מצד אחד מן הדרמות החד-שותיות, הולכים ומאבדים את אמונם באמיתות הדיווחים שהם מקבלים מאמצעי התקשורת. על רקע זה, אין פלא שאחד הסקרים שנערך לאחרונה בארצות-הברית גילה כי 70 אחוז מן הנשאלים סבורים כי הדרך שבה מסקרים עיתונאים את החדשות מושפעת בעיקר מרצונם של הכתבים להתפרסם או להתעשר, ורק 30 אחוזים עדיין מאמינים כי המניע העיקרי לעבודתם של כתבים הוא הרצון לדווח על החדשות בצורה הוגנת ומדויקת. ■

תקשורת בתוך אזרחות

על לימודי העיתונאות בבתי-ספר

הוראת התקשורת הפכה בשנים האחרונות ללהיט. הודעת מנכ"ל משרד החינוך והתרבות שתקשורת תילמד כמקצוע חובה בבתי-הספר היא רגע מתאים להצביע על הבעייתיות של הוראת התקשורת בבתי-הספר, ואף במוסדות להשכלה גבוהה.

נראה ששורש הבעיה הוא בכך שלימודי תקשורת במערכת החינוך מעוגנים בשני הקשרים: בהקשר החינוכי – בפיתוח היצירתיות של התלמידים, ובהקשר התיאורטי – ב"חיסון" נגד השפעותיה המזיקות של התקשורת. לעומת זאת, כמעט שאין מלמדים אצלנו תקשורת כחלק מלימודי האזרחות. כתוצאה מכך, המושג "דמוקרטיה" כמעט שאינו מופיע בהוראת התקשורת בבתי-הספר, ו"תקשורת" כמעט שאינה מופיעה בחינוך לדמוקרטיה.

סביר להניח שהסיבה היא במיקום הבריורקטי של שני הנושאים. לדמוקרטיה יש ותק רב יותר בבית-הספר, ומלמדים אותה בשיעורי אזרחות. הכללים של דיון ציבורי מתורגלים במישור התלמידים בכי"ת, כאלו הדמוקרטיה העכשווית עודנה מתנהלת בפורום של אתונה העתיקה. כך מהמיצים את ההזדמנות לדון בתפקידה של התקשורת ההמונית ביצירת אלטרנטיבה למרחב ציבורי בדמוקרטיה המודרנית. נכון לעכשיו לימודי התקשורת הם, בהיבט המעשי, הקסם שבהתנהגות העצמית של התלמידים בהפקה, ובהיבט העיוני, חינוך ל"אזרחינות תקשורת" או ל"ציפייה ביקורתית". כאן מתמקדים בעולם הבריוני של הטלוויזיה, וההוראה באופן טיפוסי מכוונת להגן על התלמידים מפני המניפולציה של התקשורת, כלומר, להראות איך התקשורת "עובדת עלינו". בהקשר הזה מצביעים על הדרך שהיאנרים הדרמטיים במדיה שוטפים אותנו במסרים אידיאולוגיים סמויים או בסטריאוטיפים מיניים, או עדתיים, או "כאילו" שוויוניים. אגב, העיקרון שבשמו תוקפים את הייצוג של קבוצות חברתיות בויאנרים הטלוויזיוניים השונים הוא גמיש, וניתן להתאמה לתוכנית הטלוויזיה שבה עוסקים. ביקורת על כך שאין די ייצוג טלוויזיוני של נשים או שחורים במקצועות בכירים מסתמכת במובלע על התפיסה שייצוג טלוויזיוני "אמיתי" פועל להנצחת מעמדן הנמוך של קבוצות חברתיות. לחלופין, מבקרים ייצוג "מתקן" בשם התפיסה שהוא מטיח את המציאות האמיתית. כך, למשל, סדרת הפריים-טיים "משפחת קוסבי", הנטועה היטב במעמד הבינוני הגבוה, אמורה לטאטא את בעיית נחיתותם החברתית והכלכלית של השחורים בארה"ב אל מתחת לשטית. מסתבר שקל לנתח "מסרים סמויים" בטלוויזיה. קשה יותר לתת את הדעת לבעיה (הסבוכה) של הבהרת הציפיות שיש לנו ממנה. האם תפקידה לייצג את המציאות ה"אמיתית", על אי-השוויון שבה, או שעליה לנסות להציג לנו עולם משופץ ומשופר כדי לספק מודלים חיוביים לחיקוי, ואולי לשנות את המציאות.

התפקיד העיתונאי של התקשורת, אם כן, נותר מוזנח בצל הזוהר של הקולנוע והדרמה בטלוויזיה. קיימת גם אי-נוחות לגבי עיסוק בחדשות שכן הן קרובות מדי לפוליטיקה. כשבכל זאת מתייחסים ישרי-רוח לעיתונות האלקטרונית, הנטייה היא ללכת גם כאן בכיוון של חשיפת המניפולציה, וכך להגביר את החשדנות, לעתים העיונות, של התלמידים כלפי התקשורת.

אין קל מלבקר את חולשותיה של העיתונות האלקטרונית (והעיתונות הפופולרית בעקבותיה), על שטחיותה, חוסר הדיוק שלה, על השטש שבין מידע לבידור, על חדירתה לרשות הפרט, ובמיוחד על

כך שהיא עוסקת בגיבורים ובאירועים ולא בסוגיות ובתהליכים חברתיים ופוליטיים.

גם הגישות האקדמיות מעודדות ספקנות כלפי התפקיד העיתונאי של התקשורת. קודם כול, זנחה ההפרדה המוצקה כל-כך בין הזיאנרים ה"רציניים", העוסקים במציאות והמשרתים את הפונקציה של מתן מידע, לבין הזיאנרים בתחום הפנטזיה, המסייעים לצופים לברוח מהמציאות. החדשות הן זיאנר נוסף של סיפור סיפורים. תפקידן דן אינו לדווח על מה שקורה אלא ללכד את החברה סביב המיתוסים שלה, או בגרסה ביקורתית יותר, סביב האידיאולוגיה של האליטות. יתרה מזאת, חוקרים העוסקים בנומרות העיתונאיות תורמים לערער מעמדה של העיתונות, בכך שהם מכריזים על פשיטת רגל של עיקרון שאומץ על-ידה כערוכה למקצועיות. בשם האובייקטיביות, כך טוענים המבקרים, העיתונאים מגבילים את עצמם לדיווח "טכני" במישור של אסטרטגיה פוליטית, ולמעשה מתחמקים מדיון במישור הערכי של המטרות הלאומיות. למרות שלפי תפישה זו נותר לעי"תונאים תפקיד מרכזי בהעשרת הדיון הציבורי, בעיקר בקולות שיש בהם ביקורת כלפי הממסד, הכפירה בבסיס המקצועי של העיתונאות, והקושי להגדיר את תפקידם של העיתונאים, מערער את מעמדה של הפרופסיה, ומשחק לידי מי שמעוניינים בהחלשתה.

מכה נוספת למודל האובייקטיביות מונחתת מכיוון התפישות העכשוויות בתחומי ההיסטוריה והסוציולוגיה. הערעור על האפשרות לתיאור אובייקטיבי כלשהו תורם אף הוא לספקנות כלפי התיאור העיתונאי. התפישה שכל דיווח על "עובדות" בהכרח כולל כבר את פרשנות, משמעותה שההבחנה בין דיווח לפרשנות איננה רלבנטית עוד. כל דיווח בוחר בין מלים שכל אחת מהן טעונה בשלל קונוטציות. כך נופלת האובייקטיביות קורבן לנקודת המבט של הכותב, שבחירתו, למשל, בין הכינויים "יהודה ושומרון", "האוטונומיה" או "פלסטין" היא אידיאולוגית.

ניתוח ביקורתי מתחכם של העיתונות הוא חשוב, אולם ללא הפנמה של עקרון החשיבות הקריטית של קיומם עיתונות (כתובה ומשודרת) עצמאית וביקורתית מול הממסד השלטוני, טמונה בו סכנה. החשש הוא שהוראת תקשורת המתמקדת בחיסול האפשרות של אובייקטיביות, והדגמת חוסר היכולת להבחין בין מציאות לסיפור בדיוני, ובין עובדות ופרשנות, תחזק את התפישות שחדשות – בייחוד חדשות ביקורתיות כלפי הממסד – אכן אינן משקפות מציאות, שהן מבטאות את דעותיהם של הכתבים בלבד, ושהתקשורת, בשל נטיותיה הסנציוניות, מחפשת לה חדשות רעות ומתעלמת מן החיוב.

בסדנה ניסויית להוראת החינוכית של תקשורת ביקורתית בחברה דמוקרטית, שנערכה בכיתות י"א בכמה בתי-ספר תיכוניים, התגלה שבעוד שהתלמידים מבינים היטב את חשיבותה של ביקורת פומבית לתיקון מהדלים בסביבה הבית-ספרית המוכרת להם – הרי שכשמי דובר בלגיטימיות של ביקורת כלפי הממשלה, הם חשים מאוימים, ומתקשים הרבה יותר לקבל את אותו עיקרון. המתח לקראת הגיוס אף מגביר את הנטייה לסמוך על המנהיגות ולהירגע מלדעת את האמת. ממצאים אלה מחזקים את הטענה שחשוב שלימודי תקשורת יטפחו קודם כול את ההבנה שעיתונות, על אף כל חסרונותיה, היא ההגנה היחידה שיש לנו כאזרחים מול כוחו העצום של השלטון. לשם כך יש לחזור ולמקם את הוראת התקשורת בהקשר של לימודי האזרחות, ולעגן אותה בתפיסה שלעיתונות חזקה ועצמאית אין תחליף בחברה פלורליסטית ודמוקרטית. בהקשר זה ניתן להבחין בין שלילת האפשרות של דיווח אובייקטיבי במובן העקרוני-הפילוסופי, לבין ההכרה בחינוכיות של סיפוק מידע לציבור על-ידי מקור שאינו בשליטת הממשלה, בעיקר כשמדובר במידע שהממשלה אינה מעוניינת בפרסומו. זוהי גם התשובה לכל המליצות על כך שהתקשורת מספקת יותר מדי "חדשות רעות". יהיה כבר מי שידאג לפרסום החדשות הטובות. ■

חמר ליבס היא פרופסור חבר במחלקה לקומוניקציה באוניברסיטה העברית בירושלים

דמוגיה הומופובית

האגרוף הכהניסטי והכוחני, הפורץ-כאילו מן האיר שליווה את כתב השטנה של ירמי עמיר ("לו הייתי הומו", "העין השביעית" מס' 15) ממשיך להכות בי ללא הרף.

הרשו לי לפתוח בנימה אישית: בשנת '95 הכריז חבר הכנסת מאיה מעל במת הכנסת כי אני ושכמותי ראויים למוות בסקילה, ובעקבות הכרזה זו הגיעו לביתי איומים על חיי ועל חיי היקרים לי מכול, בן-זוגי ובננו המאומץ. מאז ועד קריאת מאמרו של עמיר לא חשתי ביטוי מובהק שכזה של הרצון להכחיד אותנו, הן באופן סמלי והן בצורה מוחשית. מבלי להיגרר להכללות, כפי שמבקש עמיר: יש הטרוסקסואלים, שתפסו עמדות מפתח בתקשורת, ומנצלים את מעמדם כדי להפיץ רבבים. את הגיגיהם השפלים, הנבויים והקטנוניים. את המחיר המיידני ישלמו חברי ואני; אך לטווח ארוך תינזק כלל החברה הישראלית.

בגיל 19, בשנת '79, כאשר התוודעתי לעובדת היותי הומו, האדם היחיד הנוסף שידעתי שהוא הומו היה זלמן-שושי, שעליו/עליה למדתי מאמצעי התקשורת של אותם ימים. מלבדו, ברובה המכריע של ההיסטוריה של התקשורת בישראל, הייצוגים הבלעדיים של הומואים התקיימו בדיווחים עיתונאיים מודמנים על מעשי-סדום שנעשו בילדים ובבני נוער. במשך שנים רבות - למעשה, במהלך כל ילדותי, נערותי והתבגרותי - השיח התקשורתי על אודות הומוסקסואליות התבצע בהקשרים של עבירות מין. ולראיה, ארכיון עיתון "הארץ" סיווג כל איזכור של הנושא תחת הקטגוריה "פלילים: עבירות מין" עד שנת 1989! חזירתם של הומואים אל השיח התקשורתי היתה, אם כן, כרוכה בחזירתם הפולשנית לגופם של קטינים חסרי ישע.

לתסכול, לדיכאון ולחוסר התוחלת שחשתי לא היה גבול: המוצא היחיד שעלה אז על דעתי היה התאבדות. המוות היה עדיף בעיני הנער הבודד שהייתי על פני חיים בשוליה הפליליים, האקזוטיים והמיוסרים של החברה הישראלית, כפי שאלו הצטיירו מן הכתבות בעיתונות. התקשורת היתה עבורי, ובמידה רבה עבור רבים גם כיום, אמצעי הקשר היחיד עם העולם ההומוסקסואלי; והעתיד שהיא הציעה לי היה גרוע ממוות.

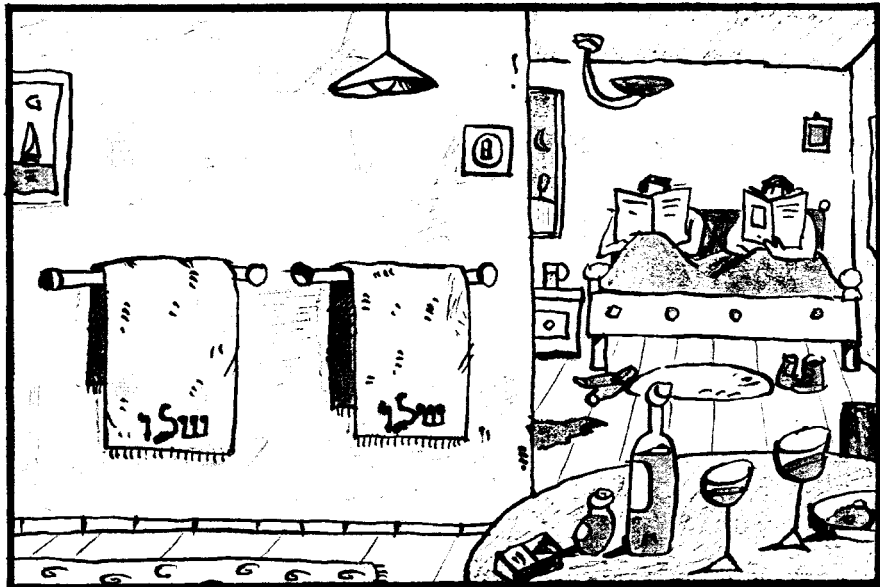
המערכת החברתית, המושתתת על היברות בנים לדפוס הטרוסקסואלי, הנתפס כמצב הנורמלי הבלעדי, משקיעה מאמצים מגוונים כדי לשמר את עצמה. בין אלו ניתן למנות את

העיצוב הסמלי של ההומוסקסואליות, המקנה לה עומס של סטייה, פתולוגיה, פשע ו/או חטא. כפועל יוצא מהבניות חברתיות ותרבותיות אלו, מאפיינת את ההומואים והלסביות חרדה מפני הגילוי שהם כאלה. חרדה זו נובעת מן הצורך להסתיר את הנטייה המינית עקב סנקציות כלכליות, אובדן יוקרה חברתית ו/או התנכלות עוינת ואלימה. לפיכך, רובם המכריע של הלסביות והומואים נותנים רים בתוך מה שמכונה "הארון" במהלך כל חייהם; והיצאה ממנו, קרי - ההצהרה על נטייתם המינית, מוגבלת להקשרים חברתיים מצומצמים בהיקפם ובמספרם.

עד שלהי שנות השמונים, חברו בישראל כמה גורמים נוספים לדחיקת הומוסקסואלים אל שוליה הבלתי נראים של החברה, ביניהם איום מפני העונש הקבוע בחוק נגד משכב-

ספוג עדיין במידה רבה בהומופוביה ובהטרוסקסיון. ולפיכך, מלבד קומץ זעיר של הומואים ולסביות פומביים, וקהילה קטנה של אנשים ש"יצאו מהארון", מרביתם של הלסביות והומואים עדיין מתמודדים ללא הרף עם החרדה מפני סנקציות חברתיות ופסיכוכולוגיות, העלולות להיות מוטלות עליהם בעקבות הצהרה על נטייתם המינית.

על רקע שסע עמוק ובר-קיימא זה בין המרחב הציבורי לבין המרחב הפרטני, מן הראוי לבחון את השתלבותם המיוחדת של הלסביות והומואים בשיח הציבורי בשנים האחרונות. השתלבות זו היא פועל יוצא של מרכיבים תרבותיים, פסיכולוגיים וחברתיים מגוונים. מן הראוי לציין ביניהם את ביטולן של ההגבלות המיניות, והפחתת עוצמתן של הסנקציות החברתיות, המסייעות בהקלה על

איורים: עמוס אלובין

מארג השיקולים וההשלכות החזויות להצהרה על נטייתו ההומוסקסואלית של הפרט בתחום הפרטי. ובעקבות זאת מסתמנת נכונות מתגברת של הומואים להיחשף כאלה גם במרחב הפומבי.

בין הגורמים המסבירים את השילוב ההדרגתי של סוגיות הומוסקסואליות וייצוגים של הומואים כתברים מן המניין בחברה הישראלית בחמש השנים האחרונות, ניתן לציין את היציאה מ"הארון המערכתית" של אנשי תקשורת הומואים ולסביות כבעלת חשיבות רבה. שחרור זה מכבילי הדורסניים וההרסניים של "הארון המערכתית" מאפשר עתה שינויים רטוריים וסמיוטיים בעיצוב השיח התקשורתי, העלאת נושאים לסדר היום הציבורי וכתביט סקסטים, המציגים דימויים בלתי-סטריאוטיפיים או כאלו שעברו עידון. לתופעה זו גם

זכר, האתוס הציוני שהאדיר את הגבריות השרירנית של הצבר, הקדימות ההגמונית של הגוף הקולקטיבי על פני צורכיהם של הפרטים ועוד. באקלים חברתי-אידיאולוגי זה ההכרזה על נטייתו ההומוסקסואלית של אדם בפני אחרים לא היתה אפשרית. וכך נותרו ההומואים והלסביות שקופים ובלתי נראים לעין.

מאז שנת '88 חלו שינויים מרחיקי לכת בהתייחסותה של המערכת הממסדית ללסביות ולהומואים. בין אלה יש למנות את ביטול החוק נגד משכב זכר, חקיקה נגד אפליה מוסדתית, פסיקות נאורות המשוות את מעמדם האזרחי של הלסביות והומואים לאלה של שאר אזרחי המדינה, והשתתפות מוגברת בשיח התקשורתי. הישגים אלה ממקמים את ישראל בין המדינות הסובלניות ביותר. ויחד עם זאת, במישור הפרטני, אקלים הדעות

משמעות ניכרת בשינוי אקלים הדעות בקרב עמיתים במוסדות התקשורת עצמם. אכן, מלבד חריגים מוגבלים, ניכר בבירור כי היחס של אנשי הפרופסיות התקשורתיות, כמו גם של העובדים במוסדות מייצרי-תרבות אחרים, מאפשר למיעוט ההומו-לסבי למלא תפקידים רבים ומגוונים בשיתוף הציבורי ובשדה התרבות והאמנות, מלבד סוטים, המאיימים על האתוס הצינוני ועל המרקם החברתי.

ולאור כל זאת, לטיעוניו של עמיר בדבר ההשתלטות הממאירה של אלה, שרק לאחרונה נה החלו לדרוש ולקבל את "מקומם ליד השולחן", אין כל ביסוס במציאות הנוכחית. "הניסיון של קבוצת הומוסקסואלים לקבוע את סדר-היום של התקשורת ושל התרבות הישראלית יוצר מצב אבסורדי", זועקת כותרת המשנה לכתבתו של עמיר (וברצוני להפנות אצבע מאשימה לעורכי "העין השביעית" על הדגשה זו). אני שב וטוען: העלאת דרישותיהם של חברי הקהילה ההומו-לסבית לשוויון זכויות לסדר היום הציבורי - מלבד חיזוק וביצור הדמוקרטיה תוך מתן פתחון פה למגזרים, שהיו עד כה מושקעים על-ידי קונספירציה של המוסדות החברתיים, ונאל-מים מפחד ומאימה - עשויה להיות קרש הצלה אמיתי ו/או סמלי לאנשים, נשים ובני-נוער. עבור כולנו הדיון הזה מוכן זהות גאה, ומציע בחירה בחיים מאושרים-פוטנציאלית ולא במוות.

מלבד כל האמור לעיל, האנלוגיה של ההומואים והלסביות עם ש"ס היא מופרכת ומגוחכת במקרה הטוב, ודברי פלסטר והבל במקרה הרע. בניגוד לחרדים, חלק הארי של ההומואים והלסביות ממלא את מכלול חובותיהם האזרחיות (ראו, כדוגמה, את מאבקינו המוצלח להשוואת חובותינו בשירות הצבאי). אך בתמורה אנחנו "נהנים" ממגוון חוקים ותקנות הנוטלים מאיתנו זכויות, המוקנות אוטומטית לכל שאר אזרחי המדינה ההטרור-סקסואלים, כגון: הזכות להינשא, הזכות לאמץ ילדים, הזכות לרשת את בן הזוג, הזכות להקנות אזרחות לבן-זוג לא יהודי, ועוד ועוד. עוצמתם המתגברת של החרדים ושל ש"ס עומדת ביחס הפוך במובהק למעמדנו האזרחי, הכלכלי והחברתי. ולפיכך, הטענה בדבר "הניסיון של ההומואים והלסביות להשתלט על התרבות הישראלית" מזכירה במידת-מה את הרטוריקה האנטישמית מן הסוג התפלצתי ביותר, כפי שנוסחה והופצה ב"פרוטוקולים של זקני ציון", כדרך משל. לסיום, אני חש צער עמוק על כי "המכון הישראלי לדמוקרטיה" מטפח דמגוגיה הומופובית, המנצלת רטוריקה ומטאפורות ויוואליות גזעניות. האם כך מתפרשת בעיני עורכי "העין השביעית" הזכות לחופש הדיבור? האם כך מתממשים אצלכם עקרונותיה הנאצלים של הדמוקרטיה? בפרסומיכם נאמר כי "העיתון

מהווה במה שבה יכולים עיתונאים להתבטא בחופשיות". אם זו הבמה, ואלו השחקנים, אינני רוצה להימנות עם הצופים.

עמית קמה

הכותב הוא תלמיד-מחקר ומורה-עוזר בחוג לתקשורת באוניברסיטת תל-אביב, ופעיל בארגונים הומוסקסואלים מאז 1982

כולם טובים ביותר

הריני מבקשת להתייחס בזה לכמה אי-דיוקים הנזכרים במאמרה של פרופ' תמר ליבס ("העין השביעית", גיליון 15, יולי '98).

1. ביטול ישיבות הוועד המנהל של רשות-השידור: המנכ"ל אינו אחראי על כינוס הוועד המנהל וממילא גם לא על ביטול ישיבותיו. עם כניסתו של המנכ"ל החדש, כדי לאפשר (כפי שנהוג במקרים אלו) זמן ללמוד את הנושאים שעמדו על סדר-היום, בוטלו שתי ישיבות. מוסדות הציבור האחרים נפגשו באופן סדיר ועל-פי הצורך כל העת ההיא, כולל ישיבת מליאה.

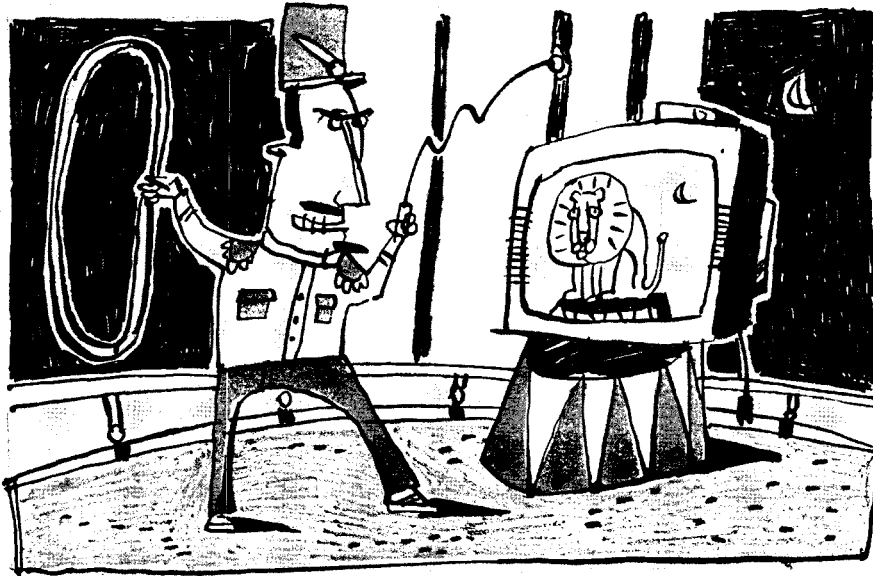
החלטת הוועד המנהל, עד לסיום המשא ומתן בין הצדדים ועל מנת לאפשר היווצרות תנאים חדשים שיאפשרו למנכ"ל לשנות החלטתו. כל זה גם כן על-פי החלטה קודמת של הוועד המנהל, וכל זה הסתבר כנכון מבחינת תוצאותיה של הפרשה. ישיבת המליאה כונסה עם סיום הפרשה, כנהוג במקרים אלו בעבר, לדיון והפקת לקחים.

4. מכרו מנהל תוכניות טלוויזיה: הכותבת לא השתתפה בדיונים אלה ואינה יכולה לשפוט תכניה של הישיבה ורמת הדיונים בה. וודאי לא מי אמר, ומי לא אמר, מה מאחר שהח"מ, שכהנה כיו"ר הישיבה, מנועה מלדווח על הפרטים הקשורים במכרו עצמו, הריני מבקשת לציין רק כי:

- המועמדים (ארבעה במספר) היו כולם טובים ביותר, איש איש מזוויתו שלו.
- כל חברי הוועדה השתתפו בדיונים וכולם הביעו את דעתם.
- ההחלטה התקבלה פה אחד (לכל המתעניין, משך זמן הישיבה הנדונה היה כשלוש שעות).

רינה שפירא

הכותבת היא יו"ר רשות-השידור

כותב, לא כתב

בכתבה "זהות כפולה" (גיליון 15, יולי '98) נכתב כי אני הכתב המדיני של השבועון "מקור ראשון". טעות. כפי שהבהרתי לכתב-כס אבנר הופשטיין, אני הכתב המדיני של סוכנות החדשות עת"ם ומנהל הסניף בירושלים. בנוסף, אני כותב מאמר בנושא מדיני שעל הפרק עבור "מקור ראשון", שמתפרסם תחת שמי.

יורם לוי

הכותב הוא כתב עת"ם ירושלים

2. פרשת הקלטות - הגוף המקצועי: מנהל המדיה - הגוף המקצועי שבו נועץ המנכ"ל, על-פי דיווחו בפני הוועד המנהל - השתתף גם הם בישיבת הוועד המנהל שדנה בנושא הקלטות, וחיוו דעתם, איש איש בסגנונו, תוך מתן גיבוי מקצועי למנכ"ל (להבדיל מ"משמעותי", היבט שעליו הודיעה היו"ר שאם יהיה צורך בבדיקתו היא תמנה חוקר מיוחד לצורך העניין).

3. פרשת הקלטות - הישיבה המלאה: הישיבה בה זומנה על-ידי היו"ר (כמה ימים אחר-כך הגיעה גם בקשה תומכה על-ידי חברי המליאה) ונדחתה בשבועיים על-ידי היו"ר על-פי

אישום בפרשת האזנות הסתר נגד המוציא לאור של "ידיעות אחרות" גות", ארנון מוזס, ונגד הממונה על המשק והביטחון בעיתון, חיים רוזנברג. לעתירה מצורפים תצהירי רים של קציני משטרה בדימוס, ניצב אבי כהן וסגן-ניצב ציון שרון, המביעים את תדהמתם מכך שהחלטת לא להגיש כתבי-אישום נגד אנשי "ידיעות אחרונות", בניגוד להמלצת המשטרה. העותרים טוענים כי אין בסיס לטענה כאילו אין ראיות מספקות כדי להגיש כתב-אישום, וקובעים כי היה מקום להסתמך על עדותו של החוקר הפרטי זאב לאופר, למרות שזה קיבל תשלום מ"מעריב" תמורת הסכמתו להעיד.

27 ביולי. **אנשי ערוץ-7** – לדין. המשטרה ממליצה להעמיד לדין כשלושים מאנשי תחנת הרדיו הפיראטית ערוץ-7 – דיווח "ידיעות אחרונות". ההמלצה, שתועברת לפרקליטות, נוגעת לחשדות בדבר הפעלה בלתי-חוקית של תחנת הרדיו (ראו עמוד 8).

27 ביולי. בני "פופוליטיקה" מנכ"ל רשות-השידור, אורי פורת, הודיע רשמית על החלטתו להוריד מן המסך את תוכנית הדיונים והאקטואליה "פופוליטיקה". לדברי פורת, תפיסת הרשות תוכנית פוליטית אחרת, "לא בסגנון של שוק בהמות". פורת מסר על החלטתו לחברי מליאת רשות-השידור וטען כי התוכנית היתה "בושה וחרפה שאין לה את ורע בשום תחנת טלוויזיה בעולם".

28 ביולי. **ארכה ל"במחנה"**. עיתון זה"ל "במחנה", המופיע אחת לשבועיים, קיבל ארכה שתאפשר לו להמשיך ולפעול עוד חצי שנה לפחות. במשך

מוחלטת. החוק, אשר יועבר עתה לקריאה ראשונה במליאת הכנסת, אינו חל על תחנות הרדיו האזוריות, משום שנציגיהן טענו כי כלל כזה לא נכלל במכרזים שעל-פיהם קיבלו את זכויות השידור שלהן.

21 ביולי. **עוד ערוצים**. שישה ערוצי טלוויזיה ייעודיים חדשים יופעלו בכבלים בישראל, כך החליטה ועדת הכלכלה של הכנסת. מדובר בשני ערוצי חדשות, ערוץ בערבית, ערוץ לעולים חדשים, ערוץ למסורת ומורשת, וכן ערוץ למוסיקה ים-תיכונית. כל הערוצים יממנו את עצמם בפרסומות. שרת התקשורת לימור ליבנת אמרה כי מדובר בהחלטה חשובה מאוד, "משום שיש בחברה הישראלית רצון וצורך של ציבורים שונים לקבל שידורים ייעודיים". ואילו חבר הכנסת אברהם פורז אמר כי "זהו יום שחור לתקשורת החופשית, ומכה לערוץ השני ולעיתונות הכתובה". על-פי התוכנית, יחלו הערוצים הייעודיים החדשים לפעול בעוד כשנה.

22 ביולי. **שידורי הלוויין** – בשנה הבאה. ועדת הכספים של הכנסת אישרה את תקנות משרד התקשורת המסדירות שידורי לוויין. התקנות קובעות, בין היתר, כי זכייני הכבלים והמפלגות לא יוכלו לקבל רישיון, וכי "השותפים בקבוצות הזכייניות של ערוץ 2, שאינם שותפים בכבלים ובעיתונות, יוכלו להחזיק בנתח שלא יעלה על 45% בקבוצה שתבקש להפעיל שידורי לוויין".

27 ביולי. **נמרודי לבג"ץ**. "מעריב" ובעליו עופר נמרודי עתרו לבג"ץ, בבקשה להורות ליועץ המשפטי לממשלה להורות על הגשת כתבי-

20 ביולי. **להרחיק מו"ל שהורשע**. חבר הכנסת צבי ויינברג ("ישר" אל בעלייה) הגיש הצעת חוק הקובעת כי מוציא לאור או בעל שליטה בעיתון, אשר הורשע בפלילים, לא יוכל להמשיך בתפקידו.

ימים אחדים קודם לכן תקף ויינברג את מו"ל "מעריב" עופר נמרודי מעל דוכן הכנסת ומתח ביקורת על שתיתקם של העיתונאים ב"מעריב", שאותה הגדיר "שתיתקת הכבשים".

20 ביולי. **"דין ודברים" חורה לאוויר**. תוכנית הרדיו של המשפטן משה נגבי שבה ושודרה (לאחר הפסקה בעת משחקי המונדיאל), על-פי הוראת בית-הדין האזורי לעבודה בירושלים, שהוציא צו זמני האוסר על הנהלת רשות-השידור לבצע שינויים אישיים בתוכנית. שופט בית-הדין לעבודה מתח ביקורת על החלטת מנהל הרדיו שביקש להפסיק את שידור התוכנית, והביע חשש כי מדובר בצעדים שנעשו שלא בתום לב.

21 ביולי. **שירים עבריים**. ועדת החינוך של הכנסת אישרה הצעת חוק, שלפיה יחויבו קול-ישראל וגלי-צה"ל לשדר שירים עבריים בהיקף של מחצית מכלל השירים המושמעים בתחנות אלה. יום הצעת החוק, חבר הכנסת יונה יב, הסביר כי יש צורך בחוק כזה להגנה על התרבות הישראלית מפני השפעות זרות ואמריקניזציה

5 ביולי. **איומים על עיתונאים**. האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל פנה אל המפקח הכללי של המשטרה, רב-ניצב יהודה וילק, בבקשה להעניק עדיפות לחקירות בגילויי אלימות נגד עיתונאים. הפנייה באה על רקע פרסומים על איומים מצד המפיק דוד אלהרר נגד עיתונאית "הארץ" אורית שוחט.

7 ביולי. **פסק הלכה והתנצלות**. הרב הראשי לשעבר מרדכי אליהו הוציא פסק הלכה, הקובע כי עיתון המפד"ל "הצופה" חייב לפרסם שורה של התנצלויות, על הדברים שכתב עורך העיתון, גונן גינת. העורך כתב במאמר שחולל סערה, כי מחצית מן העוסקות בזנות הן זניכות רשת בית-יעקב של רשת החינוך החרדית.

14 ביולי. **פיטורים**. בית-הדין האזורי לעבודה הוציא צו מניעה על פיטוריו של משה לוינסון, הסמנכ"ל לענייני טלוויזיה ברשת-ות-השנייה. לוינסון פוטר על-ידי מנכ"ל הרשות, נחמן שי, לאחר שיחסייהם המקצועיים התערערו. שי מאשים את לוינסון ב"הפרה מתמשכת של כללי מינהל".

15 ביולי. **תעמולה ברדיו האזורי**. ועדת החוקה של הכנסת אישרה הצעת חוק, שלפיה יוכלו המתמודדים בבחירות לרשויות המקומיות לשדר תעמולה בתשלום בתחנות הרדיו האזוריות.

אוגוסט 1998

16 באוגוסט. גאולה אבן לערב חדש. שדרנית הטלוויזיה, גאולה אבן, שהודחה מהגשת "מבט" בערוץ הראשון בידי מנכ"ל רשות השידור אורי פורת - תגיש את מגזין האקטואליה היומי "ערב חדש" בטלוויזיה החינוכית. אבן תושאל על ידי רשות השידור לטלוויזיה החינוכית לצורך זה. "זו משבצת יוקרתית שאני שמחה להצטרף אליה", אמרה אבן.

18 באוגוסט. הזכיינים עותרים. שלוש זכייניות ערוץ 2, "טלעד", "קשת" ו"רשת" עתרו לבג"ץ, בתביעה למנוע את ביצוע החלטת ועדת הכלכלה של הכנסת להקים ששה ערוצי כבלים ייעודיים חדשים. העותרים טוענים כי אין הצדקה להקים ערוצי תקשורת חדשים, אשר יתבססו על פרסום מות, תוך הריסת ערוץ קיים הנוכח להצלחה. בעתירה כלולה גם השגה על ההחלטה לאפשר שידורי לוויין ולפתוח ערוץ מסחרי נוסף. העותרים תובעים שוועדת הכלכלה של הכנסת תשוב ותבדוק את ההחלטות בעניין זה.

19 באוגוסט. המדינה מערערת. פרקליטות המדינה ערערה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב על קולת עונשיהם של 19 נאשמים בהפעלת תחנות רדיו פיראטיות באזור רמלה בשנים 1995-1996. הנאשמים נידונו - ללא הרשעה - לעבודות שירות למען הציבור, למאסר על התנאי וחלקם לקנס כספי. פרקליטות המדינה טוענת בין השאר שהעונשים הקלים שהטיל השופט על הנאשמים עלולים לעודד אנשים אחרים לבצע עבירות דומות. חלק מן התחנות שיבשו את תדרי הקשר של מגדל הפיקוח בנמל התעופה בן-גוריון. ■

בושינסקי, אשר שימש קודם לכן ככתב המדיני של גלי-צה"ל.

9 באוגוסט. שלום גדי. השדרן גדי סוקניק, העורך הפוליטי של חדשות ערוץ 2, יחליף את רפי רשף כמגיש הקבוע של תוכנית האקטואליה היומית בערוץ 2 בחמש אחר-הצהריים.

11 באוגוסט. מכרזים במבט. על פי הוראת מנכ"ל רשות השידור אורי פורת פורסם מכרז לתפקיד רכז הכתבים של חדשות הערוץ הראשון ועורך מהדורת מבט. בעשר השנים האחרונות לא נערך מכרז כזה, ורכוז הכתבים ועורכי מבט מונו על ידי מנהל חטיבת החדשות.

13 באוגוסט. ייבחו שכר יבין. השכר הגבוה שאמור לקבל חיים יבין עם שובו להגשת מהדורת "מבט" בערוץ הראשון בטלוויזיה ייבחו מחדש, כך סוכם בפגישה בהשתתפות היועץ המשפטי לממשלה אליקים רובינשטיין, הממונה על השכר באוצר יוסי קוצניק ומנכ"ל רשות השידור אורי פורת. על פי העיתון הארץ, עשוי שכרו של יבין להגיע לכ- 110,000 ש"ח בחודש. הדיון נערך בעקבות עתירה לבג"ץ שהגיש בעניין זה חבר הכנסת אברהם פורז, ופניה לבית הדין לעבודה שהגישו ועד עובדי הטלוויזיה והאיגוד הארצי של עיתונאי ישראל. בשני המקרים נדרשים השופטים למנוע את העסקת יבין בשכר שבו מדובר.

2 באוגוסט. צוות הטלוויזיה הותקף. כתב הערוץ הראשון כרמל לוצטי ואנשי צוות הטלוויזיה זיה שנלוו אליו הותקפו ברחבת הכותל, בעת שידור לתשעה באב. ההתקפה החלה בעת שהכתב עמד לראיין את חברת מועצת עיריית ירושלים ענת הופמן, הפעילה בקבוצת הנשים המבקשת להתפ"ל לל בכותל. הכתב נאלץ להפסיק את השידור ובעת שהותקף גם נלקח ממנו מכשיר הטלפון הסלולרי שהיה ברשותו. לוצטי הגיש תלונה במשטרה. במשטרה מעריכים כי תוקפי הכתב נמנים עם הימין הקיצוני.

3 באוגוסט. בדרך למיסוד הפיראטים. הממשלה אישרה הקמת ועדת שרים אשר תגבש הצעות לשנויי חקיקה לצורך הענקת זכויות לשידורי רדיו אזרחיים וארציים. הוועדה תבחן בין היתר אפשרות להקים תחנות רדיו ארציות ייעודיות כדי לתת ביטוי "למגוון התרבותי של החברה הישראלית ולהשקפות השונות הרווחות בציבור".

4 באוגוסט. אישור בזק. ועדת המינויים העליונה של משרד החוץ אישרה את מינויו של שי בזק לתפקיד הקונסול הכללי של ישראל במיאמי. בזק, ששמו שורבב בין היתר ל"פרשת סטרשנוב", היה במשך השנתיים האחרונות יועץ התקשורת ודוברו של ראש הממשלה בנימין נתניהו. את מקומו של בזק כיועץ התקשורת ממלא העיתונאי אביב

תקופה זו יהיה על העיתון הוותיק לגבש תוכנית שתאפשר לו להוסיף ולראות אור, אולי בשיתוף פעולה עם אחד העיתונים הגדולים בישראל.

29 ביולי. שירותי זנות. הכנסת אישרה בקריאה שנייה ושלישית הצעת חוק המטילה מגבלות קשות על פרסום מודעות לשירותי מיין מיין. על-פי החוק, מותר לפרסם מודעות כאלו אך ורק על גבי עמוד נפרד, אשר יימסר לקונה על-פי בקשתו בלבד, והעמוד יישא את הכותרת המב-הירה כי מדובר ב"שירותי זנות". בחוק נקבע כי מי שמפרסם שירותי מיין שלא בהתאם למגבלות החדשות צפוי לשישה חודשי מאסר, ואילו מי שיפרסם שירותי מיין הנוגעים לקטין - עונשו חמש שנות מאסר. כן נקבעו עונשי שים למי שמפרסם פרסומי תועבה גם ברשתות מחשבים.

30 ביולי. דיבת "כלכל". בית-המשפט המחוזי בירושלים קבע כי רשות-השידור הוציאה לשון הרע על תאגיד כלל, בכתבה ששודרה לפני כארבע שנים בתוכנית "יומן השבוע" בטלוויזיה (כתבה על הפרשה פורסמה במדור "לשון הרע" בגיליון מס' 2 של "העין השביעית", מרץ-אפריל '96). השופט קבע כי אנשי רשות-השידור לא הצליחו להוכיח כי שידור הכתבה של גדי סוקניק על עבירות שנעשו כביכול ב"כלכל אינווסטמנט" נעשה בתום לב, וכי ננקטו כל האמצעים הסבירים כדי להוכיח שמדובר בפרסום שהוא אמת. השופט הציע כי רשות-השידור תעביר סכום למטרות בריאות, קידום החינוך, מדע או ביטחון, כתהליף לתשלום עשרה מיליון ש"ח שתבע "כלכל". ■